

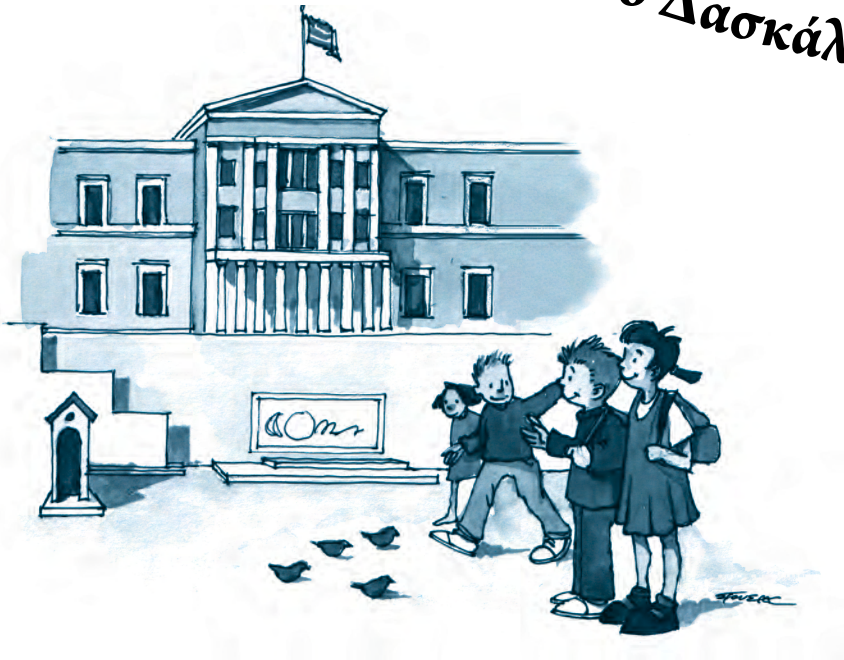
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σουζάννα-Μαρία Νικολάου
Ασημίνα Βατσίτση
Νταίζη-Μαργαρίτα Δανηλίδου
Βασιλική Πασχαλιώρη

Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή

Στ' Δημοτικού

Βιβλίο Δασκάλου

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή

ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Σουζάννα-Μαρία Νικολάου Ασημίνα Βασιτίση Νταιζη-Μαργαρίτα Δανιηλίδου Βασιλική Πασχαλιώρη

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΕΡΓΟΥ

Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή

ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Βιβλίο Δασκάλου

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Σουζάννα-Μαρία Νικολάου, Λέκτορας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων Ασημίνα Βασιτίση, Εκπαιδευτικός Α/θμιας Εκπαίδευσης Νταίζη-Μαργαρίτα Δανιηλίδου, Σχολική Σύμβουλος Α/θμιας Εκπαίδευσης Βασιλική Πασχαλιώρη, Εκπαιδευτικός Α/θμιας Εκπαίδευσης Η συγγραφική ομάδα συνεργάστηκε με την κ. Χαρίκλεια Μποζώνη, Εκπαιδευτικό Α/θμιας Εκπαίδευσης, κατά τη διάρκεια της συγγραφής του βιβλίου.
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Ελένη Καρατζιά-Σταυλιώτη, Επικ. Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Πατρών Σταμάτης Βούλγαρης, Σχολικός Σύμβουλος Α/θμιας Εκπαίδευσης Αθανάσιος Γιαννίκας, Σχολικός Σύμβουλος Α/θμιας Εκπαίδευσης
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ	Σπύρος Γούσης, Σκίτσογράφος-Εικονογράφος
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Μαρία Αλιφεροπούλου, Φιλολόγος
ΥΠΕΥΘΥΝΕΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Αλεξάνδρα Κουλουμπαρίση, Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (2006-2008) Αρετή Καραθανάση, τ. Μόνιμη Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (2003-2006)
ΥΠΕΥΘΥΝΕΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	Ασπασία Οικονόμου, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης (2005-2008) Ουρανία Πρεσβέλου-Ακτύπη, τ. Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (2004-2005) Μαρία Παπαχρήστου, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης (2003-2004)
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Σπύρος Γούσης, Σκίτσογράφος-Εικονογράφος
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ - MULTIMEDIA A.E.

Γ' Κ.Π.Σ./ΕΠΕΑΕΚ II/Ενέργεια 2.2.1/Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Δημήτριος Γ. Βλάχος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.

Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή
υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση
το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Γεώργιος Τύπας

Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Γεώργιος Οικονόμου

Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
-----------------------	---

1η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Το Άτομο και η Κοινωνία

Ενότητα α': Η οικογένεια

Κεφάλαιο 1ο:	Η οικογένεια, τα μέλη της και οι μεταξύ τους σχέσεις.....	19
Κεφάλαιο 2ο:	Ρόλοι, δικαιώματα και υποχρεώσεις των μελών της οικογένειας.....	20
	Α. Η μορφή της οικογένειας.....	20
	Β. Ρόλοι και οργάνωση	21
	Γ. Δικαιώματα και υποχρεώσεις	21
Κεφάλαιο 3ο:	Δυσκολίες που αντιμετωπίζει η οικογένεια	22

Ενότητα β': Το Εκπαιδευτικό Σύστημα

Κεφάλαιο 1ο:	Το εκπαιδευτικό σύστημα και το σχολείο	24
Κεφάλαιο 2ο:	Ένα σχολείο για όλους.....	27

Ενότητα γ': Η Εκκλησία

Κεφάλαιο 1ο:	Η εκκλησία της Ελλάδος.....	30
Κεφάλαιο 2ο:	Άλλα θρησκευόμενα στην Ελλάδα.....	32

Ενότητα δ': Οργάνωση κοινωνικής και πολιτικής ζωής

Κεφάλαιο 1ο:	Οι Δήμοι και οι Κοινότητες στην Ελλάδα	34
Κεφάλαιο 2ο:	Οργάνωση – Διοίκηση των Δήμων και Κοινοτήτων	36
Κεφάλαιο 3ο:	Οι εκλογές στο Δήμο.....	38
Κεφάλαιο 4ο:	Η οικονομική οργάνωση των Δήμων	39
Κεφάλαιο 5ο:	Οργανωμένες ομάδες – Σύλλογοι.....	40

ΕΝΟΤΗΤΑ Β': Το Άτομο και η Πολιτεία

Ενότητα α': Κράτος και πολίτευμα

Κεφάλαιο 1ο:	Το Κράτος	44
Κεφάλαιο 2ο:	Το πολίτευμα και οι μορφές του.....	44
Κεφάλαιο 3ο:	Το Δημοκρατικό Πολίτευμα	45
Κεφάλαιο 4ο:	Οι λειτουργίες της κρατικής εξουσίας.....	47
Κεφάλαιο 5ο:	Το ελληνικό Σύνταγμα	49

Ενότητα β': Κράτος και πολίτης

Κεφάλαιο 1ο:	Δικαιώματα και υποχρεώσεις του πολίτη.....	53
Κεφάλαιο 2ο:	Πνευματικά δικαιώματα	55
Κεφάλαιο 3ο:	Πολιτική άμυνα και Πολιτική προστασία.....	56
Κεφάλαιο 4ο:	Η ενημέρωση του πολίτη.....	56

3η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Το Άτομο και η Ευρωπαϊκή Ένωση

Ενότητα α': Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ελλάδα

Κεφάλαιο 1ο:	Η Ευρωπαϊκή Ένωση: όργανα και λειτουργίες της.....	59
Κεφάλαιο 2ο:	Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση	62
Κεφάλαιο 3ο:	Σχέσεις μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	63

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ενότητα β΄: Οι Ευρωπαίοι πολίτες

Κεφάλαιο 1ο:	Λαοί και πολιτισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	65
Κεφάλαιο 2ο:	Δικαιώματα και υποχρεώσεις των Ευρωπαίων πολιτών.....	66

4η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Το Άτομο και η Διεθνής Κοινότητα

Ενότητα α΄: Διεθνείς Οργανισμοί και Οργανώσεις

Κεφάλαιο 1ο:	Παγκόσμια Προβλήματα	70
Κεφάλαιο 2ο:	Ο ρόλος των Διεθνών Οργανισμών	71

Ενότητα β΄: Τα ανθρώπινα δικαιώματα

Κεφάλαιο 1ο:	Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.....	76
Κεφάλαιο 2ο:	Τα Δικαιώματα του παιδιού	78

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	80
---------------------------	----

Η συγγραφική ομάδα επιθυμεί να εκφράσει τις ευχαριστίες της στον κ. Δημήτριο Γκόλα και τον κ. Μανώλη Μακράκη, για τη συμβολή τους στη διασφάλιση φωτογραφικού υλικού.

Η διδασκαλία του μαθήματος της **Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής** κατέχει μία σημαντική θέση στο νέο **Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών** (Δ.Ε.Π.Π.Σ.), που έχει εκπονηθεί από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Τα νέα **Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών** (Α.Π.Σ.) βασίζονται στη **διαθεματική προσέγγιση της γνώσης**, γεγονός που από μόνο του είναι πρόκληση για τη συγγραφή των νέων βιβλίων. Βασική φιλοσοφία των νέων Α.Π.Σ. για τις Κοινωνικές Επιστήμες είναι η διαμόρφωση ευέλικτων και πολυεπιδέξιων πολιτών, μέσα από τη διαθεματική προσέγγιση του αντικειμένου, η οποία επιτρέπει την απόκτηση σφαιρικής εικόνας της σύγχρονης πολύπλοκης κοινωνικής πραγματικότητας. Πέρα από την εμπέδωση των γνώσεων, τη διαμόρφωση στάσεων και αξιών, την ανάπτυξη εθνικής και ευρωπαϊκής συνείδησης και την καλλιέργεια δεξιοτήτων για την ενεργό και υπεύθυνη συμμετοχή στα κοινωνικά και πολιτικά δράματα μιας δημοκρατικής κοινωνίας, σκοποί των νέων Α.Π.Σ. στις Κοινωνικές Επιστήμες είναι η ανάπτυξη οικουμενικών, πανανθρώπινων και διαχρονικών αξιών και η συνειδητοποίηση από τους μαθητές ότι είναι πολίτες της Ελλάδας και της Ευρώπης, καθώς και πολίτες του κόσμου. Η διδακτική μεθοδολογία και το ανάλογο εκπαιδευτικό υλικό που στηρίζονται στις αρχές (α) της διαθεματικότητας / διεπιστημονικότητας (β) του «μαθαίνω πώς να μαθαίνω» (γ) της ενεργού μάθησης και (δ) της βιωματικής και εμπειρικής διερεύνησης της κοινωνικής και πολιτικής πραγματικότητας, αποβλέπουν στην αποτελεσματικότερη επίτευξη των καινοτόμων εκπαιδευτικών στόχων.

Σ' αυτό, λοιπόν, το πλαίσιο θεωρείται σημαντικό το περιεχόμενο σπουδών που ενσωματώνεται στα **Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών** (Α.Π.Σ.) της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής (βλ. Παράρτημα) να οργανώνεται γύρω από έννοιες και θέματα «πολιτειακού περιεχομένου», ώστε να οδηγεί συστηματικά στην κατανόηση των διαφορετικών διαστάσεων / εκφάνσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Αυτό σημαίνει ότι η προσέγγιση των θεμάτων της **Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής** (Κ.Π.Α.) οφείλει να είναι περισσότερο σφαιρική, αξιοποιώντας την προϋπάρχουσα γνώση των μαθητών. Παρέχεται έτσι η ευκαιρία για ενεργητική και εποικοδομητική προσέγγιση των διαφόρων θεματικών ενοτήτων. Επιπλέον, το πεδίο ενασχόλησης της **Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής** (Κ.Π.Α.) προσφέρεται για **αξιοποίηση σημαντικών διαθεματικών εννοιών**, όπως **το σύστημα, η αλληλεπίδραση, ο πολιτισμός, η επικοινωνία, τα δίπολα ομοιότητα – διαφορά και άτομο – σύνολο**. Ενδεικτικά, αναφέρουμε την έννοια αλληλεπίδραση. Στην Κ.Π.Α. είναι αδύνατο να μην αναφερθούμε στην **αλληλεπίδραση** μεταξύ των μελών μιας ομάδας ή της κοινωνίας, η οποία συνδέεται, βέβαια, και με την έννοια της επικοινωνίας, όταν το άτομο αναγνωρίζει δικαιώματα και υποχρεώσεις σε μια δημοκρατική κοινωνία. Επίσης, σημαντική είναι η **αλληλεπίδραση** του ανθρώπου με το περιβάλλον και η αναγκαιότητα προσασίας του περιβάλλοντος (βλ. Παράρτημα, Δ.Ε.Π.Π.Σ.).

Κατά τη συγγραφή των θεματικών ενοτήτων λήφθηκε υπόψη τόσο ο ρόλος της **ενεργητικής, ανακαλυπτικής μάθησης στη γνωστική ανάπτυξη**, όσο και ο **εποικοδομητισμός**.

Στη διδακτική μεθοδολογία που προτείνεται, στην αρχή γίνεται καταγραφή των βιωμάτων και γνώσεων των μαθητών σχετικά με τα προς μελέτη θέματα. Στη συνέχεια δημιουργείται η «γνωστική σύγκρουση», εισάγοντας την τεκμηριωμένη πληροφορία, την οποία ο μαθητής καλείται, με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, να ανακαλύψει. Η διαδικασία αυτή «αποδομεί» τις αναπαραστάσεις του και βοηθά το μαθητή να τις «αναδομήσει», θεμελιώνοντας έτσι τη νέα γνώση και αντιμετωπίζοντας την πολυπλοκότητα. Σχηματικά, η διαδικασία αυτή ακολουθεί τα παρακάτω στάδια:

1. Καταγραφή των αναπαραστάσεων, γνώσεων, βιωμάτων των μαθητών.
2. Εισαγωγή της πληροφορίας με συμμετοχή των μαθητών.
3. Δημιουργία «γνωστικής σύγκρουσης». Αμφισβήτηση και αποδόμηση των αναπαραστάσεων.
4. Αναδόμηση των αναπαραστάσεων σύμφωνα με τις έγκυρες επιστημονικά πληροφορίες.
5. Σταθεροποίηση των γνώσεων μέσα από τις διαθεματικές προεκτάσεις και διασυνδέσεις.

Τη διαδικασία αυτή διευκολύνουν δύο ήρωες – παιδιά, ο **Δικαιοπόλις** και η **Ειρήνη**, τα οποία με τους διάλογους και τους προβληματισμούς που θέτουν, καλούν τους μαθητές να εκθέσουν τις αναπαράστασές τους, τους παρωθούν και τους διευκολύνουν στην ανακάλυψη των έγκυρων επιστημονικά πληροφοριών και με τις δραστηριότητες που προτείνουν, βοηθούν στην τελική σταθεροποίηση της γνώσης και στην αξιολόγηση.

Τα **ονόματα των ηρώων** δεν επιλέχθηκαν τυχαία. Έχουν, αναμφίβολα, μια συμβολική σημασία παραπέμποντας σε **αξίες ελληνικές και πανανθρώπινες**, καθώς και σε συμπεριφορές που συνάδουν με την ιδιότητα του **ενεργού πολίτη**. Ταυτόχρονα, τα ίδια τα ονόματα των ηρώων οδηγούν σε έννοιες σχετικές με το γνωστικό αντικείμενο της Κ.Π.Α. και λειτουργούν ως αφόρμιση για την ανάλυση και επεξεργασία τους. Από την άλλη, η ηλικία τους, καθώς και το περιεχόμενο των διαλόγων τους, έχουν σκοπό τη δημιουργία δύο χαρακτήρων «ζωντανών» και «οικείων» στα παιδιά της ΣΤ Δημοτικού, με τους οποίους θα μπορούν να αισθάνονται άνετα, αφού θα μπορούσαν να είναι συμμαθητές τους.

Στην πορεία αυτή ο εκπαιδευτικός είναι ο **βοηθός, ο συντονιστής, ο διαμεσολαβητής**. Δίχως να χάνει το κύρος και το ρόλο του στην τάξη, δεν αποτελεί το «κέντρο της», ούτε είναι «η αυθεντία». Βοηθά τα παιδιά στην προσέλαση της πληροφορίας, δημιουργεί και ενισχύει την αμφιβολία στη διάρκεια της γνωστικής σύγκρουσης, συντονίζει την ατομική και ομαδική εργασία, παρακολουθεί και ελέγχει τη σωστή αναδόμηση των αναπαράστασεων των παιδιών και την οικοδόμηση της γνώσης, η οποία προέρχεται από τα βιώματα και τις εμπειρίες τους. Αφορμάται, προς την κατεύθυνση αυτή, από τα κείμενα του βιβλίου του μαθητή που ενισχύουν τη διαθεματικότητα, με τις πράξεις των ηρώων, τη δραστηριότητα τους, μέσα από μελέτες περιπτώσεων παιδιών που μιλούν για τις εμπειρίες τους κτλ. Είναι βέβαιο ότι απαιτείται μία άλλη, διαφορετική λειτουργία του εκπαιδευτικού, η οποία θα ξεφεύγει από τη συνηθισμένη, παραδοσιακή διδασκαλία. Πιστεύουμε, όμως, ότι ο τρόπος αυτός, αν ακολουθηθεί με συνέπεια, αποτελεί μία πρόκληση, αφού είναι πιο δημιουργικός και ελκυστικός.

Για τον λόγο αυτό, στο βιβλίο του εκπαιδευτικού δεν παρέχονται **αυστηρές και τυποποιημένες οδηγίες**, αλλά περισσότερο επιχειρείται η παρουσίαση του νέου τρόπου εργασίας με τη βοήθεια ορισμένων χαρακτηριστικών παραδειγμάτων. Συγχρόνως, για τα κεφάλαια που θεωρείται σκόπιμο, παρέχονται συγκεκριμένες βιβλιογραφικές οδηγίες, καθώς και δικτυακοί τόποι, πηγές στις οποίες ο εκπαιδευτικός θα μπορεί να ανατρέχει, προκειμένου να εμπλουτίζει την εργασία του μέσα στην τάξη.

Σε κάθε ενότητα, προτείνονται συγκεκριμένες δειγματικές δραστηριότητες, αξιοποιώντας τη διαθεματική προσέγγιση, προκειμένου οι εκπαιδευτικοί να εμπνευσθούν και να δημιουργήσουν και δικές τους, πρωτότυπες δράσεις. Επίσης, πολύ χρήσιμο θα είναι για τον εκπαιδευτικό το λογισμικό που συνοδεύει το βιβλίο και ενισχύει την προσπάθεια για επιτυχία των στόχων του μαθήματος. Κάθε ενότητα καταλήγει σε ένα συνολικό φύλλο αξιολόγησης.

Κάθε φύλλο αξιολόγησης περιλαμβάνει ασκήσεις με τις οποίες ελέγχονται οι γνώσεις, οι δεξιότητες και το λεξιλόγιο που κατέκτησαν οι μαθητές σε κάθε ενότητα και ο βαθμός εφαρμογής και αξιοποίηση τους σε καταστάσεις της καθημερινής ζωής. Για τη διαδικασία αυτή παρέχονται συγκεκριμένες οδηγίες, τόσο για τον τρόπο διεξαγωγής της αξιολόγησης, όσο και για τη διόρθωση των φύλλων εργασίας.

Τέλος, σε **Παράρτημα**, για διευκόλυνση των εκπαιδευτικών, παραθέτουμε αναλυτικά τα μέρη του **Α.Π.Σ.** και **Δ.Ε.Π.Π.Σ.**, που αφορούν το αντικείμενο της **Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής της ΣΤ΄ Δημοτικού**.

1.1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος

Σύμφωνα με το **Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.)**, η **κοινωνική και πολιτική αγωγή των μαθητών**, αυριανών πολιτών, στην προσχολική και την υποχρεωτική εκπαίδευση διαμορφώνεται κυρίως μέσω των μαθημάτων της «**Μελέτης του Περιβάλλοντος**» (Νηπιαγωγείο και πρώτες τέσσερις τάξεις του Δημοτικού) και της «**Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής**» (Ε΄ - ΣΤ΄ τάξεις

του Δημοτικού και Γ΄ τάξης του Γυμνασίου). Τα μαθήματα μέσω των οποίων διδάσκεται η **Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή**, υποβοηθούν με ένα συνεκτικό και συστηματικό τρόπο τους μαθητές να κατανοήσουν **τους ρόλους, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους ως πολίτες**. Ταυτόχρονα, μαζί με άλλα μαθήματα και δραστηριότητες της σχολικής ζωής, όπως η **Φυσική Αγωγή, η Αγωγή Υγείας, η Αγωγή Καταναλωτή, η Κυκλοφοριακή Αγωγή και η Περιβαλλοντική Αγωγή**, συντελούν, ώστε να καταστούν οι μαθητές ικανοί να διαχειρίζονται και να αντιμετωπίζουν τα δύσκολα κοινωνικά και ηθικά προβλήματα, που συχνά εμφανίζονται στη ζωή τους, τόσο στο άμεσο όσο και στο ευρύτερο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον.

Ο σκοπός της **Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής** στην προσχολική και υποχρεωτική εκπαίδευση είναι:

- ♦ η *πνευματική ανάπτυξη*, με την προώθηση της γνώσης και της κατανόησης του βαθύτερου νοήματος και σκοπού της ζωής και των οικουμενικών και διαχρονικών αξιών της ανθρωπίνης κοινωνίας, με απώτερο στόχο την εφαρμογή τους στην καθημερινή ζωή,
- ♦ η *ηθική ανάπτυξη*, με την ενθάρρυνση των μαθητών, ώστε να αξιολογούν με κριτικό πνεύμα θέματα ελευθερίας, ισότητας, δικαιοσύνης, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων τους στην κοινωνία,
- ♦ η *κοινωνική, οικονομική και πολιτική ανάπτυξη*, με τη στήριξη των μαθητών ώστε να αποκτήσουν τη γνώση, την κατανόηση και τις δεξιότητες που είναι απαραίτητα στοιχεία για την ελεύθερη, υπεύθυνη και ενεργό συμμετοχή τους στο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό γίγνεσθαι,
- ♦ η *πολιτισμική ανάπτυξη*, με την ενίσχυση της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας των μαθητών, τη συνειδητοποίηση της φύσης και του ρόλου των διαφόρων ομάδων στις οποίες ανήκουν, και την αποδοχή της διαφορετικότητας και του πλουραλισμού,
- ♦ η *ανάπτυξη της ελληνικής ταυτότητας και συνείδησης* με βάση την εθνική και πολιτιστική μας κληρονομιά,
- ♦ η *καλλιέργεια των κοινωνικών σχέσεων και της κοινωνικής συνοχής, της ατομικής ευθύνης και της κοινωνικής αλληλεγγύης* (Δ.Ε.Π.Π.Σ., σελ. 203).

1.2 Η οργάνωση του Βιβλίου του Μαθητή σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής¹

Η οργάνωση του Βιβλίου του Μαθητή ακολουθεί το **Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών** για το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στο Δημοτικό Σχολείο, όπως αυτό εκπονήθηκε από το **Παιδαγωγικό Ινστιτούτο** και δημοσιεύθηκε στην **Εφημερίδα της Κυβέρνησης**. Η διάρθρωση της ύλης, όπως αυτή προτείνεται από τους συντάκτες του Αναλυτικού Προγράμματος, εξυπηρετεί την επίτευξη των γενικών αλλά και ειδικών σκοπών και στόχων του μαθήματος.

1.2.1 Ειδικοί Σκοποί

Με το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στις Ε΄ και ΣΤ΄ τάξεις του Δημοτικού Σχολείου επιδιώκεται οι μαθητές:

- Να αποσαφηνίσουν έννοιες και να αποκτήσουν γνώσεις για την άμεση και ευρύτερη κοινωνική πραγματικότητα.

1. Από το ΔΕΠΠΣ, όπως αυτό δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης.

- Να αναπτύξουν στάσεις και δεξιότητες αποτελεσματικής επικοινωνίας και συνεργασίας, για την κατά το δυνατόν αυτόνομη διερεύνηση υποθέσεων και καταστάσεων μέσα από την κριτική ανάλυση των δεδομένων και για την εξαγωγή συμπερασμάτων που είναι χρήσιμα για την προσωπική και κοινωνική τους ανέλιξη.
- Να εσωτερικεύσουν αξίες και να αναπτύξουν στάσεις που σχετίζονται με το ήθος και τη συμπεριφορά του υπεύθυνου και ενεργού πολίτη, ο οποίος θα είναι ικανός να συμμετέχει κριτικά και δυναμικά στη λήψη αποφάσεων και στην υλοποίηση σχετικών πράξεων σε διαφορετικούς τύπους οργανωμένων κοινωνιών.
- Να προσεγγίσουν, ειδικότερα, με τρόπο ολιστικό και διαθεματικό και να κατανοήσουν έννοιες, όπως είναι τα δικαιώματα του ανθρώπου, η δημοκρατία, η κοινωνική, οικονομική και τεχνολογική ανάπτυξη, η ειρήνη και η διεθνής συνεργασία και κατανόηση, ώστε να τις συσχετίσουν με τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους από το άμεσο τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο περιβάλλον.
- Να καλλιεργήσουν το σεβασμό προς την ετερότητα, να αναπτύξουν πρακτικές αποδοχής της διαφορετικότητας, να κατανοήσουν την έννοια του πολίτη και να συνειδητοποιήσουν το ρόλο του Έλληνα πολίτη.

1.2.2 Γενικές μεθοδολογικές υποδείξεις

Το **Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών** (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) ορίζει σαφώς για το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής ότι η διδασκαλία του (Δ.Ε.Π.Π.Σ., σελ. 203), μεθοδολογικά, θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από **συμμετοχικότητα και βιωματική μάθηση, η οποία στηρίζει τη διαθεματικότητα και την ολιστική προσέγγιση της γνώσης**. Αυτά τα χαρακτηριστικά παραπέμπουν απευθείας στην **ανακαλυπτική μάθηση**, που εξυπηρετείται από το **εποικοδομητικό μοντέλο**, για το οποίο κάναμε λόγο παραπάνω.

1.2.3 Οι οργανωμένες εξωσχολικές δραστηριότητες (επισκέψεις σε χώρους εργασίας, υπηρεσίες, κ.ά)

Στον χώρο των **Επιστημών της Αγωγής** έχει αποδειχτεί ότι οι οργανωμένες εξωσχολικές δραστηριότητες, που περιλαμβάνουν επισκέψεις των μαθητών σε χώρους εργασίας, υπηρεσίες, μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους κτλ., είναι ιδιαίτερα αποδοτικές, με την προϋπόθεση ότι οι εκπαιδευτικοί ή οι εμπυχωτές, οι οποίοι έχουν την ευθύνη, έχουν προγραμματίσει και οργανώσει σωστά τη διεξαγωγή τους². Μία επίσκεψη που περιλαμβάνει απλή ενημέρωση, δίχως συμμετοχή των παιδιών σε συγκεκριμένες δραστηριότητες, σπάνια κρατάει αμείωτο το ενδιαφέρον των μαθητών, που τελικά κουράζονται και προς το τέλος αποσιπάται η προσοχή τους. Αντίθετα, όταν οι μαθητές συμμετέχουν και οι ίδιοι σε προγραμματισμένες δραστηριότητες μέσα στο χώρο επίσκεψης, έχουν σαφώς περισσότερα κίνητρα, προσέχουν και αποκομίζουν συγκεκριμένα μαθησιακά οφέλη από την όλη διαδικασία. Αυτό άλλωστε, το έχουν αντιληφθεί και τα διάφορα μουσεία, τα οποία έχουν περιλάβει εκπαιδευτικά προγράμματα στις δραστηριότητες τους, με πολύ καλά αποτελέσματα³.

2. Πρβλ. Α. Δελμούζος, (1958), «Από το σχολείο εργασίας», *Μελέτες και Πάρεργα*, Αθήνα; Η. Μασαργούρας, (2001), *Η σχολική τάξη*, τομ. Α', Αθήνα; Γρηγόρης; Μ. Μαλικιώση-Λουϊζου, (1993), Ο ρόλος του φυσικού και κοινωνικού σχολικού περιβάλλοντος στη διαμόρφωση του παιδιού, στο: *Νέα Παιδεία*, τχ. 67, σελ. 47-63; Σπ. Κρίβας, (2002), *Παιδαγωγική Επιστήμη. Βασική θεματική*, Αθήνα; Gutenberg; Φ. Κουσουβάκη, (2003), *Εναλλακτική Διδακτική. Προτάσεις για μετάβαση από τη Διδακτική τον Αντικείμενο στη Διδακτική τον Ενεργού Υποκειμένου*, Αθήνα; Gutenberg; Χ. Φράγκος, (1984), *Ψυχοπαιδαγωγική*, Αθήνα; Gutenberg κ.ά.

3. Οι ιστοσελίδες πολλών ελληνικών μουσείων παρέχουν χρήσιμες πληροφορίες: <http://www.in.gr/directory/-default.asp?lngInfoChannel=1721>. Το ίδιο ισχύει και για την ιστοσελίδα του Υπουργείου Πολιτισμού: <http://www.culture.gr> και γι' αυτή του Υπουργείου Παιδείας <http://www.yperpth.gr>

Τα «κλειδιά» του επιτυχημένου σχεδιασμού και εφαρμογής τέτοιων εξωσχολικών δραστηριοτήτων είναι:

- Καθορισμός του είδους των δραστηριοτήτων.
- Λεπτομερής προετοιμασία τους.
- Προγραμματισμός της εργασίας σε συνδυασμό με το αναλυτικό πρόγραμμα της τάξης, αξιοποιώντας ιδιαίτερα τη διαθεματικότητα και έχοντας μελετήσει το ΑΠΣ όλων των μαθημάτων που θα διδάξουμε.
- Αξιοποίηση της θετικής προδιάθεσης των παιδιών που ξεφεύγουν από τη σχολική τάξη.
- Συνεχής πρόκληση του ενδιαφέροντος των παιδιών / παροχή κινήτρων.
- Σωστή κλιμάκωση της δυσκολίας των δραστηριοτήτων.
- Προσεκτικός έλεγχος της σωστής κατανόησης των οδηγιών και της ακριβούς εκτέλεσής τους.
- Επικοινωνία των παιδιών μεταξύ τους και με τρίτους, κατά την εφαρμογή του διδακτικού παιχνιδιού.
- Αξιοποίηση αυθορμητισμού και επινοητικότητας.
- Άμεση ανατροφοδότηση, μετά από δραστηριότητες μέσα στην τάξη.
- Αξιοποίηση του καλού κλίματος και της συνεργατικότητας μέσα στην τάξη.
- Αποφυγή υπεραπλουστεύσεων που μπορεί να προκαλέσουν παρανοήσεις στους μαθητές.

1.2.4 Τα σχέδια εργασίας (Projects)

Ως μέθοδο **Project** εννοούμε μια μορφή διδακτικής διαδικασίας που έχει ως αφετηρία κάποιους προβληματισμούς μεμονωμένων ατόμων ή του συνόλου της διδακτικής ομάδας. Είναι μέθοδος που στηρίζεται στις ανάγκες και τα βιώματα των παιδιών, των οποίων η συμμετοχή στη διαδικασία του σχεδιασμού και της οργάνωσης είναι καθοριστική. Με ευθύνη της ομάδας γίνεται ο σχεδιασμός της εργασίας. Ο στόχος είναι η ολοκλήρωση κάποιου έργου που οδηγεί στη λύση ενός προβλήματος (τις περισσότερες φορές έχει τη μορφή κάποιας διαδικασίας). Ο εκπαιδευτικός μπορεί να θέσει τον προβληματισμό ως πρόταση, για να κινήτοποιήσει την ομάδα.

Βασική προϋπόθεση κατά την οργάνωση και το σχεδιασμό αποτελεί η ενεργητική συμμετοχή όλων των μελών της ομάδας σε όλη την πορεία διεξαγωγής του Project. Ο σχεδιασμός της δράσης είναι δεσμευτικός για την ομάδα, όσον αφορά την αναζήτηση και την ολοκλήρωση της προσπάθειας για ένα έργο τεχνικής κυρίως μορφής ή κάποιας κοινής δράσης (Fritz, 1980; Frey, 1991; Kaiser & Kaiser 1977; Struck, 1980 κ.ά.).

Αναφερόμενοι **στα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Μεθόδου Project σε αντιδιαστολή με τις παραδοσιακές μεθόδους**, όπως αυτά σημειώνονται στη σχετική βιβλιογραφία⁴, θα μπορούσαμε να τα συνοψίσουμε στα παρακάτω:

4. Πρβλ. Κ. Frey, (1999), *Η μέθοδος Project: μια μορφή συλλογικής εργασίας στο σχολείο ως θεωρία και πράξη*, μτφ. Κλ. Μαλλιού, Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη; Κ. Χρυσοφίδης, (1994), *Βιοματινή – Επιικοινωνιακή Διδασκαλία. Εισαγωγή της μεθόδου Project στο σχολείο*, Αθήνα: Gutenberg; L. Katz & S. Chard, (1989), *Engaging Children's mind. The Project approach*, Norwood, N.J. & Ablex; R. Lane, (1985), *Project Work in the Primary School*, London, Routledge; M. Galton & J. Williamson, (1992), *Group work in the Primary Classroom*, London Routledge; Ν. Γκλιάνου, (2002), Η μέθοδος Project, στο: *Σύγχρονο Νηπιαγωγείο* 30, σελ. 70-73.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παραδοσιακές Μέθοδοι

1. Εντοπίζουν τις ελλείψεις στη μάθηση των παιδιών.
2. Δίνουν έμφαση στην ανάπτυξη των εξωτερικών κινήτρων των μαθητών.
3. Επιτρέπουν στους δασκάλους να κατευθύνουν την εργασία των παιδιών και να προσδιορίσουν τα καθήκοντα που αυτά πρέπει να αναλάβουν.

Μέθοδος Project

1. Αξιοποιεί τις ικανότητες των παιδιών.
2. Δίνει έμφαση στην ανάπτυξη των εσωτερικών κινήτρων των μαθητών.
3. Ο δάσκαλος ενθαρρύνει τα παιδιά να αποφασίσουν το αντικείμενο της εργασίας τους.

Οργάνωση ενός σχεδίου εργασίας⁵

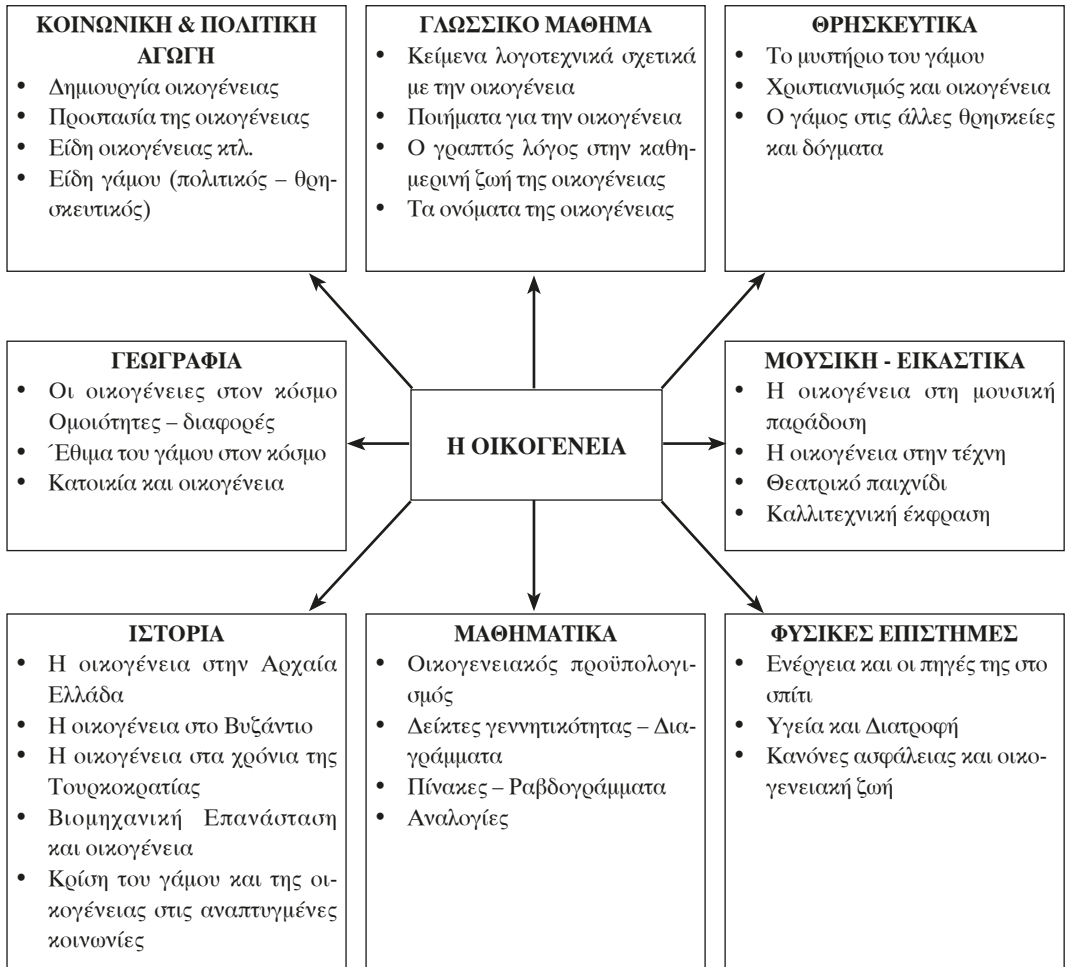
Παραθέτουμε στη συνέχεια τις **φάσεις οργάνωσης ενός σχεδίου εργασίας**, τις οποίες μπορεί να ακολουθήσει ο εκπαιδευτικός, προκειμένου να το διεκπεραιώσει επιτυχώς με τη συνεργασία των μαθητών του.

Φάσεις του Σχεδίου Εργασίας

- Επιλογή του θέματος.
- Διατύπωση του σκοπού, του στόχου και των επιμέρους στόχων.
- Σχεδιασμός της πορείας του σχεδίου εργασίας.
- Χωρισμός σε ομάδες.
- Παρατήρηση – Καταγραφή δεδομένων. Συγκέντρωση υλικού και πληροφοριών από κάθε ομάδα.
- Ταξινόμηση, ανάλυση, επεξεργασία των δεδομένων (με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού).
- Παρουσίαση των εργασιών κάθε ομάδας.
- Αξιολόγηση του υλικού, συζήτηση, σχόλια, δραστηριότητες.
- Σύνθεση των γνώσεων – Δημιουργική έκφραση (Μουσική, ζωγραφική, θεατρικά δρώμενα, έκθεση εργασιών κτλ.).
- Συνολική αξιολόγηση του θέματος.
- Συμπεράσματα – συγκρίσεις.

5. Πολλά παραδείγματα σχεδίων εργασίας μπορούν να βρουν οι εκπαιδευτικοί στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Τμήματος του Α.Π.Θ. <http://www.auth.gr/virtualschool>.

Παράδειγμα σύνδεσης ενός Σχεδίου Εργασίας με το Πρόγραμμα Σπουδών

1.2.5 Στοιχεία ομαδοσυνεργατικής προσέγγισης

Οι **Ομαδοσυνεργατικές μορφές διδασκαλίας** διαφοροποιούνται από τις παραδοσιακές μορφές διδασκαλίας, γιατί στηρίζονται στις σχέσεις μεταξύ των μαθητών και τοποθετούν τους μαθητές στο κέντρο της διδασκαλίας ως συγκροτημένη μικρο-ομάδα και όχι ως άτομα.

Η εξωτερική διάσταση της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας παραπέμπει σε λειτουργίες που σχετίζονται με τη διάταξη των θρανίων σε ομάδες και τη θέση του εκπαιδευτικού στο χώρο της τάξης. Η εσωτερική διάσταση της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας επιτελεί λειτουργίες που σχετίζονται με την ανάπτυξη ομαδικού και συνεργατικού πνεύματος μεταξύ των μαθητών και στην αλλαγή της νοοτροπίας του εκπαιδευτικού στο σχεδιασμό και την υλοποίηση της διδασκαλίας του (βλ. Κοσσυβάκη, 2003: 390-391).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κριτήρια σύνθεσης των ομάδων

Η εισαγωγή των μαθητών στην ομαδοσυνεργατική διαδικασία προϋποθέτει τη συγκρότηση των ομάδων με συγκεκριμένα κριτήρια:

α. Συγκρότηση ολιγομελών ομάδων με μεγάλη χρονική διάρκεια, μέσα στις οποίες μπορούν εύκολα να ενσωματωθούν οι «αδύνατοι» ή «δύσκολοι» μαθητές.

β. Οργάνωση ομάδων με ομοιογενή ή ετερογενή σύνθεση ως προς την επίδοση, το φύλο, τα ενδιαφέροντα, το βαθμό δυσκολίας των θεμάτων. Οι ομοιογενείς ως προς την επίδοση ομάδες είναι απαραίτητες για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, έτσι ώστε να καλυφθούν ελλείψεις ή να προωθηθούν συγκεκριμένες ικανότητες στους «αδύνατους» μαθητές. Οι ετερογενείς ως προς την επίδοση ομάδες έχουν νόημα και αποδίδουν στην περίπτωση που τα θέματα με τα οποία θα εργαστούν είναι διαφορετικά και επιτρέπουν την ένταξη των «δύσκολων» και «αδύνατων» μαθητών, ώστε να έχουν άμεση βοήθεια από τους συμμαθητές της ομάδας. Στις ευκαιριακές ομάδες, οι μαθητές εργάζονται και συνεργάζονται μέχρι να ολοκληρώσουν την εργασία που τους ανατέθηκε.

γ. Το μέγεθος της ομάδας εξαρτάται από τους στόχους και το είδος του διδακτικού αντικειμένου (Ματσαγγούρας, 2000: 83-93, Κοσσυβάκη, 2003: 399-400).

Κατανομή δραστηριοτήτων

Εφόσον ο εκπαιδευτικός αποφασίσει τη συγκεκριμένη ενότητα και τους διδακτικούς στόχους που θα επεξεργαστούν οι ομάδες μαθητών, θα εξηγήσει στους μαθητές τι πρέπει να κάνουν, για να διεκπεραιώσουν το έργο που αναλαμβάνουν. Στη συνέχεια εκπαιδευτικός και μαθητές συνεργάζονται για τον καταμερισμό των εργασιών, τη σύνθεση της ομαδικής εργασίας, το χρόνο που θα χρειαστούν, τα μέσα και τα υλικά που θα χρησιμοποιήσουν. Για διευκόλυνση του εκπαιδευτικού παραθέτουμε τη «Στρατηγική Ομαδοσυνεργατικής Διδασκαλίας»:

Στρατηγική Ομαδοσυνεργατικής Διδασκαλίας

ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΗ: ΠΡΟΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

- (1) Οργάνωση μαθητικών ομάδων.
- (2) Οργάνωση χώρου.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΦΑΣΗ: ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΚΗ

- (3) Γνωστοποίηση διδακτικών στόχων.
- (4) Καθορισμός αναμενόμενων μορφών κοινωνικής συμπεριφοράς.
- (5) Γνωστοποίηση διαδικασιών συνεργασίας.

ΤΡΙΤΗ ΦΑΣΗ: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

- (6) Παρουσίαση ή συλλογή δεδομένων για διδακτικό αντικείμενο.
- (7) Καταμερισμός έργου ομάδας στις υποομάδες.
- (8) Σύνθεση έργου υποομάδων.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΦΑΣΗ: ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗ ΤΗΣ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- (9) Οργανωτικο-διδακτικές δραστηριότητες εκπαιδευτικού.
- (10) Μαθησιακές και συνεργατικές δραστηριότητες μαθητών.

ΠΕΜΠΤΗ ΦΑΣΗ: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΡΓΟΥ

- (11) Αξιολόγηση ακαδημαϊκής μάθησης.
- (12) Αξιολόγηση λειτουργικότητας της ομάδας.
- (13) Μεταγνωστική θεώρηση επιλογών.

(Πηγή: Ματσαγγούρας, 2002: 519)

Αξιολόγηση

Τα κριτήρια και οι διαδικασίες αξιολόγησης πρέπει να είναι σαφή και γνωστά στους μαθητές εκ των προτέρων. Στην ομαδοσυνεργατική διδασκαλία μπορούμε να εφαρμόσουμε τρεις μορφές αξιολόγησης: **α. την ατομική αξιολόγηση, β. την ομαδική αξιολόγηση και γ. τη συσχέτιση των δυο αυτών μορφών αξιολόγησης.** Με την ατομική αξιολόγηση αναδεικνύεται η ατομική ευθύνη των μελών, με την ομαδική αξιολόγηση τονίζονται οι κοινοί στόχοι της ομάδας και με τη συσχέτιση των δύο εξασφαλίζεται η αλληλεξάρτηση των μελών (βλ. Ματσαγγούρας, 2000:158-161).

Κριτήρια αξιολόγησης αποτελούν η ποιότητα και η εγκυρότητα του συλλογικού έργου, καθώς και η ικανότητα της ομάδας να λειτουργεί συλλογικά.

1.2.6. Αξιοποίηση Νέων Τεχνολογιών

Για την αποτελεσματική οργάνωση της διδασκαλίας κρίνεται σκόπιμο να γνωρίζει ο εκπαιδευτικός το περιεχόμενο και τις δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στο **λογισμικό (CD-Rom)**, το οποίο συνοδεύει το βιβλίο του μαθητή. Η αξιοποίηση του λογισμικού έχει στόχο την εμπέδωση και αποσαφήνιση των εννοιών και λειτουργεί συμπληρωματικά στις δραστηριότητες του βιβλίου του μαθητή, στην άντληση περισσότερων πληροφοριών για την υλοποίηση των σχεδίων εργασίας, αλλά και στην αυτό-αξιολόγηση και ετερο-αξιολόγηση.

1.2.7. Αξιολόγηση – Τεχνικές Αξιολόγησης

Η αξιολόγηση του μαθητή σύμφωνα με τις προτεινόμενες διδακτικές στρατηγικές, που μπορούν να εφαρμόζονται ανάλογα με τη διδακτική ενότητα, δεν έχει τη μορφή των παραδοσιακών τεχνικών αξιολόγησης της επίδοσης των μαθητών, αλλά αποσκοπεί κυρίως:

- στη διαπίστωση της επίτευξης των στόχων της μάθησης
- στο σχεδιασμό των επόμενων σταδίων της μάθησης
- στη διερεύνηση και αποτύπωση της ατομικής και συλλογικής πορείας των μαθητών
- στον εντοπισμό των μαθησιακών δυσκολιών και των ελλείψεων των μαθητών
- στην καλλιέργεια του ερευνητικού πνεύματος των μαθητών
- στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και αυτοεκτίμησης των μαθητών
- στην απόκτηση μεταγνωστικών ικανοτήτων εκ μέρους των μαθητών μέσα από τη διαχείριση της μάθησης τους.
- στην ποιοτική αναβάθμιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Τεχνικές αξιολόγησης

Οι **τεχνικές αξιολόγησης** συναρτώνται άμεσα με τους σκοπούς και τους στόχους που τίθενται σε κάθε διδακτική ενότητα του μαθήματος.

Η αξιολόγηση μπορεί να γίνει από το δάσκαλο (ετεροαξιολόγηση), από τους ίδιους τους μαθητές (αυτό-αξιολόγηση και αλληλο-αξιολόγηση), καθώς και από άλλους «εξωτερικούς» αξιολογητές, όπως η ευρύτερη σχολική κοινότητα.

Στις τεχνικές αξιολόγησης περιλαμβάνονται οι **γραπτές ή προφορικές εξετάσεις** με ερωτήσεις κλειστού ή ανοικτού τύπου, οι **συνθετικές δημιουργικές – διερευνητικές εργασίες** (σχέδια εργασίας – projects), η **συστηματική παρατήρηση**, ο **φάκελος εργασιών**, η **αυτοαξιολόγηση του μαθητή ή αξιολόγηση από τους συμμαθητές τους ή αξιολόγηση από την ευρύτερη μαθητική κοινότητα και τους γονείς** (βλ. ΦΕΚ 303/13-03-03: 3743-3744).

Ενδεικτικό Διάγραμμα Διδασκαλίας

Το κεφάλαιο «Ρόλοι, δικαιώματα και υποχρεώσεις των μελών της οικογένειας» εντάσσεται στην ενότητα «Η Οικογένεια».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

«Ρόλοι, δικαιώματα και υποχρεώσεις των μελών της οικογένειας»

Γνωστικές περιοχές που προσεγγίζονται διαθεματικά:

- Γλώσσα
- Ιστορία
- Γεωγραφία
- Φυσικές Επιστήμες
- Θρησκευτικά
- Αισθητική Αγωγή
- Τεχνολογία
- Παράδοση και η ευρύτερη κοινωνία (ηθικές αξίες, οικονομία)

Στόχος:

Κατανόηση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των μελών της οικογένειας.

Επιμέρους στόχοι:

Να είναι σε θέση οι μαθητές:

- Να προσεγγίσουν και να αποσαφηνίσουν τις έννοιες «μορφή της οικογένειας», «ρόλοι και οργάνωση της οικογένειας» και «δικαιώματα και υποχρεώσεις των μελών της οικογένειας».
- Να αναφέρουν ρόλους των μελών της ελληνικής οικογένειας.
- Να αναπτύξουν δεξιότητες συνεργασίας και επικοινωνίας με τα άλλα μέλη της οικογένειας.
- Να αναφέρουν τον δικό τους ρόλο μέσα στην οικογένεια.
- Να αναπτύξουν υπεύθυνη στάση και διάθεση αρμονικής συνύπαρξης με τα μέλη της οικογένειας τους.
- Να διαπιστώσουν αλλαγές που συντελέστηκαν στις σχέσεις μεταξύ των μελών στην ελληνική οικογένεια, εξετάζοντας παλαιότερες εποχές και συγκρίνοντας με τη σύγχρονη εποχή.

Χρονική διάρκεια: δύο (2) διδακτικές ώρες

Μεθοδολογία:

- Εποικοδομητική μέθοδος διδασκαλίας.
- Βιωματική - μαθητοκεντρική και ομαδοσυνεργατική διδακτική προσέγγιση, που στην πληρότητα της αναπτύσσεται με συνθετικές εργασίες (Project).
- Ολιστική προσέγγιση της γνώσης και διαθεματικότητα με αξιοποίηση θεμελιωδών εννοιών (άτομο – σύνολο, αλληλεπίδραση, ομοιότητα- διαφορά, σύστημα κ.ά.).

Τρόπος υλοποίησης:

- **Έγερση ενδιαφέροντος:** Οι μορφές οικογένειας που απεικονίζονται και η προσεκτική ανάγνωση του κειμένου αποτελούν το ερέθισμα για διεξοδική συζήτηση ως προς την οργάνωση της οικογένειας ως κοινωνικής ομάδας, τα μέλη που την αποτελούν και τις σχέσεις που αναπτύσσουν μεταξύ τους.

- **Προώθηση** της ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών με συνέχιση της συζήτησης και διαθεματική – ολιστική διασύνδεση (άτομο-σύνολο).
- **Ελεύθερη έκφραση** των προβληματισμών και των απόψεων / ιδεών των μαθητών για τη σύνθεση της οικογένειας, τις σχέσεις των μελών της, καθώς και για τους ρόλους τους (οργάνωση).
- **Ανατροφοδότηση** των γνώσεων από προϋπάρχουσα εμπειρία και με αναζήτηση παραδειγμάτων από την Ιστορία, για διαπίστωση των αλλαγών που έχουν συντελεστεί στην οργάνωση της οικογένειας κατά την ιστορική της εξέλιξη. Επισημάνση της αναγκαιότητας της εξασφάλισης ομαλών και ειρηνικών σχέσεων μεταξύ των μελών μιας οικογένειας.
- **Ανάδειξη** της αλληλεπίδρασης και της συνεργασίας των μελών της οικογένειας.
- **Εκτέλεση δραστηριοτήτων** για εμπέδωση και επέκταση όσων διδάχθηκαν.

Εποπτικό και διδακτικό υλικό:

- Βιβλίο του μαθητή
- CD-ROM (λογισμικό)
- Internet (διαδίκτυο)
- Video
- Φωτογραφίες
- Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού
- Βιβλία από την προτεινόμενη βιβλιογραφία.

Αξιολόγηση:

Η επίτευξη των στόχων του κεφαλαίου και η δραστηριοποίηση των μαθητών μπορεί να ελεγχθεί με:

- Παρατήρηση της συμμετοχής των μαθητών κατά τη διάρκεια διεξαγωγής του μαθήματος (ικανότητα επικοινωνίας, εφαρμογή κανόνων διαλόγου, επιχειρηματολογία, έκφραση συναισθημάτων κ.ά.).
- Διερευνητικές ερωτήσεις.
- Εκτέλεση και έλεγχο των δραστηριοτήτων του βιβλίου του μαθητή (ατομικών – ομαδικών).
- Εκτέλεση ασκήσεων από το λογισμικό του μαθήματος, όπου παρέχεται και δυνατότητα αυτοαξιολόγησης.
- Δραματοποίηση και παιχνίδια ρόλων (επινόηση σεναρίου).

Το Άτομο και η Κοινωνία

Η συγκεκριμένη θεματική ολοκληρώνεται σε 4 ενότητες, οι οποίες παρατίθενται στη συνέχεια:

Ενότητα α': Η οικογένεια

- Κεφάλαιο 1ο: Η οικογένεια, τα μέλη της και οι μεταξύ τους σχέσεις
Κεφάλαιο 2ο: Ρόλοι, δικαιώματα και υποχρεώσεις των μελών της οικογένειας
Α. Η μορφή της οικογένειας
Β. Ρόλοι και οργάνωση
Γ. Δικαιώματα και υποχρεώσεις
Κεφάλαιο 3ο: Δυσκολίες που αντιμετωπίζει η οικογένεια

Ενότητα β': Το Εκπαιδευτικό Σύστημα

- Κεφάλαιο 1ο: Το εκπαιδευτικό σύστημα και το σχολείο
Κεφάλαιο 2ο: Ένα σχολείο για όλους

Ενότητα γ'. Η Εκκλησία

- Κεφάλαιο 1ο: Η εκκλησία της Ελλάδος
Κεφάλαιο 2ο: Άλλα θρησκευματα στην Ελλάδα

Ενότητα δ': Οργάνωση κοινωνικής και πολιτικής ζωής

- Κεφάλαιο 1ο: Οι Δήμοι και οι Κοινότητες στην Ελλάδα
Κεφάλαιο 2ο: Οργάνωση – Διοίκηση των Δήμων και Κοινοτήτων
Κεφάλαιο 3ο: Οι εκλογές στο Δήμο
Κεφάλαιο 4ο: Η οικονομική οργάνωση των Δήμων
Κεφάλαιο 5ο: Οργανωμένες ομάδες – Σύλλογοι

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο: Η οικογένεια, τα μέλη της και οι μεταξύ τους σχέσεις

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να αντιληφθούν ότι η **οικογένεια** είναι η πρωταρχική κοινωνική ομάδα που αποτελείται από άτομα – μέλη διαφορετικού φύλου, ηλικίας και ενδιαφερόντων.
- Να κατανοήσουν ότι μεταξύ των μελών της οικογένειας αναπτύσσονται σχέσεις **αγάπης, φροντίδας, αλληλοβοήθειας και αλληλεπίδρασης**.
- Να εκτιμήσουν τη σημασία της οικογένειας για το **άτομο** και την **κοινωνία**.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή τα σκίτσα που παρουσιάζουν μια οικογένεια στο σπίτι και μια οικογενειακή συγκέντρωση την ημέρα του Πάσχα, ξεκινά η συζήτηση για τα μέλη της οικογένειας και τις μεταξύ τους σχέσεις.

Μέσα από το κείμενο γίνεται αναφορά στις σχέσεις, στους δεσμούς συγγένειας, στην αλληλοβοήθεια και στη συνεργασία, στην αλληλεπίδραση και στην αλληλεξάρτηση μεταξύ των μελών της οικογένειας.

Μπορεί να γίνει αναφορά στο γεγονός ότι στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες, όπως η δική μας, υπάρχουν δυο είδη γάμου, ο θρησκευτικός και ο πολιτικός. Η Πολιτεία έχει θεσπίσει νόμους για την προστασία της οικογένειας. Ένας γάμος πραγματοποιείται όταν οι μελλόνυμφοι ενηλικιωθούν, δηλαδή είναι πάνω από 18 χρόνων. Ο πολιτικός γάμος τελείται στο Δημαρχείο από το δήμαρχο ή εκπρόσωπο του δημάρχου, που έχει σχετική άδεια με την παρουσία μαρτύρων. Ο θρησκευτικός τελείται στην εκκλησία από τον ιερέα. Κάθε λαός έχει διαφορετικά ήθη και έθιμα σχετικά με το γάμο. Πάντως για όλους τους ανθρώπους, σε όποιο πολιτισμό κι αν ανήκουν, ο γάμος ενός ζευγαριού αποτελεί ένα σπουδαίο γεγονός.

Ακολουθούν πληροφορίες για τις ανάγκες που ικανοποιεί η οικογένεια, οι οποίες αποδεικνύουν και τη σημασία της οικογένειας για το άτομο και την κοινωνία.

Οι μαθητές, επίσης, αναπτύσσουν κατά τη συζήτηση συγκεκριμένα επιχειρήματα, για να στηρίξουν τη θέση ότι η οικογένεια έχει εξαιρετική σημασία για το άτομο, αλλά και για το κοινωνικό σύνολο. Δίνεται, έτσι, αφορμή για αξιοποίηση του δίπολου διαθεματικών εννοιών «άτομο – σύνολο». Είναι φανερό ότι εδώ αξιοποιείται και το δίπολο «ομοιότητα - διαφορά» (Φ.Ε.Κ., τεύχος Β΄, αρ. φύλλου 304/13-3-2003, Παράρτημα τόμος Β΄, σελ. 4371).

Με τη σύντομη δραστηριότητα που ακολουθεί μπορεί να επεκταθεί η συζήτηση σχετικά με τα μέλη της οικογένειας, τις κοινές τους δραστηριότητες και τις μεταξύ τους σχέσεις.

Δραστηριότητα

Η αντίστοιχη δραστηριότητα στο βιβλίο του μαθητή έχει στόχο να βοηθήσει τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν τη σπουδαιότητα των ομαλών σχέσεων μέσα σε μια οικογένεια. Αναλαμβάνοντας ρόλους και παίζοντας το σενάριο θα αντιληφθούν την έννοια της **αλληλεγγύης** και της **συμπαράστασης**.

Επιπλέον δραστηριότητες

Δραστηριότητες που μπορούν να πραγματοποιηθούν στο τέλος της συγκεκριμένης ενότητας:

1. Οι μαθητές μπορούν να συλλέξουν πληροφορίες από τα βιβλία της **Ιστορίας** για την καθημερινή ζωή των οικογενειών στις διάφορες εποχές. Δίνεται έμφαση στην **ανάγκη δημιουργίας οικογένειας**.

2. Για τη διαθεματική διασύνδεση του κεφαλαίου με το γλωσσικό μάθημα, γίνεται παραπομπή στα κείμενα από το Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων «**Με λογισμό και μ' όνειρο**», Ε' και ΣΤ' Δημοτικού. Ενδεικτικά αναφέρονται τα κείμενα: Λότη Πέτροβιτς - Ανδρουτσοπούλου, *Η μαμά μας η θάλασσα*, σελ. 95-98 και Ι. Δ. Ιωαννίδης, *Το κανκασιανό παραμύθι*, σελ. 99-101.

Αξιολόγηση

Η επίτευξη των στόχων του κεφαλαίου και η δραστηριοποίηση των μαθητών μπορεί να ελεγχθεί με:

- Την παρατήρηση της συμμετοχής των μαθητών σε όλη τη διαδικασία του μαθήματος.
- Διερευνητικές ερωτήσεις.
- Την εκτέλεση και τον έλεγχο των δραστηριοτήτων του βιβλίου του μαθητή (ατομικών – ομαδικών).
- Την εκτέλεση ασκήσεων από το λογισμικό του μαθήματος, όπου παρέχεται και δυνατότητα αξιολόγησης.

Παρατηρήσεις

- Με την αξιολόγηση παρέχεται η δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να διαπιστώσει τυχόν αδυναμίες και ελλείψεις για επανατροφοδότηση της διδασκαλίας του.
- Διαπιστώνει, επίσης, την προσπάθεια και την πρόοδο του κάθε μαθητή σε σχέση με την προηγούμενη γνώση του.
- Οι παραπάνω τρόποι αξιολόγησης θεωρούνται τεχνικές που μπορούν να εφαρμοστούν σε όλα τα κεφάλαια, γι' αυτό δεν θα επαναλαμβάνονται στα επόμενα. Θα αναφέρονται μόνο οι επιπλέον τεχνικές αξιολόγησης.
- Μετά την ολοκλήρωση κάθε ενότητας, ο έλεγχος γίνεται και με τη συμπλήρωση των φύλλων αξιολόγησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: Ρόλοι, δικαιώματα και υποχρεώσεις των μελών της οικογένειας

(Το κεφάλαιο αυτό θα διδαχθεί σε δύο διδακτικές ώρες)

Για τους στόχους του μαθήματος, καθώς και για την αξιολόγηση του, παραπέμπουμε στο **ενδεικτικό διάγραμμα διδασκαλίας** (σελ. 16-17). Εδώ θα αναφερθούμε στη διεξαγωγή του μαθήματος, στις δραστηριότητες και στις επιπλέον δραστηριότητες.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Α. Η μορφή της οικογένειας

Πριν τη συζήτηση σχετικά με τους ρόλους, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μελών μιας οικογένειας, κρίνεται σκόπιμο να προηγηθεί αναφορά στις μορφές της οικογένειας στη σύγχρονη κοινωνία.

Με **αφορμή τις εικόνες** και το κείμενο που ακολουθεί, γίνεται συζήτηση για τις μορφές της οικογένειας.

Μορφές οικογένειας που μπορούν να αναφερθούν είναι:

Πυρηνική: η οικογένεια, την οποία αποτελούν οι δυο γονείς (πατέρας – μητέρα) με τα ανήλικα παιδιά τους. Αυτή είναι και ο επικρατέστερος **τύπος της ελληνικής οικογένειας σήμερα**.

Μονογονεϊκή: η οικογένεια, την οποία αποτελούν τα παιδιά που ζουν με έναν από τους δυο γονείς (είτε τον πατέρα είτε τη μητέρα) λόγω διάσπασης, διαζυγίου ή θανάτου του ενός. Μονογονεϊκή οικογένεια μπορεί, επίσης, να προκύψει, όταν η μητέρα αποκτά παιδί εκτός γάμου.

Πολύτεκνη: η οικογένεια την οποία αποτελούν οι γονείς και τα παιδιά τους, τα οποία είναι πάνω από τρία. Πρόκειται για οικογένεια με πολλά τέκνα.

Επανασυγκροτημένη: η οικογένεια που σχηματίζεται με ένα δεύτερο γάμο. Όταν, δηλαδή, δυο άνθρωποι εισέρχονται σε νέο γάμο και δημιουργούν νέα οικογένεια, στην οποία περιλαμβάνονται και τα παιδιά τους από τον προηγούμενο γάμο (αν υπάρχουν).

Διευρυμένη: η οικογένεια, η οποία αποτελείται από τους γονείς, τα παιδιά, τους παππούδες, τις γιαγιάδες, τους θείους, τις θείες, τα ξαδέλφια και μένουν όλοι μαζί. Υπάρχει, βέβαια, και η **πολυπολιτισμική** οικογένεια, όταν για παράδειγμα ένας Έλληνας ή μια Ελληνίδα συνάψει γάμο με άτομο άλλης εθνότητας και άλλου πολιτισμού (Γερμανό, Αμερικανό, Ρώσο, Αγγλίδα, κτλ). Η πολυπολιτισμική οικογένεια είναι μια μορφή οικογένειας, που συναντάται στις μέρες μας, χωρίς να αποτελεί, βέβαια, ξεχωριστό τύπο οικογένειας.

Β. Ρόλοι και οργάνωση

Με βάση την ερώτηση της Ειρήνης, το κείμενο που ακολουθεί και τη συζήτηση που διεξάγεται στην τάξη για τους ρόλους και της **οργάνωση της οικογένειας**, προσδιορίζονται μερικά από τα **βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικογένειας**: η φροντίδα και η ευθύνη των γονέων για τα παιδιά, η συνεργασία και η συνύπαρξη μέσα στην οικογένεια. Ζητείται από τους μαθητές να αναφερθούν και σε άλλα χαρακτηριστικά της ελληνικής οικογένειας, όπως στη φροντίδα των παιδιών για τους ηλικιωμένους γονείς, των αδελφών για τις αδελφές, των μεγαλύτερων παιδιών για τα μικρότερα κτλ.

Η συζήτηση συνεχίζεται με τους μαθητές για τους ρόλους που αναλαμβάνουν τα μέλη των δικών τους οικογενειών και συμπληρώνεται ο σχετικός πίνακας.

Γ. Δικαιώματα και υποχρεώσεις

Αρχίζοντας από το **διάλογο των ηρώων** και το κείμενο που ακολουθεί, συζητούμε με τους μαθητές για τους κανόνες της οικογενειακής ζωής και τα **δικαιώματα** και τις **υποχρεώσεις** των μελών της οικογένειας που απορρέουν από αυτούς. Στη συνέχεια τα παιδιά καλούνται να συμπληρώσουν τον πίνακα με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που έχουν τα ίδια μέσα στην οικογένεια τους.

Δραστηριότητα

Η συγκεκριμένη δραστηριότητα ως **παιχνίδι ρόλων** έχει στόχο να προβληματίσει τα παιδιά σχετικά με τις σχέσεις μεταξύ των μελών μιας οικογένειας και τον τρόπο με τον οποίο αυτές οι σχέσεις μπορούν να βοηθήσουν στη λύση καθημερινών προβλημάτων (π.χ. οι γονείς έχουν ανάγκη από ξεκούραση, ενώ τα παιδιά μαλώνουν). Αν όμως οι δεσμοί μεταξύ των μελών μιας οικογένειας είναι αρκετά ισχυροί, τέτοιου είδους μικροπροβλήματα μπορούν να ξεπεραστούν γρήγορα και εύκολα με τη συζήτηση και την εφαρμογή κάποιων κανόνων που όλοι σέβονται μέσα στην οικογένεια. Είναι μια κατάσταση που απαντάται συχνά σε μια οικογένεια και τα παιδιά μπορεί να βιώνουν παρόμοιες καταστάσεις αρκετά συχνά.

Επιπλέον δραστηριότητες

1. Τα μέλη της οικογένειας σου συμφώνησαν να κάνεις πάρτι στα γενέθλια σου. Η μαμά σου θα κάνει τα ψώνια. Σου ζήτησε να της δώσεις τον κατάλογο με τα προϊόντα που θα ήθελες και να υπολογίσεις πόσο κοστίζουν. Ετοίμασε τον κατάλογο με τα προϊόντα, τις τιμές και τη συνολική δαπάνη. Σε αυτή τη δραστηριότητα είναι απαραίτητη η συμβολή των **Μαθηματικών**, καθώς οι μαθητές καλούνται να ασχοληθούν με τον προϋπολογισμό των εξόδων για το πάρτι. Τα παιδιά με βιωματικό τρόπο κατανοούν το ρόλο που μπορούν να παίξουν ως μέλη της οικογένειας και τις ευθύνες που μπορούν να αναλάβουν. Παράλληλα, η δραστηριότητα μπορεί να αξιοποιηθεί και προς την

κατεύθυνση της **Αγωγής του Καταναλωτή**, καθώς τα παιδιά μέσα στις ομάδες τους ενθαρρύνονται να συζητήσουν ποια προϊόντα είναι πραγματικά απαραίτητα και σε ποιες ποσότητες.

2. Αναζήτηση λογοτεχνικών κειμένων ή άρθρων (βιβλιοθήκη, Internet) που σχετίζονται με τη σύγχρονη ελληνική οικογένεια.

Επιχειρείται **διαθεματική προσέγγιση μέσω του βιβλίου της Γλώσσας**, αλλά και της ελληνικής και ξένης λογοτεχνίας. Οι μαθητές διαβάζουν εξωσχολικά βιβλία και ανακαλύπτουν με αυτόν τον τρόπο και άλλες πηγές γνώσεων. Ενδεικτικά αναφέρονται τα παρακάτω: **Γαλάτειας Γρηγοριάδου – Σουρέλη, «Παιχνίδι χωρίς κανόνες», Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσπούλου, «Στο τιμεντένιο δάσος»**. Για τη διασύνδεση του κεφαλαίου με το Γλωσσικό μάθημα, γίνεται παραπομπή στα κείμενα από το Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων **«Με λογισμό και μ' όνειρο»**, Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού: Μάνος Κοντολέων, *Αποκριάτικη ιστορία*, σελ. 90-94 και Ναζίμ Χικμέτ, *Νανούρισμα*, σελ. 88-89.

Αξιολόγηση

Η επίτευξη των στόχων του κεφαλαίου και η δραστηριοποίηση των μαθητών μπορεί να ελεγχθεί με:

1. Την παρατήρηση της συμμετοχής των μαθητών σε όλη τη διαδικασία του μαθήματος.
2. Διερευνητικές ερωτήσεις.
3. Την εκτέλεση και τον έλεγχο των δραστηριοτήτων του βιβλίου του μαθητή (ατομικών – ομαδικών).
4. Την εκτέλεση ασκήσεων από το λογισμικό του μαθήματος, όπου παρέχεται και δυνατότητα αξιολόγησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: Δυσκολίες που αντιμετωπίζει η οικογένεια

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να αντιληφθούν τις αξίες **της συνύπαρξης και της συνεργασίας** μεταξύ των μελών της οικογένειας.
- Να κατανοήσουν τα προβλήματα που υπάρχουν σε μια οικογένεια.
- Να διακρίνουν τους **κανόνες συμπεριφοράς** από τους **νόμους**.
- Να αποδέχονται τη **διαφορετικότητα** του άλλου, αλλά και να την αντιμετωπίζουν κριτικά.
- Να κατανοήσουν οι μαθητές μέσα από το συγκεκριμένο μάθημα, γιατί υπάρχουν **νόμοι**, που προστατεύουν το **θεσμό του γάμου και της οικογένειας**.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή τον προβληματισμό που εισάγουν τα σκίτσα και το κείμενο, γίνεται αναφορά στις **δυσκολίες** που μπορεί να υπάρχουν σε κάθε οικογένεια. Στη συνέχεια, μετά από τη συζήτηση και την καταγραφή των **καθημερινών προβλημάτων** μιας οικογένειας, γίνεται αναφορά στις αιτίες τους.

Επισημαίνεται ότι η οικογένεια οργανώνεται με βάση ορισμένους **κανόνες** προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα στα μέλη της να ασκήσουν τους ρόλους τους.

Στη συνέχεια, με αφορμή το σενάριο που ακολουθεί, συζητούνται **τα προβλήματα**, που ενδέχεται να διαταράξουν την ομαλή λειτουργία της οικογένειας. Αυτά μπορεί να οφείλονται σε **ενδογενείς** παράγοντες (ασθένεια μέλους οικογένειας, οικογενειακή βία, οικονομικοί παράγοντες, θάνατος μέλους οικογένειας κτλ.) ή σε **εξωγενείς** παράγοντες (ανεργία, ναρκωτικά, ρατσισμός, ξενοφοβία κτλ.). Μπορεί, επίσης, να σχετίζονται με οικογενειακές **ανάγκες** (ψυχαγωγία, ώρες κοινής ησυχίας, κοινωνικές δρα-

στηριότητες των μελών κτλ.) ή με **υποχρεώσεις και δικαιώματα** (καθαριότητα, ένδυση, διατροφή κτλ.).

Θα μπορούσε ίσως ο εκπαιδευτικός να συζητήσει για τις **διαφορές των κανόνων** που θέτει η οικογένεια **από τους νόμους** (διαφορετική η υποχρεωτικότητα, η έκταση εφαρμογής, η ισχύς, οι συνέπειες κτλ.), για να καταλάβουν οι μαθητές τη σημασία που έχει η **αποδοχή και ο σεβασμός των κανόνων και των νόμων** και να αντιληφθούν **τις ηθικές αξίες** της οικογένειας.

Σε αυτό το σημείο μπορεί να γίνει μια σύντομη αναφορά στο **Οικογενειακό Δίκαιο**.

Το **Οικογενειακό Δίκαιο** είναι το **σύνολο των κανόνων του Κράτους**, που αναφέρονται στο θεσμό της οικογένειας. Αποτελείται από διάφορα **άρθρα**, που ρυθμίζουν τη **μνηστεία (τον αρραβώνα), την τέλεση του γάμου, την άδεια γάμου, το διαζύγιο, τη συγγένεια, τις σχέσεις γονέων και τέκνων, την υιοθεσία κ.ά.** Αναφέρουμε **χαρακτηριστικά το παρακάτω άρθρο:**

Άρθρο 1507

Γονείς και τέκνα οφείλουν αμοιβαία μεταξύ τους βοήθεια, σποργή και σεβασμό.

Με αφορμή τη δραστηριότητα του κειμένου, συζητάμε για τη συμπεριφορά των μελών της οικογένειας τονίζοντας ότι κάθε μέλος μιας οικογένειας οφείλει **να σέβεται τους άλλους**.

Ο εκπαιδευτικός αξιοποιώντας το **λογισμικό** που συνοδεύει το βιβλίο, κάνει αναφορά στη **Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του παιδιού** (που θα εξετάσουμε σε επόμενο κεφάλαιο) και συζητά με τους μαθητές τα δικαιώματα τους ως μέλη της οικογένειας τους.

Δραστηριότητα

Σε αυτή τη δραστηριότητα οι μαθητές μέσα από τη συζήτηση, βιώνουν τα προβλήματα που μπορεί να υπάρχουν σε μια οικογένεια. Με διαλογική συζήτηση των μελών μιας οικογένειας αποφασίζεται ο τρόπος με τον οποίο θα αντιμετωπιστεί το πρόβλημα και αναζητείται η καλύτερη λύση.

Τονίζεται επίσης η σημασία της **συνεργασίας** στην οικογένεια και ο **σεβασμός** της προσωπικότητας του άλλου. Επιδιώκεται δηλαδή, ο προσδιορισμός των ρόλων των μελών της ελληνικής οικογένειας, καθώς και οι έννοιες της αλληλοκατανόησης, του αλληλοσεβασμού και της αλληλοβοήθειας.

Επιπλέον δραστηριότητες

1. Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες, συζητούν και καταγράφουν καταστάσεις που δημιουργούν προβλήματα μέσα στην οικογένεια. Με αυτή τη δραστηριότητα επιδιώκεται μέσα από τη συζήτηση και την καταγραφή, η **βιοματική προσέγγιση** των προβλημάτων που υπάρχουν σε μια οικογένεια.
2. Με βάση το λογισμικό της τάξης (CD -ROM) γίνεται αναφορά σε επίκαιρα θέματα ή προβλήματα της καθημερινής ζωής επιδιώκοντας με την επίλυση τους την ανάπτυξη συγκεκριμένων **στάσεων** των μαθητών. Για παράδειγμα: «Μένεις στον 4^ο όροφο μιας πολυκατοικίας και ενοχλείς με τη συμπεριφορά σου τους ενοίκους του 3^{ου} ορόφου. Τι θα κάνεις, για να σταματήσουν τα παράπονα αυτών των ανθρώπων;».

Αξιολόγηση

Με τη **μορφή διαλόγου ή με συνεργατικές δραστηριότητες** που επιτρέπουν και την αλληλεπίδραση των μαθητών, ο εκπαιδευτικός μπορεί να ελέγξει αν οι μαθητές κατανόησαν ότι μια οικογένεια που λειτουργεί με βάση το σεβασμό των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων, μπορεί να επιλύει τα προβλήματα που ανακύπτουν. Ο εκπαιδευτικός στηρίζεται στις δραστηριότητες της ενότητας και στη συζήτηση με τους μαθητές.

Κεφάλαιο 1ο: Το εκπαιδευτικό σύστημα και το σχολείο

Πριν ασχοληθούμε με το εκπαιδευτικό σύστημα και τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, καλό θα είναι να το-νίσουμε **την αναγκαιότητα της εκπαίδευσης και τα οφέλη της για τον άνθρωπο.**

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να αναζητήσουν οι μαθητές στοιχεία σχετικά με τη **διάρθρωση του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συστήματος**. Παράλληλα να αναζητήσουν στοιχεία για εκπαιδευτικά συστήματα άλλων χωρών και να τα συγκρίνουν με το ελληνικό.
- Με τη σύγκριση επιδιώκεται να εκτιμήσουν τη **σημασία της δωρεάν και υποχρεωτικής εκπαίδευσης**, να αναγνωρίσουν την εκπαίδευση ως **βασικό αγαθό και δικαίωμα του παιδιού** και να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στην εκπαίδευση και την παιδεία γενικότερα.
- Να αναπτύξουν την ικανότητα τους να διαβάζουν και να επεξηγούν **σηματικές παραστάσεις**.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή το **διάλογο** των ηρώων και τα θέματα προς συζήτηση, συζητάμε στην τάξη για **την εκπαίδευση ως αξία**. Αναδεικνύεται έτσι η σημασία της και η ανάγκη ύπαρξης ενός οργανωμένου **εκπαιδευτικού συστήματος**, καθώς και η αξία της **υποχρεωτικής και δωρεάν εκπαίδευσης**, που είναι κατοχυρωμένη από το **Σύνταγμα**. Επίσης, οι μαθητές προβληματίζονται για το μέλλον των παιδιών που δεν πηγαίνουν σχολείο. Κατά την κρίση του εκπαιδευτικού μπορεί να γίνει αναφορά και στο παρακάτω **άρθρο του Συντάγματος**, με το οποίο κατοχυρώνεται το δικαίωμα στην εκπαίδευση και τονίζεται η σημασία της για το κράτος αλλά και για το κάθε άτομο ξεχωριστά.

Άρθρο 16

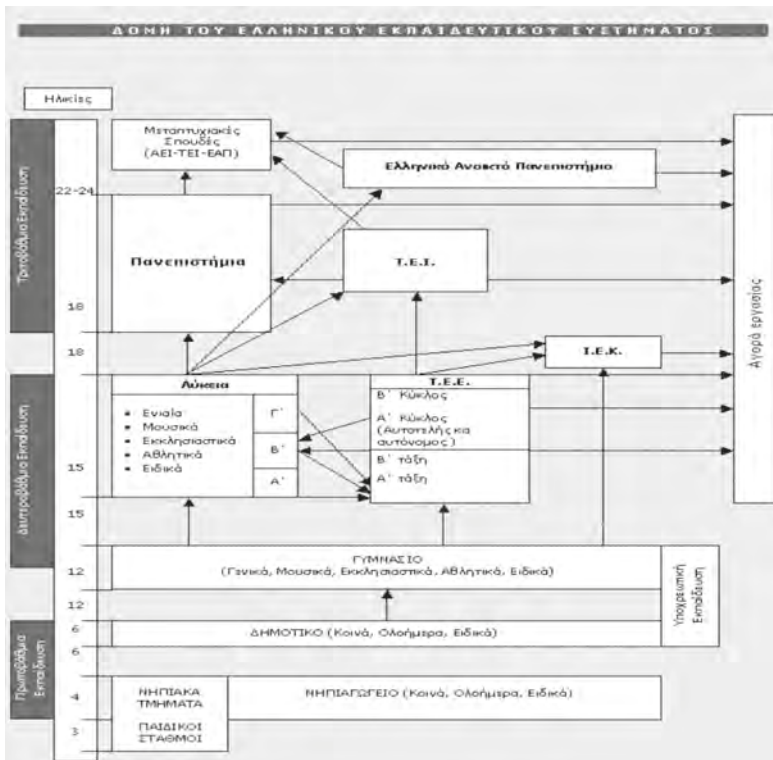
2. Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την πηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλυσή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες.
3. Τα έτη υποχρεωτικής φοίτησης δεν μπορεί να είναι λιγότερα από εννέα.
4. Όλοι οι Έλληνες έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας, σε όλες τις βαθμίδες της στα κρατικά εκπαιδευτήρια. Το Κράτος ενισχύει τους σπουδαστές που διακρίνονται, καθώς και αυτούς που έχουν ανάγκη από βοήθεια ή ειδική προστασία, ανάλογα με τις ικανότητές τους.

Τονίζεται ότι η μόρφωση και η γνώση βοηθά κάθε άνθρωπο να γνωρίζει το περιβάλλον του. Σημασία έχει να κατανοήσει ο μαθητής **την αξία της μόρφωσης**.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται η **διάρθρωση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και οι εκπαιδευτικές βαθμίδες**.

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να δείξει στους μαθητές τη **σηματική παρουσίαση** του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος μέσα από την ιστοσελίδα του Υπ.Ε.Π.Θ. (www.yperth.gr).

Μπορεί επίσης να αναλύσει μαζί τους τις δυνατότητες που παρέχει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και τους διαφορετικούς δρόμους που μπορεί ο καθένας να ακολουθήσει ανάλογα με τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντα του (Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός). Πιο αναλυτικά το εκπαιδευτικό μας σύστημα διακρίνεται:

(Πηγή: Ιστοσελίδα Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων: www.yperth.gr)

Στην **προσχολική εκπαίδευση** που περιλαμβάνει τους παιδικούς σταθμούς, όπου φοιτούν τα παιδιά μέχρι 4 ετών. Η προσχολική αγωγή είναι εξαιρετικά σημαντική για την εξοικείωση του μικρού παιδιού με το σχολικό περιβάλλον και την ομαδική εργασία.

Στην **Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση** (1^η βαθμίδα) που περιλαμβάνει το **Νηπιαγωγείο**, το οποίο διαρκεί ένα χρόνο και είναι **υποχρεωτικό** και το **Δημοτικό σχολείο**, που διαρκεί **6 χρόνια** και είναι επίσης **υποχρεωτικό**.

Στη **Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση** (2^η βαθμίδα) που περιλαμβάνει το Γυμνάσιο (Υποχρεωτική Δευτεροβάθμια) και το Ενιαίο Λύκειο ή τα Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑ.Λ.) ή Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑ.Σ) - Επαγγελματικά Τεχνικά Λύκεια - (Μετα-υποχρεωτική Δευτεροβάθμια).

Στην **Τριτοβάθμια Εκπαίδευση** (3^η βαθμίδα) που περιλαμβάνει τα Πανεπιστήμια (Α.Ε.Ι.) και τα Ανώτατα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Τ.Ε.Ι.). Η εισαγωγή των φοιτητών σε αυτά τα ιδρύματα εξαρτάται από την επίδοσή τους σε εξετάσεις εθνικού επιπέδου. Επιπροσθέτως, στο **Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο** (Ε.Α.Π.) οι φοιτητές γίνονται αποδεκτοί από **την ηλικία των 22 ετών**, μετά από κλήρωση.

Ιδιαίτερη αναφορά χρειάζεται να γίνει στη σημασία της **δεκάχρονης (10) υποχρεωτικής εκπαίδευσης και της δωρεάν παιδείας** σε όλες τις βαθμίδες. Συζητούνται προτάσεις από το υλικό που έφεραν οι μαθητές για την εκπαίδευση των παιδιών σε άλλες χώρες.

Παράλληλα, γίνεται αναφορά στα εκπαιδευτικά συστήματα άλλων χωρών, μέσα από την παρουσίαση περιπτώσεων παιδιών από το εξωτερικό. Αξιοποιείται η έννοια του συστήματος, αλλά και της

ομοιότητας – διαφοράς, καθώς γίνεται από τους μαθητές η σύγκριση των διαφόρων εκπαιδευτικών συστημάτων. Οι μαθητές μπορούν να βρουν στοιχεία στο διαδίκτυο (Internet) από τις παρακάτω ιστοσελίδες:

- <http://library.thinkquest.org/10388/school.html> ,
- <http://reference.allrefer.com/country-guide-study/india/india44html>).

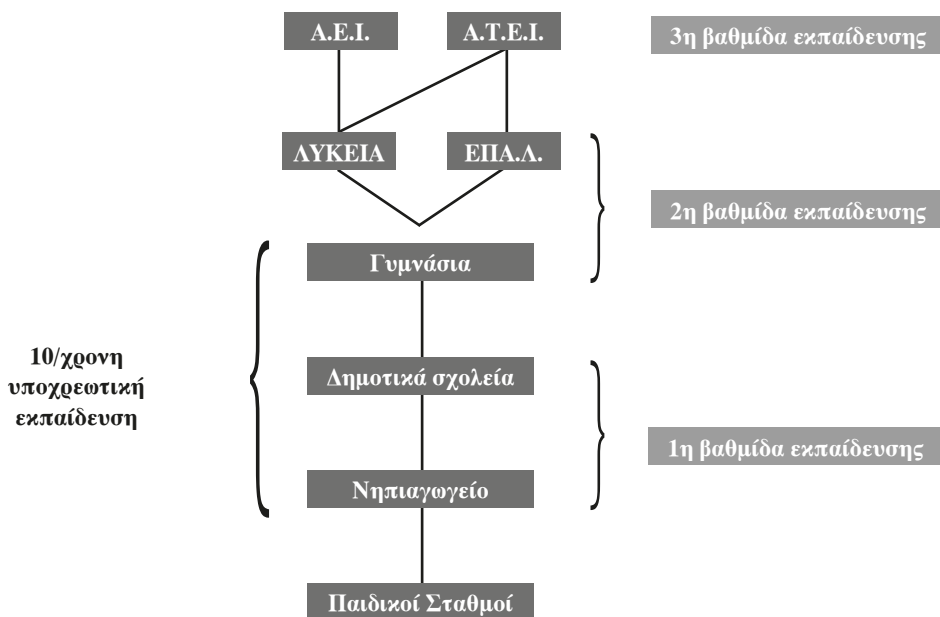
Γίνεται αναφορά στα **χαρακτηριστικά του συστήματος** (π.χ. ενιαίο σύνολο, αλληλεξάρτηση, αλληλεπίδραση, οργάνωση, δομή, κανόνες κτλ.). Οι μαθητές καλούνται να επισημάνουν αυτά τα χαρακτηριστικά τόσο στο εκπαιδευτικό σύστημα όσο και στην οικογένεια, η οποία αποτελεί σύστημα. Η συζήτηση θα επεκταθεί και σε άλλα συστήματα που έχουν γνωρίσει τα παιδιά σε άλλα μαθήματα τους (π.χ. γλωσσικό, αριθμητικό, ηλιακό, οικοσύστημα κτλ.). Μπορεί, επίσης, ανάλογα με το επίπεδο, να επισημανθεί η **πολυσημία της έννοιας «σύστημα»** (π.χ. δουλεύει με σύστημα, οδικό σύστημα, κοινοβουλευτικό σύστημα, νέο σύστημα διδασκαλίας, τυφλό σύστημα, το έχει σύστημα να αργεί στη δουλειά του κ.ά.).

Δραστηριότητα

Με τη συγκεκριμένη δραστηριότητα επιδιώκεται η **ενεργητική συμμετοχή των παιδιών και η ελεύθερη έκφραση τους**. Ο στόχος είναι η εμπέδωση της οργάνωσης του **ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος**, αλλά και η αξιολόγηση των γνώσεων και των στάσεων των μαθητών σε σχέση με τα επαγγέλματα. Αν ο εκπαιδευτικός αποφασίσει να δείξει στα παιδιά τη **σχηματική παρουσίαση του εκπαιδευτικού μας συστήματος**, μπορεί να επεκτείνει τη συζήτηση για το επάγγελμα που θα τα ενδιέφερε να ασκήσουν και την πορεία που θα ακολουθήσουν για την επίτευξη του στόχου τους. Σημαντικό είναι εδώ να αποφευχθεί η **δημιουργία προτύπων** σε σχέση με τα επαγγέλματα και να τονιστεί ότι **όλα τα επαγγέλματα είναι σημαντικά και χρήσιμα**.

Τα παιδιά θα βοηθηθούν από το σχεδιάγραμμα, που ακολουθεί:

Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα

Επιπλέον δραστηριότητες

- Μπορούμε να αναζητήσουμε στοιχεία για τις **διαφορές και τις ομοιότητες** ανάμεσα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και σε εκπαιδευτικά συστήματα άλλων χωρών σε βιβλία, στο διαδίκτυο (βλέπε ιστοσελίδες στη διεξαγωγή του μαθήματος) ή από φίλους ή συμμαθητές που κατάγονται από άλλες χώρες. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα αποβλέπει στη σύγκριση ξένων εκπαιδευτικών συστημάτων με το ελληνικό και προτείνεται να πραγματοποιηθεί **ως σχέδιο εργασίας** (Project). Αποτελεί αξιολογική δραστηριότητα με σκοπό την αξιοποίηση και την εμπέδωση των σχετικών εννοιών και της δομής του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος.
- Για τη διασύνδεση με το γλωσσικό μάθημα γίνεται παραπομπή στα κείμενα από το Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων «**Με λογισμό και μ' όνειρο**», Ε' και ΣΤ' Δημοτικού, όπως Ζαν Ζακ Σαμπέ – Ρενέ Γκοσινύ, *Οι έλεγχοι*, σελ. 108-11 και Ευγενία Φακίνου, *Η Αστραδενή στο νέο σχολείο της*, σελ. 115-119.

Αξιολόγηση

Ο εκπαιδευτικός με τις τεχνικές αξιολόγησης που προσφέρει το κάθε κεφάλαιο (δραστηριότητες) και με τις τεχνικές των ρόλων ή εργασιών σε ομάδες αξιολογεί το βαθμό δημιουργικής συμμετοχής των μαθητών και κατανόησης λειτουργίας του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Με διερευνητικές ερωτήσεις σε μορφή διαλόγου διακρίνει αν επιτεύχθηκε ο στόχος, δηλαδή αν οι μαθητές κατανόησαν ότι η εκπαίδευση είναι βασικό αγαθό και δικαίωμα του κάθε παιδιού. Οι επιπλέον δραστηριότητες ενισχύουν τον εκπαιδευτικό στην αξιολόγηση του έργου του.

Κεφάλαιο 2ο: Ένα σχολείο για όλους

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να διαπιστώσουν οι μαθητές την αναγκαιότητα της ύπαρξης ενός θεσμικού πλαισίου για την Εκπαίδευση, με **νόμους** που ρυθμίζουν τη δομή, την οργάνωση και τη λειτουργία της.
- Να προσεγγίσουν την έννοια της **ισότητας των ευκαιριών στην εκπαίδευση** και να εκτιμήσουν τη σημασία της.
- Να διακρίνουν τρόπους με τους οποίους το κράτος μεριμνά για την εκπαίδευση **ειδικών ομάδων μαθητών**, που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες.
- Τέλος, να αποκτήσουν **στάση αποδοχής** απέναντι στα άτομα αυτών των κοινωνικών ομάδων.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή τη συζήτηση των δυο παιδιών από διαφορετικές κοινωνικές ομάδες (τσιγγάνα, αλλοδαπός) γίνεται αναφορά στην αναγκαιότητα στήριξης των παιδιών που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στη φροντίση τους στο σχολείο. Τονίζεται η **διαφορετικότητα του κάθε παιδιού** και στο κείμενο που ακολουθεί η **ειδική μέριμνα** που λαμβάνεται για τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Α.μ.Ε.Ε.Α.). Επισημαίνεται η **ισότητα των ευκαιριών** στην εκπαίδευση για όλους και γίνεται αναφορά σε **Ειδικά σχολεία, σε Τμήματα Ένταξης, σε Τάξεις Υποδοχής**, κτλ. Βάση για όλη τη συζήτηση βέβαια θα αποτελέσει η αξία της εκπαίδευσης, όπως αυτή παρουσιάζεται στην **παράγραφο 2 του Άρθρου 16 του Συντάγματος**, που παρατίθεται στο βιβλίο του μαθητή.

Αναφερόμαστε σε όλες τις ομάδες (τοιγγάνοι, μετανάστες κτλ.), που παρουσιάζουν ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες και στον τρόπο, με τον οποίο αυτές αντιμετωπίζονται από το Κράτος.

Ο εκπαιδευτικός, θα μπορούσε να φωτιστήσει τα παρακάτω κείμενα και να τα μοιράσει σε αντίστοιχες ομάδες, προκειμένου να διερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο το κράτος στηρίζει την κάθε ομάδα πληθυσμού σε σχέση με τις εκπαιδευτικές τους ανάγκες.

Παραθέτουμε το αντίστοιχο Φ.Ε.Κ., που αφορά την εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Παράλληλα, ο εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει το βασικό νόμο για τη δομή και λειτουργία της εκπαίδευσης (Ν. 1566/85).

ΦΕΚ Α΄ 78/14.03.2000 ΝΟΜΟΣ ΥΠ΄ ΑΡΙΘ.2817/2000

Εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδουμε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Άρθρο 1

Έννοια, σκοπός και καθεστώς

1. Άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, κατά την έννοια του παρόντος, θεωρούνται τα άτομα που έχουν σημαντική δυσκολία μάθησης και προσαρμογής εξαιτίας σωματικών, διανοητικών, ψυχολογικών, συναισθηματικών και κοινωνικών ιδιαίτεροτήτων.
2. Στα άτομα αυτά περιλαμβάνονται όσοι:
 - α) Έχουν νοσική ανεπάρκεια ή ανωριμότητα.
 - β) Έχουν ιδιαίτερα σοβαρά προβλήματα όρασης (τυφλοί, αμβλύωπες) ή ακοής (κωφοί, βαρήκοοι).
 - γ) Έχουν σοβαρά νευρολογικά ή ορθοπεδικά ελατώματα ή προβλήματα υγείας.
 - δ) Έχουν προβλήματα λόγου και ομιλίας.
 - ε) Έχουν ειδικές δυσκολίες στη μάθηση, όπως δυσλεξία, δυσαριθμσία, δυσαναγνωσία.
 - στ) Έχουν σύνθετες γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές δυσκολίες και όσοι παρουσιάζουν αυτισμό και άλλες διαταραχές ανάπτυξης.
3. Στα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες περιλαμβάνονται επίσης πρόσωπα νηπιακής, παιδικής και εφηβικής ηλικίας που δεν ανήκουν σε μία από τις προηγούμενες περιπτώσεις, αλλά έχουν ανάγκη από ειδική εκπαιδευτική προσέγγιση και φροντίδα για ορισμένη περίοδο ή για ολόκληρη την περίοδο της σχολικής ζωής τους. Οι μαθητές για τους οποίους δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις των παραγράφων 2 και 3, καθώς και οι μαθητές που για μόνο το λόγο ότι η μητρική τους γλώσσα δεν είναι ελληνική, εμφανίζουν μειωμένη σχολική επίδοση, δεν θεωρούνται άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.
[...]
6. Στα άτομα που έχουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες παρέχεται ειδική εκπαίδευση, η οποία στο πλαίσιο των σκοπών της πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης επιδιώκει ιδιαίτερα:
 - α) την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους,
 - β) τη βελτίωση των ικανοτήτων και δεξιοτήτων, ώστε να καταστεί δυνατή η ένταξη ή επανένταξή τους στο κοινό εκπαιδευτικό σύστημα και η συμβίωση με το κοινωνικό σύνολο,
 - γ) την επαγγελματική τους κατάρτιση και τη συμμετοχή τους στην παραγωγική διαδικασία,
 - δ) την αλληλοσποδοχή τους με το κοινωνικό σύνολο και την ισότιμη κοινωνική τους εξέλιξη.

7. Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων λαμβάνονται μέτρα και παρέχονται υπηρεσίες στα παραπάνω άτομα ηλικίας έως 22 ετών σε όλες τις τάξεις των σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνονται ιδίως η κατάρτιση και εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων και μεθόδων διδασκαλίας, η χρησιμοποίηση διδακτικού υλικού και η χορήγηση οργάνων και λοιπού ειδικού εξοπλισμού και γενικά κάθε είδους διευκολύνσεις και εργονομικές διευθετήσεις. Στις υπηρεσίες περιλαμβάνονται ιδίως η διάγνωση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών των ατόμων με ειδικές ανάγκες, η αξιολόγηση, η παιδαγωγική και ψυχολογική υποστήριξη, η φυσικοθεραπεία, η εργοθεραπεία, η αγωγή λόγου, η κοινωνική και συμβουλευτική εργασία, η μεταφορά και η μετακίνηση και κάθε άλλο μέτρο ή υπηρεσία που υποστηρίζουν την ισότιμη μεταχείριση των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Όπου στις διατάξεις του παρόντος αναφέρεται διάγνωση, νοείται η διάγνωση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών.

Δραστηριότητα

Πρόκειται για μια αξιολογική και εμπειρωτική δραστηριότητα, μέσα από την οποία ο εκπαιδευτικός μπορεί να αξιολογήσει τις γνώσεις που απέκτησαν τα παιδιά από τη διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου. Προς διευκόλυνση του εκπαιδευτικού παραθέτουμε τις σωστές απαντήσεις: **1.α, 2.β, 3.γ, 4.α**

Επιπλέον δραστηριότητες

1. Για τη διασύνδεση με το γλωσσικό μάθημα, γίνεται παραπομπή στα κείμενα από το Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων «**Με λογισμό και μ' όνειρο**», Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού. Ενδεικτικά αναφέρονται τα κείμενα: Έλλη Αλεξίου, *Η Βαγγελίτσα*, σελ. 105-107, Παντελής Καλιότσος, *Νένα σακί μαλλιά*, σελ. 112-114, Φίλιπ Μπαρμπώ, *Η βιβλιοθήκη μας*, σελ. 120-122, Ελένη Σαραντίτη, *Οι φίλοι μας οι τσιγγάνοι*, σελ. 256-258.
2. Χωριζόμαστε σε ομάδες, συζητούμε και καταγράφουμε ομάδες πολιτών που έχουν ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες και αναζητούμε τρόπους με τους οποίους θα μπορούσε να ενισχυθεί η προσπάθειά τους να μορφωθούν. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα **αποβλέπει στη μελέτη προγραμμάτων για παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και προτείνεται να πραγματοποιηθεί ως σχέδιο εργασίας (Project)**. Επίσης, είναι δυνατό να συνδεθεί με το μάθημα της Γλώσσας. Σχετικό υλικό υπάρχει στο **λογισμικό του μαθήματος**.

Αξιολόγηση

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να αξιολογήσει με τις σχετικές δραστηριότητες, με **διάλογο ή με διερευνητικές ερωτήσεις** αν επιτεύχθηκε ο συναισθηματικός στόχος, δηλαδή αν οι μαθητές ευαισθητοποιήθηκαν ως προς την έννοια «**Ένα σχολείο για όλους**». Τα παραδείγματα των παιδιών που παρατίθενται βοηθούν στην κατανόηση της ισότητας των ευκαιριών στην εκπαίδευση και με την καλλιέργεια των συμμετοχικών δραστηριοτήτων, ο εκπαιδευτικός διαπιστώνει αν τα παιδιά ευαισθητοποιήθηκαν απέναντι στις ειδικές ομάδες μαθητών.

Κεφάλαιο 1ο : Η Εκκλησία της Ελλάδος

Με αφορμή το σχεδιάγραμμα, οδηγούμε τα παιδιά σε μια συζήτηση για τον **ανθρωπιστικό και κοινωνικό** ρόλο της εκκλησίας.

Στόχοι του μαθήματος

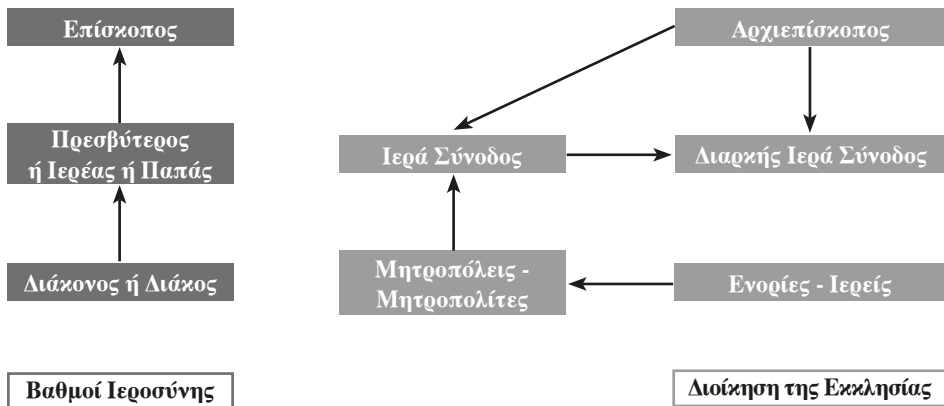
Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να προσεγγίσουν την έννοια «**Εκκλησία**» και να αντιληφθούν ποιοι την αποτελούν.
- Να ενημερωθούν για την **οργάνωση** (βαθμοί ιεροσύνης, διοικητικά όργανα, ιεραρχία), για τη **λειτουργία** (πνευματικό και κοινωνικό έργο) της Εκκλησίας και τη σχέση της με άλλους φορείς.
- Να αναγνωρίσουν την Εκκλησία ως θεσμό με ιδιαίτερο **ανθρωπιστικό ρόλο** και σημασία μέσα στην κοινωνία και να αποκτήσουν θετική στάση απέναντι της.
- Να αξιοποιήσουν τη διαθεματική έννοια του συστήματος, αφού και η Εκκλησία (κλήρος) μπορεί να θεωρηθεί ως **σύστημα**.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή τις εικόνες, γίνεται συζήτηση για το ρόλο της Εκκλησίας στην ελληνική κοινωνία. Στη συνέχεια τα παιδιά συμπληρώνουν προτάσεις για το ρόλο της εκκλησίας, όπως τον έχουν κατανοήσει. Με αυτή τη συζήτηση για το ρόλο της εκκλησίας οι μαθητές μπορούν να καταγράψουν το σοβαρό **κοινωνικό** και **πνευματικό** έργο της Εκκλησίας.

Κατόπιν, αποσαφηνίζεται ποιοι αποτελούν την εκκλησία, ποιοι είναι οι **βαθμοί ιεροσύνης** και διευκρινίζονται οι **εκκλησιαστικοί τίτλοι**.

Μπορεί, επίσης, να γίνει συζήτηση για το **άρθρο του Συντάγματος**, που αναφέρεται στη **θρησκεία της Ελλάδας**.

Ελληνικό Σύνταγμα

Άρθρο 3 - (Σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας)

1. Επικρατούσα θρησκεία στην Ελλάδα είναι η θρησκεία της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Χριστού. Η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδας, που γνωρίζει κεφαλή της τον Κύριο ημών Ιησού Χριστό, υπάρχει αναπόσπαστα ενωμένη δογματικά με τη Μεγάλη Εκκλησία της Κωνσταντινούπολης και με κάθε άλλη ομόδοξη Εκκλησία του Χριστού τρείς απαρασάλευτα, όπως εκείνες, τους ιερούς αποστολικούς και συνοδικούς κανόνες και τις ιερές παραδόσεις. Είναι αυτοκέφαλη, διοικείται από την Ιερά Σύνοδο των εν ενεργεία Αρχιερέων και από τη Διαρκή Ιερά Σύνοδο που προέρχεται από αυτή και συγκροτείται όπως ορίζει ο Καταστατικός Χάρτης της Εκκλησίας, με τήρηση των διατάξεων του Πατριαρχικού Τόμου της καθ' (29) Ιουνίου 1850 και της Συνοδικής Πράξης της 4ης Σεπτεμβρίου 1928.
2. Το εκκλησιαστικό καθεστώς που υπάρχει σε ορισμένες περιοχές του Κράτους δεν αντίκειται στις διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου.
3. Το κείμενο της Αγίας Γραφής τρεφίται αναλλοίωτο. Η επίσημη μετάφρασή του σε άλλο γλωσσικό τύπο απαγορεύεται χωρίς την έγκριση της Αυτοκέφαλης Εκκλησίας της Ελλάδας και της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας στην Κωνσταντινούπολη.

(Πηγή: Ιστοσελίδα της Βουλής των Ελλήνων: www.parliament.gr).

Δραστηριότητες

1. Σε αυτή τη δραστηριότητα οι μαθητές καλούνται να λύσουν ένα σταυρόλεξο. Οι ορισμοί είναι:
Οριζόντια 1. ΕΚΚΛΗΣΙΑ, 2. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ, 3. ΕΝΟΡΙΑ, 4. ΣΥΝΟΔΟΣ
Κάθετα 1. ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ, 2. ΚΛΗΡΙΚΟΣ, 3. ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ, 4. ΙΕΡΑ, 5. ΙΕΡΕΑΣ
2. Σε ομάδες εργασίας οι μαθητές συζητούν και καταγράφουν πώς θα μπορούσαν και οι ίδιοι να βοηθήσουν στο έργο της εκκλησίας, παραθέτοντας τις προτάσεις τους. Σε αυτή τη δραστηριότητα αποφασίζουν να συμμετάσχουν στο φιλανθρωπικό έργο της εκκλησίας (μπορεί να γίνει αναφορά και στα κατηχητικά σχολεία). Με αυτόν τον τρόπο βιώνουν το κοινωνικό έργο της εκκλησίας και την προσφορά βοήθειας στους συνανθρώπους μας.
3. Επισκεπτόμαστε τον ναό της ενορίας μας και συζητούμε με τον ιερέα για τη **διοίκηση, τη δομή και τη λειτουργία της Εκκλησίας**. Μας ενημερώνει σχετικά με τον τρόπο λήψης των αποφάσεων στην Εκκλησία και τους φορείς με τους οποίους συνεργάζεται, για να πραγματοποιήσει το έργο της. Σε αυτή τη δραστηριότητα οι μαθητές διεξάγουν μια έρευνα με τη μέθοδο της συνέντευξης, θα πρέπει πριν από την επίσκεψη στην ενορία, να έχουν προετοιμάσει τις ερωτήσεις. Τα αποτελέσματα της συνέντευξης συζητούνται στην τάξη και εξάγονται τα συμπεράσματα. Αξιοποιείται η διαθεματική έννοια του συστήματος, καθώς η εκκλησία με την οργάνωση, τη δομή και τους κανόνες της μπορεί να θεωρηθεί ως σύστημα, όπως διαπιστώθηκε και κατά τη σχετική συζήτηση. Πρόκειται για μια δραστηριότητα, η οποία έχει σκοπό να βοηθήσει τα παιδιά με ευχάριστο τρόπο να χρησιμοποιήσουν **τις έννοιες**, που διδάχθηκαν στο συγκεκριμένο μάθημα.

Αξιολόγηση

Με διερευνητικές ερωτήσεις ο εκπαιδευτικός διαπιστώνει αν τα παιδιά κατανόησαν τις βασικές έννοιες της εκκλησίας και την οργάνωση της. Με τον διάλογο και τη βοήθεια των συμμετοχικών δραστηριοτήτων, αξιολογεί κατά πόσο οι μαθητές ευαισθητοποιήθηκαν από το φιλανθρωπικό και κοινωνικό έργο της εκκλησίας.

Κεφάλαιο 2ο: Άλλα θρησκευόμενα στην Ελλάδα

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές την έννοια του όρου «**επικρατούσα θρησκεία**».
- Να αναφέρουν άλλες θρησκείες ή θρησκευτικά δόγματα που υπάρχουν στη χώρα μας.
- Να αναλύσουν την έννοια «**ανεξιθρησκία**» και να εκτιμήσουν τη σημασία της καθιέρωσης της.
- Να αναπτύξουν **στάσεις σεβασμού** απέναντι στον αλλόθρησκο και τον ετεροόδοξο και γενικότερα απέναντι στο διαφορετικό.
- Να προσεγγίσουν τη θεμελιώδη / διαθεματική έννοια «**πολιτισμός**» με την επισήμανση ηθών, εθίμων και έργων τέχνης, που συνδέονται με τη θρησκευτική πίστη.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή το **διάλογο των ηρώων** και τις εικόνες που παρατίθενται, γίνεται αναφορά στις θρησκείες που υπάρχουν στη χώρα μας. Η Ελλάδα τείνει πλέον να γίνει μια **πολυπολιτισμική κοινωνία**. Με την αύξηση της μετανάστευσης τα τελευταία χρόνια έχουν έρθει στην πατρίδα μας πολλοί άνθρωποι από άλλες χώρες, που πιστεύουν σε άλλες θρησκείες, μονοθεϊστικές (Χριστιανισμός, Ιουδαϊσμός, Μωαμεθανισμός) και πολυθεϊστικές (Ινδουισμός). Αν υπάρχει στην τάξη κάποιο **παιδί αλλόθρησκο**, μπορεί να προκληθεί συζήτηση σχετικά με τη θρησκεία του. Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμη η αναφορά στο γεγονός ότι οι περισσότεροι Έλληνες είναι Χριστιανοί Ορθόδοξοι, όχι όμως όλοι. Στη Θράκη, για παράδειγμα, ζει η Μουσουλμανική μειονότητα, της οποίας τα μέλη πιστεύουν στο Μωαμεθανισμό.

Στη συνέχεια με αφορμή το κείμενο από την ιστορία της Ε΄ τάξης ο εκπαιδευτικός επιχειρεί ιστορική αναδρομή στη **θρησκευτική ελευθερία** θυμίζοντας στους μαθητές και την περίοδο των διωγμών. Συζητώντας θα κατανοήσουν ότι η **θρησκευτική ελευθερία** είναι σπουδαία κατάκτηση των προγόνων μας.

Το Ελληνικό Σύνταγμα κατοχυρώνει την ανεξιθρησκία, το δικαίωμα κάθε ανθρώπου να πιστεύει σε όποια θρησκεία επιθυμεί και να εκδηλώνει την πίστη του ελεύθερα. Απαγορεύεται, όμως, ο **προσηλυτισμός**, δηλαδή η προσπάθεια ενός ατόμου να επηρεάσει το θρησκευτικό συναίσθημα του άλλου, να μεταστρέψει την πίστη του και να αποδεχτεί μια άλλη θρησκεία.

Παραθέτουμε το **άρθρο 13 του Συντάγματος**, που σχετίζεται με τη θρησκευτική ελευθερία.

Άρθρο 13 - (Θρησκευτική Ελευθερία)

1. Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη. Η απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις καθενός.
2. Κάθε γνωστή θρησκεία είναι ελεύθερη και τα σχετικά με τη λατρεία της τελούνται ανεμπόδιστα υπό την προστασία των νόμων. Η άσκηση της λατρείας δεν επιτρέπεται να προσβάλλει τη δημόσια τάξη ή τα χρυσά ήθη. Ο προσηλυτισμός απαγορεύεται.
3. Οι λειτουργοί όλων των γνωστών θρησκειών υπόκεινται στην ίδια εποπτεία της Πολιτείας και στις ίδιες υποχρεώσεις απέναντί της, όπως και οι λειτουργοί της επικρατούσας θρησκείας.
4. Κανένας δεν μπορεί, εξαιτίας των θρησκευτικών του πεποιθήσεων, να απαλλαγεί από την εκπλήρωση των υποχρεώσεων προς το Κράτος ή να αρνηθεί να συμμορφωθεί προς τους νόμους.
5. Κανένας όρκος δεν επιβάλλεται χωρίς νόμο, που ορίζει και τον τύπο του.

(Πηγή: ιστοσελίδα: www.parliament.gr)

Ο εκπαιδευτικός δύναται να αναφερθεί και σε **δόγματα των διαφόρων θρησκειών**, όπως για παράδειγμα των **χριστιανών**, που μπορεί να είναι: **Ορθόδοξοι, Καθολικοί, Ευαγγελιστές** κτλ.

Κατά τη συζήτηση για τη θρησκεία, ως έκφραση **του πολιτισμού ενός λαού**, γίνεται αναφορά σε **ήθη, έθιμα και έργα τέχνης που συνδέονται με τη θρησκευτική πίστη** (εικόνες, αγάλματα κ.ά.).

Δραστηριότητα

Σε αυτήν τη δραστηριότητα επιδιώκεται να συγκεντρώσουν οι μαθητές στοιχεία και υλικό (από το διαδίκτυο, τον τύπο κ.ά.) για τις θρησκείες και ταυτόχρονα να αξιοποιηθούν **οι διαθεματικές έννοιες της ομοιότητας και της διαφοράς**, αλλά και **η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία**. Η δραστηριότητα προσφέρεται για την ανάπτυξη στάσης αποδοχής απέναντι σε άλλες θρησκείες και γενικότερα απέναντι στο διαφορετικό. Η συγκεκριμένη εργασία δημοσιεύεται είτε στην εφημερίδα της τάξης είτε στην εφημερίδα του σχολείου. Σχετικό υλικό μπορούν να αντλήσουν οι μαθητές από το **βιβλίο των Θρησκευτικών** και στο **λογισμικό** του μαθήματος.

Επιπλέον δραστηριότητες

1. Για τη διαθεματική διασύνδεση της ενότητας με το γλωσσικό μάθημα γίνεται παραπομπή στα κείμενα από το Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων «**Με λογισμό και μ' όνειρο**», Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού. Ενδεικτικά αναφέρονται: Ειρήνη Μάρρα, *Τα Χριστούγεννα του Τα Κι Κο*, σελ. 164-167 και Γρηγόριος Ξενόπουλος, *Τα κόκκινα αυγά*, σελ. 175-177.
2. Στη Στ΄ τάξη ενός δημοτικού σχολείου, κατά τη διδασκαλία της ενότητας που αναφέρεται στη Χριστιανική αγάπη, ο Μωχάμετ, που είναι μουσουλμάνος, αποφάσισε να παραμείνει στην τάξη και άκουγε με πολύ ενδιαφέρον. Στο τέλος σήκωσε το χέρι του και δήλωσε ότι η αγάπη είναι στοιχείο που και η δική του θρησκεία προτάσσει. Συζητούμε και για άλλα κοινά στοιχεία μεταξύ των διαφόρων θρησκειών, όπως η ευσέβεια και η ειρήνη.
3. Υπάρχει στην τάξη μαθητής, που πιστεύει σε άλλη θρησκεία; Συζητάμε για τους κανόνες της δικής του θρησκείας. Σε αυτήν τη δραστηριότητα αξιοποιείται η παρουσία του αλλόθρησκου μαθητή, ο οποίος μπορεί να αναφερθεί σε συνήθειες, σχετικές με τη θρησκεία του. Αξιοποιείται η διαθεματική έννοια του πολιτισμού μέσα από τον καθημερινό τρόπο ζωής και τη συμπεριφορά των ανθρώπων. Με τη συζήτηση αξιολογείται και η στάση των μαθητών απέναντι σε άλλα θρησκευόμενα.

Αξιολόγηση

Με συμμετοχικές δραστηριότητες, με διάλογο και διερευνητικές ερωτήσεις μπορεί ο εκπαιδευτικός να αξιολογήσει τις δεξιότητες των μαθητών, τις στάσεις και τις αξίες που έχουν διαμορφώσει απέναντι σε άλλα θρησκευόμενα. Διαπιστώνει, επίσης, αν κατανόησαν ότι υπάρχουν κοινά στοιχεία μεταξύ των διαφόρων θρησκειών και αν ευαισθητοποιήθηκαν.

Κεφάλαιο 1ο: Οι Δήμοι και οι Κοινότητες στην Ελλάδα

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να αντιληφθούν ότι η χώρα μας είναι **οργανωμένη** σε δήμους και κοινότητες.
- Να κατανοήσουν την αναγκαιότητα της ανακατανομής των δήμων και κοινοτήτων, σύμφωνα με το σχέδιο «**Καποδίστριας**».
- Να αποσαφηνίσουν τις έννοιες «**δήμος**» και «**κοινότητα**».
- Να αξιολογήσουν τις διαθεματικές έννοιες **ομοιότητα - διαφορά** συγκρίνοντας τα είδη των δήμων.
- Να αξιολογήσουν και τις έννοιες του **χώρου - χρόνου**, μελετώντας τη χωροταξική κατανομή των δήμων και των κοινοτήτων και τη μεταβολή της στο χρόνο.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή την προτροπή του Δικαιόπολι προκαλείται συζήτηση για το πρόγραμμα «**Καποδίστριας**», που εφαρμόζεται στην Ελλάδα από το 1998.

Παράλληλα, οι μαθητές συμβουλευόμαστε το χάρτη, βρίσκουν το νομό στον οποίο κατοικούν και εντοπίζουν τους δήμους και τις κοινότητες του.

Στη συνέχεια γίνεται αναφορά **στα είδη των δήμων και στις ομοιότητες και τις διαφορές** μεταξύ τους. Για τη διευκόλυνση του εκπαιδευτικού, παρατίθενται εδώ τα **είδη των δήμων**, όπως φαίνονται στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης:

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ (για την ενημέρωση του εκπαιδευτικού)

Τυπολογία των ΟΤΑ πρώτης βαθμίδας

Το οργανωτικό σχήμα της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης που εισήγαγε ο ν. ΔΝΖ /1912 θεμελίωσε τη διπλή τυπολογία των ΟΤΑ στη βάση της διάκρισης μεταξύ αγροτικών και αστικών οικισμών. Η αμφισβήτηση όμως κατά του δημοτικού θεσμού οδήγησε στον προσδιορισμό με αυστηρά πληθυσμιακά και εμμέσως χωροταξικά κριτήρια των αστικών οικιστικών ενοτήτων οι οποίες προσέλαβαν αντίστοιχη διοικητική μορφή, ως δήμοι. Το σύνθημα της απελευθέρωσης των συνοικισμών επένδυσε ιδεολογικά ένα εύπλαστο θεσμικό πλαίσιο αναγνώρισης των κοινοτήτων και συνέβαλε στο επίμαχο φαινόμενο της πολυδιάσπασης και της ίδρυσης εξαρχής μη βιώσιμων διοικητικών μονάδων. Πάντως, ως προς την αναγνώριση των κοινοτήτων δεν πρέπει να διαφύγει από την προσοχή μας η καθιέρωση και λειτουργικών κριτηρίων, όπως η ύπαρξη ή η ικανότητα χρηματοδότησης σχολείου στοιχειώδους εκπαίδευσης.

Αλλά και το προηγούμενο θεσμικό καθεστώς του Β.Δ. της 27ης Δεκεμβρίου 1834 κατέταξε τους δήμους σε τρεις "τάξεις" ανάλογα με τον πληθυσμό. Σε κάθε τάξη αντιστοιχούσε διαφορετικός αριθμός δημοτικών παρέρδρων και υπήρχε διαφορά και ως προς τον τρόπο διορισμού του Δημάρχου. Εν ολίγοις, το πληθυσμιακό κριτήριο συνδέθηκε και τότε με διαφορές στη συγκρότηση των διοικητικών οργάνων.

Το φαινόμενο της θέσπισης διαφορετικών τύπων πρωτοβάθμιων ΟΤΑ συναντάται και σε ευρωπαϊκές χώρες, χαρακτηριστικότερα των οποίων είναι η περίπτωση της Γερμανίας. Υπάρχουν πάντως και πολλές που έχουν ενιαίο τύπο ανεξάρτητα από πληθυσμό ή οικιστική μορφή, γεγονός που συνήθως σχολιάζεται από τους ειδικούς ως αρνητικό.

Στην χώρα μας παρατηρείται μία ανακόλουθη κατάσταση: ενώ η αρχική διαφορετικότητα μεταξύ δήμου και κοινότητας είχε θεμελιωθεί σε πληθυσμιακά και χωροταξικά κριτήρια, γεγονός που αποτελούσε θετικό γνώρισμα για το σύστημά μας, στη συνέχεια η μεν κοινότητα έμεινε καθλωμένη στα δεδομένα του 1912, ο δε δήμος έγινε κατανοητός ως αξιολογικά οντότητα ανώτερη της κοινότητας και έτσι επιδιώκεται η μετεξέλιξη κοινοτήτων σε δήμους μεταβάλλοντας το αρχικό περιεχόμενο της διαφοράς. Ταυτόχρονα παρατηρείται η θεσμοθέτηση δήμων που έχουν ενιαίο θεσμικό πλαίσιο αλλά κρίσιμες πληθυσμιακές και χωροταξικές διαφορές.

Προκειμένου να υπάρξει ορθολογικότερη διοικητική οργάνωση αλλά και να προσαρμοσθεί το θεσμικό πλαίσιο στη σύγχρονη πραγματικότητα και τις διοικητικές και αναπτυξιακές ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας, προτείνεται η εξειδίκευση των επιμέρους τύπων πρωτοβάθμιων ΟΤΑ. Ασφαλώς ως προς το βασικό ονομαστικό προσδιορισμό, για ιστορικούς αλλά και δεοντολογικούς λόγους προτείνεται η χρήση του όρου: Δήμος. Οι Δήμοι όμως πρέπει να διακρίνονται σε ειδικούς τύπους και στον καθένα θα αναλογούν ιδιαίτερότητες τόσο ως προς το διοικητικό σύστημα αλλά και ως προς τις αρμοδιότητες. Επίσης είναι χρήσιμο να επισημανθεί ότι οι επιθετικοί προσδιορισμοί των τύπων των δήμων δεν πρέπει να αποτυπωθούν και στο νομικό πλαίσιο. Άλλωστε η διάκρισή τους έχει μόνο λειτουργικό χαρακτήρα και δεν αποτελεί αξιολογική ή οργανωτική διάκριση ΟΤΑ.

Δήμος – Ενόπτα Χωριών

Βασικό χαρακτηριστικό είναι η ενόπτα αγροτικών οικισμών. Θα αποτελεί το κατεξοχήν "προϊόν" των Συνενώσεων. Κύριο γνώρισμα η αναπτυξιακή λειτουργία της Δημοτικής Αρχής και η δημοτική αποκέντρωση στη βάση των πρώην Κοινοτήτων με τα Τοπικά Συμβούλια, ακόμη και στην έδρα του νέου ΟΤΑ. Εκλογικό σύστημα που επιτρέπει την εκπροσώπηση όλων, στο μέτρο του δυνατού, των πρώην κοινοτήτων στο Δημοτικό Συμβούλιο. Ειδικές ρυθμίσεις σχετικά με τις αρμοδιότητες μπορούν να αναφέρονται στις ορεινές ή παραμεθόριες περιοχές.

Δήμος – Ημιαστικός – οικισμός

Βασικό χαρακτηριστικό η ύπαρξη ενός ημιαστικού οικισμού με πληθυσμό άνω των 2.500 ή 5.000 κατοίκων. Μ' αυτόν συνενώνονται όμοροι ΟΤΑ εφόσον βρίσκονται στην άμεση επιρροή του. Τοπικά Συμβούλια στις μικρότερες κοινότητες που θα συνενωθούν μαζί του. Σύστημα εκπροσώπησης και των μικρότερων κοινοτήτων στο Δημοτικό Συμβούλιο.

Αστικός Δήμος

Ο κλασικός τύπος του σύγχρονου αστικού δήμου. Προσαρτώνται οι όμορες κοινότητες δορυφόροι. Τοπικά Συμβούλια στις προσαρτώμενες κοινότητες.

Δήμος – Νησί

Εκτός από τα μεγάλα νησιά που αποτελούν, σε αρκετές περιπτώσεις, νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις ή εκείνα που έχουν μεγάλη έκταση και πληθυσμό, όλοι οι ΟΤΑ των υπολοίπων μικρών νησιών επιδιώκουν τη Συνένωση έτσι ώστε κάθε νησί να οργανώνεται ως δήμος. Ως προς το διοικητικό σύστημα ισχύουν κατεξοχήν τα αναφερόμενα στους αντίστοιχους τύπους που περιγράφονται παραπάνω.

Δήμος – Πολεοδομικό Συγκρότημα

Πρόκειται για τους μεγάλους δήμους (εκτός των δύο μητροπολιτικών κέντρων) που αποτελούν ήδη μικρές μητροπολιτικές περιοχές. Σ' αυτές τις περιπτώσεις πρέπει να εξετασθεί, μετά την ολοκλήρωση της ανασυγκρότησης και την ανάδειξη των νέων δημοτικών αρχών, η συγκρότηση θεσμών συνεργασίας για τη διαχείριση ευρύτερων λειτουργιών της περιοχής.

Δήμοι – Τμήματα μητροπολιτικών περιοχών

Πρόκειται για τους ΟΤΑ της μητροπολιτικής περιοχής Αττικής και Θεσσαλονίκης που ο ρόλος τους καθώς και η χωρική τους ανασυγκρότηση πρέπει να επαναπροσδιορισθεί στο πλαίσιο συστήματος μητροπολιτικής διοίκησης. (Γι' αυτό άλλωστε το προτεινόμενο Πρόγραμμα δεν αφορά την Αττική και τα πολεοδομικά συγκροτήματα της Θεσσαλονίκης και του Βόλου - Ν. Ιωνίας)

(Πηγή: Ιστοσελίδα Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης: www.ypes.gr).

Για να κατανοήσουν οι μαθητές τους λόγους, για τους οποίους η **κοινότητα του Σουλίου** παρέμεινε κοινότητα μπορούν να συμβουλευτούν το βιβλίο της Ιστορίας τους και άλλες ιστορικές πηγές, για να αναλύσουν τον ιστορικό ρόλο του Σουλίου και των Σουλιωτών. Σχετικά με την κοινότητα Νυμφαίου στη Φλώρινα, τον προστατευόμενο Παραδοσιακό Οικισμό, μπορούν να αναζητήσουν πληροφορίες στο Διαδίκτυο (www.e-city.gr/florina/home/view/1205.php).

Δραστηριότητα

Η δραστηριότητα στο τέλος της ενότητας, παρέχει τη δυνατότητα στους μαθητές να αναζητήσουν Κοινότητες που δεν έχουν ενταχθεί στο σχέδιο Καποδίστριας και να προβληματιστούν για τους λόγους που συνέβη αυτό. Στη συγκεκριμένη ενότητα γίνεται διασύνδεση με το μάθημα της Ιστορίας και της Γεωγραφίας.

Επιπλέον δραστηριότητες

1. Οι μαθητές μπορούν να συγκεντρώσουν υλικό για την **Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων (Τ.Ε.Δ.Κ.)** της περιοχής τους.
2. Προτείνεται στον εκπαιδευτικό να εργαστεί με τους μαθητές του πάνω στις δραστηριότητες, της αντίστοιχης ενότητας του λογισμικού (CD-ROM), που συνοδεύει τα βιβλία της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής.
3. Οι μαθητές χωρίζονται σε **ομάδες εργασίας** για να ερευνήσουν την ιστορία του τόπου τους. Μία ομάδα θα αναζητήσει πληροφορίες από τις τοπικές εφημερίδες. Άλλη ομάδα θα πάρει συνεντεύξεις από κατοίκους της περιοχής ή παράγοντες της τοπικής αυτοδιοίκησης. Το υλικό που θα συγκεντρωθεί από τις ομάδες, θα καταγραφεί, θα επιλεγεί και θα αξιολογηθεί από τον εκπαιδευτικό και τους μαθητές της τάξης. Εφόσον υπάρχει η δυνατότητα, το λεύκωμα μπορεί να μοιραστεί σε όλους τους μαθητές της τάξης.

Η δραστηριότητα αυτή προτείνεται να υλοποιηθεί **ως σχέδιο εργασίας (project)** με τη συνεργασία της **Γεωγραφίας** και της **Ιστορίας**.

Αξιολόγηση

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να αξιολογήσει την κατανόηση και εμπέδωση της παρεχόμενης γνώσης με τη βοήθεια χαρτών και εικόνων. Τα παραδείγματα και οι χάρτες που θα συμβουλευτούν οι μαθητές θα τους βοηθήσουν να συσχετίσουν το περιεχόμενο τους με τις γνώσεις τους και τις εμπειρίες τους. Ο εκπαιδευτικός διερευνά με ερωτήσεις αν έγιναν αντιληπτές οι βασικές έννοιες «δήμος» και «κοινότητα».

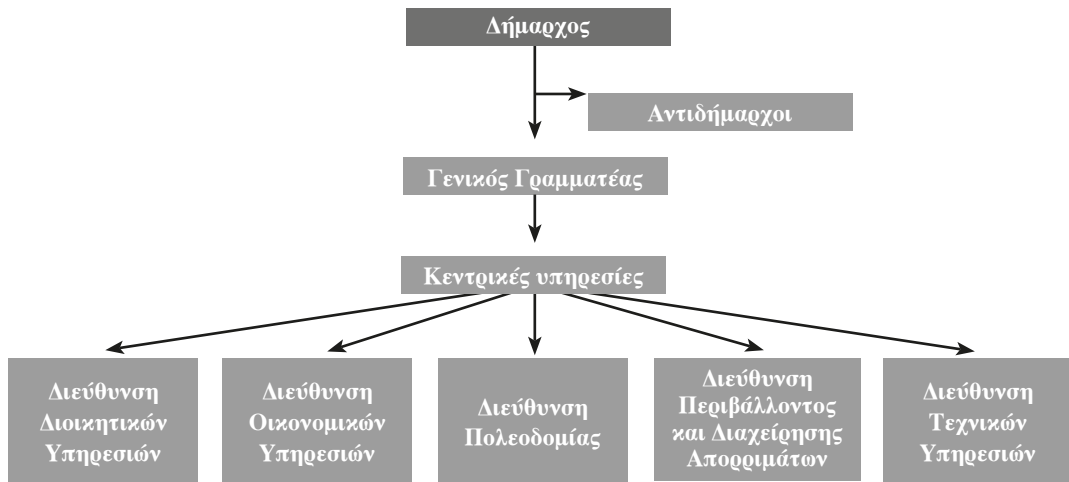
Κεφάλαιο 2ο: Οργάνωση - Διοίκηση των Δήμων και Κοινοτήτων**Στόχοι του μαθήματος**

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να γνωρίσουν τον τρόπο **οργάνωσης** των δήμων και κοινοτήτων και τον τρόπο διοίκησης τους.
- Να γνωρίσουν **το ρόλο του Δημάρχου και του Δημοτικού Συμβουλίου** και τη συμβολή τους στην πρόοδο και την ευημερία των δημοτών τους.
- Να κατανοήσουν τον τρόπο λήψης των αποφάσεων και την αξία **της αρχής της πλειοψηφίας**.
- Να διευρύνουν τις διαθεματικές έννοιες **άτομο – σύνολο**.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή το σκίτσο από την αίθουσα συνεδρίων του Δημοτικού Συμβουλίου, οι μαθητές συζητούν για το Δημοτικό ή Κοινοτικό Συμβούλιο και τον τρόπο λήψης των αποφάσεων μέσα σε αυτό. Η συζήτηση μπορεί να επεκταθεί και στην οργάνωση του δήμου με βάση τις παρακάτω πληροφορίες.

Οι μαθητές ενημερώνονται για το ρόλο του **Δημάρχου και των Δημοτικών Συμβούλων** και συζητούν για τα προβλήματα της τοπικής κοινωνίας και τον τρόπο επίλυσης τους.

Δραστηριότητα

Η δραστηριότητα διεξάγεται ως **παιχνίδι ρόλων** και επιδιώκει μέσα από την ενεργητική συμμετοχή και την ελεύθερη έκφραση, να προσεγγίσουν οι μαθητές βιωματικά το ρόλο του Δημάρχου και των μελών του Δημοτικού Συμβουλίου. Παράλληλα, βιώνουν το δημοκρατικό τρόπο λήψης αποφάσεων και αναπτύσσουν στάσεις, όπως ο σεβασμός της διαφορετικής γνώμης. Καλλιεργείται, επίσης, η ικανότητα για **ανοιχτό και αποτελεσματικό διάλογο**.

Επιπλέον δραστηριότητα

Μια ομάδα μαθητών καταγράφει τα προβλήματα του δήμου ή της κοινότητας τους και επιλέγουν τα πιο σημαντικά. Στη συνέχεια προτείνουν συγκεκριμένες λύσεις και συντάσσουν μια επιστολή προς τον Δήμαρχο της πόλης τους. Ο εκπαιδευτικός με τους μαθητές μπορούν να επισκεφτούν το Δημαρχείο και να επιδώσουν οι ίδιοι την επιστολή.

Αξιολόγηση

Με διάλογο, διερευνητικές ερωτήσεις αλλά και παιχνίδια ρόλων και δραματοποίηση, ο εκπαιδευτικός μπορεί να διαπιστώσει αν οι μαθητές κατανόησαν τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των δήμων και κοινοτήτων. Με αυτές τις τεχνικές, οι μαθητές θα συμμετέχουν δημιουργικά και θα εμπλακούν σε λήψη αποφάσεων.

Κεφάλαιο 3ο: Οι εκλογές στο Δήμο

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να έρθουν σε επαφή με τη **διαδικασία των εκλογών** και να αντιληφθούν τις αξίες, στις οποίες στηρίζεται ο δημοκρατικός τρόπος διοίκησης των δήμων και των κοινοτήτων.
- Να κατανοήσουν ότι ο δήμος και η κοινότητα οργανώνονται και λειτουργούν σύμφωνα με τις **αρχές της δημοκρατίας**.
- Να αναγνωρίσουν τη σημασία του **ρόλου των πολιτών** μέσα στην κοινωνία του δήμου και της κοινότητας.
- Να διευρύνουν διαθεματικές έννοιες, όπως **άτομο – σύνολο, αλληλεπίδραση, επικοινωνία και χώρος – χρόνος**.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή τον διάλογο των ηρώων προκαλείται συζήτηση για τη **διαδικασία των εκλογών**. Δίνεται έμφαση στο γεγονός ότι **οι εκλογές** είναι στοιχείο απαραίτητο για τη λειτουργία της **δημοκρατικής κοινωνίας**.

Η συζήτηση έχει σαν θέμα τις **δημοκρατικές διαδικασίες** και τις αξίες που τις διέπουν:

- Το δικαίωμα ψήφου στους πολίτες άνω των δεκαοχτώ ετών
- Η αρχή της ισότητας των πολιτών
- Η αρχή της μυστικής ψηφοφορίας
- Η αρχή της ταυτόχρονης ψηφοφορίας
- Η αρχή της πλειοψηφίας
- Η αρχή της άμεσης ψηφοφορίας.

Στη συνέχεια, η συζήτηση επικεντρώνεται στο **ρόλο του πολίτη**, που με τη συμμετοχή του επιλέγει τους αντιπροσώπους του στη διοίκηση του δήμου. Τονίζεται η σημασία των **πολιτικών δικαιωμάτων των πολιτών** (εκλέγειν και εκλέγεσθαι) αλλά και της ευθύνης που απορρέει από αυτά.

Ο πολίτης που επιθυμεί να είναι υποψήφιος στις εκλογές, οφείλει να διαμορφώνει τις προγραμματικές του δηλώσεις με γνώμονα το καλό του συνόλου. Από την άλλη πλευρά, ο πολίτης που θα ψηφίσει (εκλογέας), οφείλει να επιλέγει τον κατάλληλο υποψήφιο, δηλαδή αυτόν που θεωρεί ικανό να βελτιώσει τις συνθήκες ζωής στην τοπική κοινωνία. Μ' αυτόν τον τρόπο προκύπτει η **έννοια της αλληλεπίδρασης και της επικοινωνίας** ανάμεσα στους εκλογείς και τους υποψηφίους.

Δραστηριότητα

Οι μαθητές μέσα από ένα **παιχνίδι ρόλων** φαντάζονται ότι είναι ενήλικες με δικαίωμα **όχι μόνο ψήφου** αλλά και **υποψηφιότητας**.

Καλούνται να πάρουν αποφάσεις και να προσέξουν τις επιδιώξεις κάθε υποψηφίου. Αναγνωρίζουν τη σημασία του ρόλου των πολιτών μέσα στη μικρή κοινωνία του δήμου ή της κοινότητας, όπου κατοικούν. Ο σκοπός είναι να αναδειχτεί ο καλύτερος υποψήφιος. Στο τέλος της διαδικασίας, τα παιδιά μπορούν να ανακοινώσουν τα κριτήρια με τα οποία επέλεξαν τον/την υποψήφιο/α που ψήφισαν.

- Ενδεικτικές προγραμματικές δηλώσεις υποψηφίων:
 - Κατασκευή πλατειών
 - Κατασκευή έργων οδοποιίας
 - Ίδρυση βρεφονηπιακών σταθμών
 - Μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος.

Αξιολόγηση

Μέσα από τα **παιχνίδια ρόλων και το διάλογο** επιτυγχάνεται η αξιολόγηση. Ο εκπαιδευτικός εκτιμά από τη δημιουργική συμμετοχή των μαθητών αν κατανόησαν τη διαδικασία των εκλογών, αν κατανόησαν την έννοια της δημοκρατικής διοίκησης των δήμων και των κοινοτήτων και αν έγινε αντιληπτός ο ρόλος του πολίτη στην κοινωνία του δήμου ή της κοινότητας. Με τα παιχνίδια ρόλων ο μαθητής βιώνει τη δημοκρατική λειτουργία των δήμων και των κοινοτήτων, γιατί εμπλέκεται στη λήψη αποφάσεων. Επιπλέον, με τη δραστηριότητα εκπαιδευτικός και μαθητές, μπορούν να αξιολογήσουν τα κριτήρια, με τα οποία θα επέλεγαν έναν υποψήφιο σε μια εκλογική διαδικασία.

Κεφάλαιο 4ο: Η οικονομική οργάνωση των Δήμων

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να καταγράψουν τις αλλαγές που επήλθαν στον τόπο τους με την πάροδο του χρόνου.
- Να μάθουν ότι οι δήμοι έχουν **έσοδα**, στα οποία συνεισφέρουν και οι δημότες με τα δημοτικά τέλη.
- Να κατανοήσουν ότι με τα έσοδα αυτά οι δήμοι βοηθούν στην ανάπτυξη και την ευημερία του τόπου, πραγματοποιώντας διάφορα **δημόσια έργα**.
- Να αντιληφθούν οι άνθρωποι συμμετέχουν σε **συνεταιρισμούς**, με σκοπό την οικονομική, πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των ατόμων και της τοπικής κοινωνίας. Συγχρόνως, να αναγνωρίσουν την αλληλεπίδραση μεταξύ **κοινωνίας και ατόμου**.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Οι μαθητές συζητούν με αφορμή τις φωτογραφίες στο βιβλίο του μαθητή τις **αλλαγές** που επήλθαν στην πόλη με την πάροδο του χρόνου. Με τη συζήτηση που ακολουθεί, οι μαθητές εντοπίζουν αντίστοιχες αλλαγές και στο δικό τους τόπο.

Ο διάλογος των ηρώων τους οδηγεί στη διαπίστωση ότι κάθε δήμος έχει **έσοδα και έξοδα**. Συνεχίζοντας συμπληρώνουν το πρόγραμμα των καλοκαιρινών πολιτιστικών εκδηλώσεων του δήμου με εκδηλώσεις που εμείς θα ήθελαν να συμπεριληφθούν.

Μετά την επεξεργασία του κειμένου για τους **συνεταιρισμούς**, προκαλείται συζήτηση όπου τα παιδιά ανακαλύπτουν το φάσμα των δραστηριοτήτων ενός συνεταιρισμού και αξιολογούν την προσφορά του στην τοπική κοινωνία.

Δραστηριότητες

1. Στην πρώτη δραστηριότητα οι μαθητές παρατηρούν το λογαριασμό της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.) και απαντούν στο ερώτημα που υπάρχει στο βιβλίο τους. Στόχος της δραστηριότητας αυτής είναι να διαπιστώσουν ότι μέσα από το συγκεκριμένο λογαριασμό, κάποιο χρηματικό ποσό αποτελεί τα «δημοτικά τέλη». Έτσι, πραγματοποιείται και η οριζόντια διασύνδεση της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής με το μάθημα των Μαθηματικών.
2. Η δεύτερη δραστηριότητα θα διεξαχθεί ως συζήτηση στην τάξη. Από τις απαντήσεις των μαθητών θα επισημανθεί ότι αυξάνονται οι θέσεις εργασίας και ενισχύονται οι τοπικές συνεργασίες. Μέσα από τη λαογραφική έρευνα και τη μελέτη της εθνικής ενδυματολογίας θα είναι σε θέση να κατασκευάσουν πιστά αντίγραφα παραδοσιακών στολών. Ο συνεταιρισμός θα συνεργάζεται με

φορείς, συλλόγους και ιδιώτες από όλη την Ελλάδα, καθώς και με οργανώσεις Απόδημων (Η.Π.Α., Αυστραλία, Καναδά, Γερμανία κ.ά.). Το έργο του συνεταιρισμού διαιωνίζει και προβάλλει την ελληνική παραδοσιακή φορεσιά. Με αυτό το παράδειγμα θα εκτιμηθεί η σημασία των συνεταιρισμών και τα οφέλη που προκύπτουν για την τοπική κοινωνία από τη λειτουργία τους. Συνδυάζονται έτσι στο πλαίσιο της διαθεματικότητας, γνώσεις από τη Μελέτη Περιβάλλοντος, την Αισθητική Αγωγή, την Ιστορία.

Επιπλέον δραστηριότητα

Οι μαθητές μπορούν να επισκεφθούν ένα **συνεταιρισμό** της περιοχής τους και να συλλέξουν πληροφορίες για τη δραστηριότητα του, παίρνοντας συνέντευξη από τους υπεύθυνους.

Συζητούν τι **είδους συνεταιρισμό** θα μπορούσαν να ιδρύσουν στην περιοχή τους και γιατί.

Αξιολόγηση

Με τις διευκρινήσεις των εννοιών «έσοδα και έξοδα του δήμου», με τη συζήτηση για τις αλλαγές στην κοινότητα ή το δήμο, όπου ανήκουν οι μαθητές και αναφορά σε δράσεις του δήμου ο εκπαιδευτικός διαπιστώνει αν οι μαθητές κατανόησαν βασικές έννοιες, όπως «**Δήμος**», «**Κοινότητα**», «**Συνεταιρισμός**».

Κεφάλαιο 5ο: Οργανωμένες ομάδες - Σύλλογοι

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να προσδιορίσουν ποιο είναι το χαρακτηριστικό της **ομάδας**.
- Να διακρίνουν και να καταγράψουν τα χαρακτηριστικά των **οργανωμένων ομάδων – συλλόγων**.
- Να καταγράψουν **τομείς δράσης** των οργανωμένων ομάδων – συλλόγων.
- Να εκτιμήσουν τη σημασία της **συμμετοχής** σε οργανωμένες ομάδες για τα άτομα που συμμετέχουν και για το κοινωνικό σύνολο.
- Να αναπτύξουν το ενδιαφέρον τους για τα **κοινά** και τη διάθεση τους για **προσφορά** στο κοινωνικό σύνολο.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Η **σχολική τάξη** αποτελεί το καλύτερο παράδειγμα για τους μαθητές, οι οποίοι με τη συμμετοχή τους μπορούν να κατανοήσουν την ενεργητική λειτουργική δυναμική της. Οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι λειτουργώντας **ομαδικά στη σχολική τάξη** αποδέχονται κάποιους κανόνες και αξίες και συγχρόνως αποκτούν έναν ενεργητικό ρόλο, σε θέματα που αφορούν τη ζωή και το περιβάλλον τους. Αυτό επιτυγχάνεται με τη συζήτηση, που γίνεται για τις ομάδες της ΣΤ΄ τάξης που αποφάσισαν να εργαστούν για την οργάνωση μιας έκθεσης βιβλίου στο χώρο του σχολείου τους. Μπορεί να γίνει αναφορά και στο βιβλίο της Γαλάτειας Γρηγοριάδου-Σουρέλη " Εμένα με νοιάζει" (εκδ. Εστία), και ιδιαίτερα στις σελ. 52-59, όπου δίνεται ένα παράδειγμα **συνεργασίας και ομαδικής εργασίας** των μαθητών μιας τάξης για τη δειροφύτευση της περιοχής τους.

Η έννοια της **ομάδας** μπορεί να οριστεί ως ένα σύνολο προσώπων, που έχουν έναν ή περισσότερους κοινούς σκοπούς. Στις ομάδες αναπτύσσονται ισχυροί αμοιβαίοι δεσμοί, διανθρωπίνες σχέσεις, αλληλεπιδράσεις και αλληλεξαρτήσεις ανάμεσα στα μέλη.

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναφερθεί και σε **τοπικές ομάδες και συλλόγους**, που έχουν αναλάβει διάφορες δραστηριότητες (π.χ. εθελοντές αιμοδότες, πολιτιστικοί σύλλογοι, αθλητικοί κτλ.), αλλά και σε **διεθνείς οργανισμούς** (Unicef κτλ.).

Είναι πολύ βασικό να ευαισθητοποιηθούν και να δραστηριοποιηθούν οι μαθητές ως προς την **κοινή δράση** των ανθρώπων στην κοινωνία. Τονίζεται η σχέση του **ατόμου** με το **σύνολο**, που αντιπροσωπεύει ο σύλλογος.

Ο εκπαιδευτικός θα βοηθήσει τους μαθητές να διακρίνουν και να καταγράψουν τις προϋποθέσεις ίδρυσης ενός **σύλλογου** (ιδρυτικά μέλη - σκοπός) και τα **χαρακτηριστικά των συλλόγων** που είναι:

1. Να διαθέτουν επίσημη ονομασία.
2. Να είναι μη κερδοσκοπικοί, που σημαίνει ότι στόχος τους δεν είναι η απόκτηση κερδών από τα διοικητικά στελέχη ή τα μέλη τους.
3. Να είναι διοικητικά ανεξάρτητοι κυρίως από κυβερνήσεις ή άλλους δημόσιους φορείς.
4. Η δραστηριότητα τους να στοχεύει τουλάχιστον κατά ένα μέρος στην προώθηση του συμφέροντος του κοινωνικού συνόλου.
5. Να λειτουργούν με βάση ένα καταστατικό, που ορίζει το χαρακτήρα του συλλόγου, το ρόλο των μελών του και των ανθρώπων που τον διοικούν, του Διοικητικού του Συμβουλίου.

Παρατίθεται παράδειγμα συλλόγου για συζήτηση στην τάξη, κατά την κρίση του εκπαιδευτικού.

Μαθαίνω για το σύλλογο «ΑΡΧΕΛΩΝ»

Ο Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας «ΑΡΧΕΛΩΝ» ιδρύθηκε το 1983 με αντικείμενο τη μελέτη και προστασία των θαλάσσιων χελωνών και των βιοτόπων τους, τη διαχείριση των παράκτιων οικοσυστημάτων στις σημαντικότερες παραλίες ωτοκίας της Καρέττα στη χώρα μας, την περιδάλψη τραυματισμένων και άρρωστων χελωνών, καθώς και την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού.

Οι δραστηριότητες του Συλλόγου ΑΡΧΕΛΩΝ περιλαμβάνουν καταγραφή της αναπαραγωγικής δραστηριότητας και προστασία των φωλιών της Καρέττα στις σημαντικότερες περιοχές ωτοκίας της (Ζάκυνθο, Πελοπόννησο και Κρήτη), εκπόνηση διαχειριστικών σχεδίων για τις περιοχές και δράσεις Περιβαλλοντικής Αγωγής (<http://www.archelion.gr>).

Με βάση τις παραπάνω πληροφορίες, συζητούμε με τους μαθητές και καταγράφουμε τι μελετά ο συγκεκριμένος σύλλογος. Επίσης, αναφερόμαστε σε άλλους συλλόγους που υπάρχουν στην περιοχή μας και συζητάμε για τη δραστηριότητα τους.

Κρίνεται σκόπιμο να αντιληφθούν οι μαθητές ότι σήμερα ο άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να είναι **μέλος** σε διάφορες οργανωμένες ομάδες, οι οποίες έχουν συγκεκριμένους σκοπούς και δραστηριοποιούνται είτε σε **τοπικό** είτε σε **εθνικό** ή και σε διεθνές επίπεδο.

Η δραστηριοποίηση **οργανωμένων ομάδων** σε θέματα, όπως προστασία περιβάλλοντος, ανθρώπινα δικαιώματα, υγεία, πολιτισμός κ.ά. ξεκινά από **τοπικό** και επεκτείνεται σε **παγκόσμιο επίπεδο**. Έτσι έχουμε:

ΤΟΠΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ	→ π.χ. Πολιτιστικός Σύλλογος Κρητών Πειραιά
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ	→ π.χ. Πολιτιστικός Σύλλογος Μακεδονίας - Θράκης
ΕΘΝΙΚΕΣ	→ π.χ. Πανελλήνια Ένωση Εθελοντών Αιμοδοτών
ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΕΣ	→ π.χ. Ευρωπαϊκή Νεολαία για την Προστασία των Δασών
ΔΙΕΘΝΕΙΣ	→ π.χ. Ερυθρός Σταυρός, Unicef

Δραστηριότητα

Στην πρώτη δραστηριότητα μέσα από παιχνίδια ρόλων κατανοούμε την προσφορά του κάθε μέλους στον σύλλογο που ανήκει.

Στη δεύτερη δραστηριότητα οι μαθητές προβληματίζονται για τη δική τους συμμετοχή σε κάποιο σύλλογο ανάλογα με τα ενδιαφέροντα τους και αιτιολογούν την απάντησή τους.

Επιπλέον δραστηριότητες

1. Συζητούμε στην τάξη μας για την ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας το 1814, που μάθαμε στην Ιστορία. Μπορούμε να βρούμε ομοιότητες ή διαφορές με την ίδρυση ενός συλλόγου σήμερα; Σε αυτή τη δραστηριότητα οι μαθητές πρέπει να διακρίνουν **τις ομοιότητες** και **τις διαφορές** της ίδρυσης της Φιλικής Εταιρείας το 1814 και ενός συλλόγου σήμερα.

Ομοιότητες
 Ίδρυτικά μέλη
 Καταστατικό
 Κοινός στόχος των μελών

Διαφορές
 Διαφορετικοί σκοποί σήμερα από τότε
 Κρυφές δραστηριότητες της Φιλικής Εταιρείας

2. Οι μαθητές δημιουργούν μια **ομάδα δράσης** για να συμμετέχουν ενεργά στην επίλυση κάποιου τοπικού – περιβαλλοντικού προβλήματος (καθαρισμός ακτών, συγκέντρωση υλικού για ανακύκλωση, δενδροφύτευση κ.ά.).
3. Γιατί είναι σημαντική η προσφορά των **Εθελοντών Αιμοδοτών** στην κοινωνία; Αναπτύσσουμε τις απόψεις μας και τις συζητούμε στην τάξη. Σε αυτή τη δραστηριότητα οι μαθητές αναπτύσσουν τις απόψεις τους για την προσφορά των Εθελοντών Αιμοδοτών. Παράλληλα, γίνεται αναφορά στην έννοια του εθελοντισμού.
4. Οι μαθητές ετοιμάζουν μια πρόσκληση, που απευθύνεται στον αντιπρόσωπο κάποιου συλλόγου, π.χ. Προστασίας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, και τον καλούν να τους μιλήσει για τις δραστηριότητες του συλλόγου. Εφόσον υπάρχει η δυνατότητα, οι μαθητές μπορούν να ετοιμάσουν και συγκεκριμένα ερωτήματα, τα οποία θα θέσουν στον ομιλητή.
5. Το παρακάτω κείμενο μπορεί να σχολιαστεί από τον εκπαιδευτικό και τους μαθητές επιχειρώντας μια σύγκριση του χθες με το σήμερα.
 «Και μόνο εμείς κάνουμε άφοβα το καλό στον ένα και στον άλλον, πιο πολύ γιατί έχουμε την πίστη πως είμαστε άνθρωποι λεύτεροι παρά γιατί λογαριάζουμε το συμφέρον μας». Θουκυδίδης 11, 37-41,4 (Περίκλέους (μετ. Ι.Θ. Κακριδή)).

Αξιολόγηση

Με την επεξεργασία του κειμένου, με το διάλογο και με τις συμμετοχικές δραστηριότητες μπορεί ο εκπαιδευτικός να αξιολογήσει αν οι μαθητές κατανόησαν την έννοια της ομάδας, αν έγινε αντιληπτή η έννοια της συμμετοχής σε οργανωμένες ομάδες και αν ευαισθητοποιήθηκαν για τα κοινά και την ανάγκη προσφοράς στο κοινωνικό σύνολο.

Το Άτομο και η Πολιτεία

Η ενότητα αυτή χωρίζεται σε 2 υποενότητες, οι οποίες παρατίθενται στη συνέχεια:

Ενότητα α': Κράτος και πολίτευμα

Κεφάλαιο 1ο: Το Κράτος

Κεφάλαιο 2ο: Το πολίτευμα και οι μορφές του

Κεφάλαιο 3ο: Το Δημοκρατικό Πολίτευμα

Κεφάλαιο 4ο: Οι λειτουργίες της κρατικής εξουσίας

Κεφάλαιο 5ο: Το Ελληνικό Σύνταγμα

Ενότητα β': Κράτος και πολίτης

Κεφάλαιο 1ο: Δικαιώματα και υποχρεώσεις του πολίτη

Κεφάλαιο 2ο: Πνευματικά δικαιώματα

Κεφάλαιο 3ο: Πολιτική άμυνα και πολιτική προστασία

Κεφάλαιο 4ο: Η ενημέρωση του πολίτη

Κεφάλαιο 1ο: Το Κράτος

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να προσεγγίσουν την έννοια του **κράτους** ως γεωγραφικής αλλά και κοινωνικοπολιτικής οντότητας
- Να αναγνωρίσουν και να διακρίνουν τα στοιχεία από τα οποία αποτελείται το κράτος, **το έδαφος, ο λαός και η εξουσία**.
- Να αναγνωρίσουν σε ένα πρώτο επίπεδο τις μορφές ή λειτουργίες της κρατικής εξουσίας, την **εκτελεστική, τη νομοθετική και τη δικαστική**.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Οι μαθητές μελετώντας το χάρτη αποκτούν μια εικόνα της **γεωγραφικής έννοιας του κράτους**, καθώς διακρίνουν το ελληνικό κράτος από τα γειτονικά με τη βοήθεια **των συνόρων** που αποτυπώνονται στο χάρτη. Επίσης αναλύεται ο όρος «**εξουσία**» και παρουσιάζονται οι μορφές της. Στη συνέχεια επισημαίνονται τα **βασικά στοιχεία του κράτους** και ακολουθεί σχετική συζήτηση.

Οι μαθητές μπορούν να επισκεφθούν την ιστοσελίδα του Υπουργείου Εσωτερικών (www.ypes.gr) και να αντλήσουν υλικό για τον τρόπο, με τον οποίο είναι οργανωμένο ένα κράτος και να το συνδυάσουν με τις γνώσεις που ήδη έχουν αποκτήσει για την **Τοπική Αυτοδιοίκηση**. Επίσης, μπορούν να πραγματοποιηθούν αντίστοιχες δραστηριότητες από το **εκπαιδευτικό λογισμικό** που συνοδεύει το σχολικό εγχειρίδιο.

Δραστηριότητα

Με τη βοήθεια του βιβλίου της Ιστορίας της ΣΤ΄ τάξης οι μαθητές διαπιστώνουν την επέκταση των συνόρων του ελληνικού κράτους από τη σύστασή του έως σήμερα.

Επιπλέον Δραστηριότητα

Πρόκειται για μια **εμπειροπαιδαγωγική – αξιολογική δραστηριότητα**, στην οποία τα παιδιά συμπληρώνουν τα κενά στις προτάσεις που παρατίθενται στο βιβλίο του μαθητή με βάση αυτά που διδάχθηκαν στη συγκεκριμένη ενότητα. Απαντήσεις: Λαός, έδαφος, εξουσία, κράτος, νομοθετικής.

Αξιολόγηση

Με την πραγματοποίηση της δραστηριότητας και τη σχετική συζήτηση, ο εκπαιδευτικός μπορεί να ελέγξει το βαθμό στον οποίο κατακτήθηκαν οι στόχοι του μαθήματος.

Κεφάλαιο 2ο: Το πολίτευμα και οι μορφές του

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να προσεγγίσουν την έννοια του **πολιτεύματος** και να τη συνδέσουν με τη λειτουργία του κράτους.
- Να διακρίνουν τις τρεις βασικές **μορφές πολιτευμάτων** (μοναρχία, ολιγαρχία, δημοκρατία).
- Να μελετήσουν τη **δομή των πολιτευμάτων** και τον αντίστοιχο τρόπο διακυβέρνησης.
- Να αξιοποιήσουν τη διαθεματική έννοια **σύστημα**, αναγνωρίζοντας το πολίτευμα ως **πολιτικό σύστημα** που περιλαμβάνει την οργάνωση και τη δομή ενός κράτους.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με την ανάγνωση των αποσπασμάτων που αφορούν **βασικά είδη πολιτεύματος**, πραγματοποιείται η έγερση του ενδιαφέροντος των μαθητών για θέματα όπως **το κράτος και το πολίτευμα**. Μελετώντας το κείμενο που ακολουθεί, οι μαθητές λαμβάνουν κάποιες πληροφορίες σχετικά με την **έννοια και τα είδη του πολιτεύματος**.

Αυτό που κυρίως χρειάζεται να γνωρίζουν είναι ότι η λειτουργία του κράτους στηρίζεται στους **νόμους**. Ο τρόπος με τον οποίο κυβερνάται και διοικείται ένα κράτος λέγεται **πολίτευμα**. Το πολίτευμα έχει τα χαρακτηριστικά ενός **συστήματος**, δηλαδή την **οργάνωση** και τη **δομή**. Γι' αυτό λέγεται αλλιώς και **πολιτικό σύστημα**. Εδώ εντοπίζονται τα βασικά χαρακτηριστικά του συστήματος μέσα στο πολίτευμα και γίνεται η σύνδεση με τη διαθεματική έννοια σύστημα. Με τη συζήτηση οι μαθητές θα διακρίνουν **τη σχέση μεταξύ κράτους και πολιτεύματος** και θα αναγνωρίσουν ότι η σχέση αυτή είναι **αμφίδρομη**. Δεν μπορεί να υπάρχει κράτος χωρίς πολίτευμα, ούτε και πολίτευμα χωρίς κράτος.

Οι μαθητές γνωρίζουν τα **τρεις (3) βασικά είδη** πολιτεύματος, τη **μοναρχία**, την **ολιγαρχία** και τη **δημοκρατία** και διακρίνουν τα βασικά χαρακτηριστικά τους. Επισημαίνεται ότι σήμερα η πιο συνηθισμένη μορφή ολιγαρχικού πολιτεύματος είναι η **δικτατορία**. Στην περίπτωση αυτή, την εξουσία καταλαμβάνει με τη βία μια ομάδα ανθρώπων, συνήθως στρατιωτικών.

Ακολουθεί συζήτηση με τους μαθητές σχετικά με τις μορφές πολιτεύματος και σύγκριση μεταξύ τους.

Δραστηριότητες

1. Στην **πρώτη** δραστηριότητα θα πρέπει οι μαθητές να τοποθετήσουν το κάθε είδος πολιτεύματος δίπλα στη φράση που ταιριάζει. Η συμπλήρωση γίνεται ως εξής: **Ολιγαρχία (αριστοκρατία), Δημοκρατία, Μοναρχία**.
2. Στη **δεύτερη** δραστηριότητα οι μαθητές χρησιμοποιώντας τα **βιβλία της Ιστορίας των τάξεων του Δημοτικού** για τα πολιτεύματα, συγκεντρώνουν περισσότερα στοιχεία για τα χαρακτηριστικά των πολιτευμάτων και την ιστορική τους εξέλιξη. Με τη μελέτη αυτή θα επισημάνουν τις **διαφορές μεταξύ των μορφών πολιτεύματος**, με έμφαση στα **δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του πολίτη**.

Αξιολόγηση

Η διασύνδεση με την Ιστορία παρέχει τη δυνατότητα ανατροφοδότησης των γνώσεων και εξοικειώνει τους μαθητές με την αναζήτηση επιπλέον υλικού. Με διερευνητικές ερωτήσεις και διάλογο ο εκπαιδευτικός αξιολογεί αν επιτεύχθηκε η κατανόηση βασικών εννοιών, όπως αυτή του πολιτεύματος, και αν έγινε αντιληπτή η διαφορά μεταξύ των βασικών μορφών πολιτευμάτων (της μοναρχίας, της ολιγαρχίας και της δημοκρατίας).

Κεφάλαιο 3ο: Το Δημοκρατικό Πολίτευμα

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να γνωρίσουν το **Δημοκρατικό Πολίτευμα** και τα πλεονεκτήματά του σε σχέση με τα άλλα πολιτεύματα.
- Να γνωρίσουν τις δύο βασικές **μορφές** της δημοκρατίας, άμεση και έμμεση, και να εντοπίσουν τις διαφορές μεταξύ τους.
- Να εστιάσουν στα χαρακτηριστικά της **Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας**, του πολιτεύματος της χώρας μας.
- Να έρθουν σε επαφή με τους βασικούς **δημοκρατικούς θεσμούς** της χώρας μας, τα πολιτικά πρόσωπα και τις πολιτικές διαδικασίες.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με το **σκίτσο και το εισαγωγικό κείμενο** που ακολουθεί, δίνεται η αφορμή να συζητήσουν οι μαθητές για τα χαρακτηριστικά της **άμεσης** δημοκρατίας στην αρχαία Αθήνα, σε αντιδιαστολή με τη σύγχρονη **έμμεση** δημοκρατία.

Σ' αυτό το σημείο, κατά την **κρίση του εκπαιδευτικού**, μπορεί να δοθεί στα παιδιά για συζήτηση το ακόλουθο απόσπασμα

«Στις αρχές του 8ου π.Χ. αιώνα εμφανίζεται η πόλις, η πολιτεία – κράτος, συγκροτημένη [...] Εκείνο το οποίο διακρίνει την πόλις – κράτος την ελληνική, από άλλους τύπους κρατών είναι ότι οι πολίτες, όταν συναθροίζονται, όταν σχηματίζουν την Εκκλησία, έχουν το δικαίωμα να συζητήσουν τις κρατικές υποθέσεις».

(Claude Mosse: «Η ιστορία των πολιτικών θεωριών στην αρχαία Ελλάδα»)

Έτσι οι μαθητές θυμούνται ότι τον 5ο αι. π.Χ. στην Αθήνα, γεννήθηκε η **δημοκρατία** και συνειδητοποιούν ότι τότε η δημοκρατία ήταν **άμεση**, γιατί οι ίδιοι οι πολίτες στην **«εκκλησία του δήμου»** ψήφιζαν τους νόμους και έπαιρναν αποφάσεις για τις κρατικές υποθέσεις (κήρυξη πολέμου, σύναψη ειρήνης κ.ά.), ενώ στη συνέχεια με την εξέλιξη των κοινωνιών και την αύξηση του πληθυσμού, η δημοκρατία μετατράπηκε σε έμμεση.

Στη συνέχεια δίνονται περισσότερες πληροφορίες για την έννοια της δημοκρατίας και τη λειτουργία του **δημοκρατικού πολιτεύματος στη σύγχρονη Ελλάδα**. Επισημαίνονται οι βασικές αρχές της δημοκρατίας, **η ισότητα των πολιτών απέναντι στο νόμο, η αρχή της πλειοψηφίας, η κατοχύρωση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων**, όπως για παράδειγμα, η ελευθερία, η ισότητα, η ελευθερία του τύπου κ.ά. Στη συνέχεια εντοπίζονται τα χαρακτηριστικά του πολιτεύματος της Ελλάδας, που είναι η **Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία**. Στο σημείο αυτό γίνεται αναφορά και στην εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας από τη Βουλή και επισημαίνεται η διαφορά της **Προεδρευόμενης** από την **Προεδρική Δημοκρατία**, στην οποία ο Πρόεδρος εκλέγεται απευθείας από το λαό. Παράλληλα επισημαίνονται διαφορές και από άλλες μορφές δημοκρατίας, όπως η Βασιλευόμενη.

Με το θέμα που δίνεται προς συζήτηση οι μαθητές έχουν μετά τη δυνατότητα, να προβληματιστούν για το **ρόλο του Πρωθυπουργού και του Προέδρου της Δημοκρατίας** στο πολίτευμά μας. Διαπιστώνουν ότι το πολιτικό σύστημα στην Ελλάδα είναι **Πρωθυπουργοκεντρικό**, καθώς ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να παρέμβει σε θέματα εθνικής σημασίας, όμως η τελική απόφαση ανήκει στον Πρωθυπουργό και την Κυβέρνηση.

Με το σχεδιάγραμμα που ακολουθεί, δίνεται σχηματικά η **δομή του πολιτεύματος** σε μια απλή μορφή, για να είναι κατανοητή από τους μαθητές. Με τη συζήτηση που ολοκληρώνει τη διδακτική ενότητα, οι μαθητές διαπιστώνουν τις σχέσεις **αλληλεπίδρασης ατόμου – συνόλου** σε μια δημοκρατία διευρύνοντας έτσι και τις αντίστοιχες διαιθεματικές έννοιες. Μέσα από το διάλογο και με την κατάλληλη διακριτική υποστηρικτική παρέμβαση του εκπαιδευτικού, αναζητούν τους λόγους για τους οποίους υπερέχει η **δημοκρατία**, έχοντας πάντα κατά νου το γεγονός ότι στο δημοκρατικό πολίτευμα η εξουσία στηρίζεται στη **λαϊκή βούληση**.

Δραστηριότητες

Οι δραστηριότητες που ολοκληρώνουν το κεφάλαιο έχουν στόχο να βοηθήσουν τους μαθητές να εμπειδώσουν τις γνώσεις που απέκτησαν με σύντομο και ευχάριστο τρόπο.

1. Αξιολογική δραστηριότητα που συντελεί στην κατανόηση των βασικών εννοιών της διδακτικής ενότητας. Οι σωστές απαντήσεις είναι: **1. Α, 2. Σ, 3. Σ, 4. Σ, 5. Α**

2. Δραστηριότητα που εισάγει τους μαθητές στη διαδικασία της έρευνας σχετικά με θέματα που αφορούν το **δημοκρατικό πολίτευμα**, καθώς τους προτρέπει να αναζητήσουν πληροφορίες από την ιστοσελίδα της Βουλής των Ελλήνων.
3. Οι μαθητές προετοιμάζουν επίσκεψη στη Βουλή των Ελλήνων. Χωρίζονται σε ομάδες και καταγράφουν τις ερωτήσεις που θα ήθελαν να υποβάλουν στους βουλευτές. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα συντελεί στην οργάνωση της σκέψης των μαθητών τους και στην εκμάθηση και οικειοποίηση κοινωνικών ρόλων.

Επιπλέον δραστηριότητα

Οι μαθητές μπορούν να αναζητήσουν επιπλέον υλικό για τον τρόπο λειτουργίας της εκκλησίας του δήμου στην αρχαία Αθήνα.

Αξιολόγηση

Ο εκπαιδευτικός με διερευνητικές ερωτήσεις διαπιστώνει το βαθμό κατανόησης της έννοιας της δημοκρατίας. Με βάση το κείμενο και παραπομπή στην Ιστορία εκτιμά πόσο οι μαθητές κατανόησαν τους βασικούς δημοκρατικούς θεσμούς της χώρας, την άμεση και την έμμεση δημοκρατία.

Κεφάλαιο 4ο: Οι λειτουργίες της κρατικής εξουσίας

(Το κεφάλαιο αυτό θα διδαχθεί σε δύο διδακτικές ώρες)

Στόχοι του μαθήματος

Μέσα από τη διδασκαλία της συγκεκριμένης ενότητας οι μαθητές θα μπορέσουν:

- Να μάθουν ποιοι είναι οι φορείς της **κρατικής εξουσίας** και το ρόλο του κάθε φορέα.
- Να γνωρίσουν τις τρεις λειτουργίες της κρατικής εξουσίας: τη **νομοθετική**, την **εκτελεστική** και τη **δικαστική**.
- Να γνωρίσουν το ρόλο της κάθε εξουσίας με σκοπό τη διασφάλιση του πολιτεύματος.
- Να μάθουν τον τρόπο άσκησης των **τριών μορφών εξουσίας** στην ελληνική δημοκρατία.
- Να αναπτύξουν το δίπολο διαθεματικών εννοιών **άτομο – σύνολο**.
- Να αναπτύξουν τη διαθεματική έννοια της **αλληλεπίδρασης** μεταξύ των εξουσιών.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή την εικόνα που υπάρχει στην αρχή του κεφαλαίου, το διάλογο των ηρώων και το κείμενο που ακολουθεί, οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι σε μια δημοκρατική κοινωνία, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των πολιτών (μελών της κοινωνίας) προστατεύονται από τις τρεις βασικές **λειτουργίες της κρατικής εξουσίας**, τη **νομοθετική**, την **εκτελεστική** και τη **δικαστική**.

Επεκτείνοντας τη συζήτηση, αναφερόμαστε και στις σχέσεις αλληλεπίδρασης μεταξύ των τριών εξουσιών. Μέσα από τα κείμενα και τους διάλογους των ηρώων τα παιδιά λαμβάνουν τις απαραίτητες πληροφορίες για τις **τρεις λειτουργίες** της κρατικής εξουσίας και τους φορείς τους.

Με τη δραστηριότητα της αντιστοίχισης επιδιώκουμε να γνωρίσουν οι μαθητές το ρόλο των υπουργείων και τις αρμοδιότητες τους σε ένα δημοκρατικό πολίτευμα. Για να διευκολυνθεί ο εκπαιδευτικός, παραθέτουμε τα **Υπουργεία** που υπάρχουν στο σημερινό ελληνικό κράτος με τις ηλεκτρονικές τους διευθύνσεις:

Υπουργείο Ανάπτυξης	Ιστοσελίδα: http://www.ypan.gr
Υπουργείο Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας	Ιστοσελίδα: http://www.ypakp.gr
Υπουργείο Δικαιοσύνης	Ιστοσελίδα: http://www.ministryofjustice.gr/
Υπουργείο Εθνικής Αμυνας	Ιστοσελίδα: http://www.mod.gr
Υπουργείο Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων	Ιστοσελίδα: http://www.ypepth.gr/
Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας & Νησιωτικής Πολιτικής	Ιστοσελίδα: http://www.yen.gr/
Υπουργείο Εξωτερικών	Ιστοσελίδα: http://www.mfa.gr
Υπουργός Επικράτειας & Κυβερνητικός Εκπρόσωπος	E-mail: state@government.gr
Υπουργείο Εσωτερικών	Ιστοσελίδα: http://www.ypes.gr
Υπουργείο Μακεδονίας, Θράκης	Ιστοσελίδα: http://www.mathra.gr/
Υπουργείο Μεταφορών & Επικοινωνιών	Ιστοσελίδα: http://www.yme.gov.gr/
Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών	Ιστοσελίδα: http://www.ypetho.gr/
Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας & Δημοσίων Έργων	Ιστοσελίδα: http://www.minenv.gr
Υπουργείο Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης	Ιστοσελίδα: http://www.mohaw.gr/
Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης	Ιστοσελίδα: http://www.mintour.gr
Υπουργείο Πολιτισμού	Ιστοσελίδα: http://www.culture.gr

Η **βιωματική άσκηση** που ακολουθεί, δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να κατανοήσουν τον τρόπο που λαμβάνονται οι αποφάσεις από κρατικούς φορείς.

Σε ό,τι αφορά τη **δικαστική λειτουργία** του κράτους, θα πρέπει να γίνει σαφές ότι τα **δικαστήρια**, ανάλογα με το είδος των αδικημάτων που εξετάζουν, διακρίνονται στα **Πολιτικά** ή **Αστικά** και στα **Ποινικά** δικαστήρια.

Τα **Πολιτικά** ή **Αστικά** δικαστήρια δικάζουν τις πολιτικές ή αστικές υποθέσεις των πολιτών, όπως για παράδειγμα μικροδιαφορές των πολιτών, πρόκληση ζημίας σε ξένη περιουσία, τροχαίες παραβάσεις κ.ά. Τα **Ποινικά** δικαστήρια δικάζουν τις διαφορές των πολιτών που υπάγονται σε ποινικούς νόμους, όπως φόνος, εξύβριση, κλοπή κ.ά.

Δραστηριότητες

Με τις συγκεκριμένες δραστηριότητες οι μαθητές γνωρίζουν **βιωματικά την απόδοση δικαίου** σε γεγονότα που λαμβάνουν χώρα στο σχολείο. Αποδίδουν δικαιοσύνη και λύνουν δημοκρατικά τα καθημερινά τους προβλήματα, διαισθανόμενοι τις δικές τους ευθύνες ως μέλη της σχολικής κοινότητας.

1. Στην **πρώτη** δραστηριότητα οι μαθητές καλούνται να συζητήσουν την απόδοση δικαιοσύνης μέσα στη μικρή κοινωνία του σχολείου, για να μπορέσουν στη συνέχεια να επεκτείνουν τη συζήτηση και στη δικαιοσύνη μέσα στο Κράτος.
2. Στη **δεύτερη** δραστηριότητα για το κεφάλαιο αυτό τα παιδιά καλούνται να συζητήσουν τα προβλήματα του σχολείου και να καταθέσουν προτάσεις για τη λύση τους. Έτσι **βιωματικά** ασκούνται στην αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων, στην υποβολή προτάσεων για τη λύση τους και τη βελτίωση της κατάστασης.

Επιπλέον δραστηριότητα

Παρατίθενται άρθρα του Συντάγματος που καταδεικνύουν ότι η **δικαστική εξουσία** είναι **ανεξάρτητη** από τις άλλες και **ασκείται από τα δικαστήρια**.

Άρθρο 87

1. Η δικαιοσύνη απονέμεται από δικαστήρια συγκροτούμενα από τακτικούς δικαστές, που απολαμβάνουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία.
2. Οι δικαστές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και στους Νόμους και σε καμία περίπτωση δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται με διατάξεις που έχουν τεθεί κατά κατάλυση του Συντάγματος.
3. Η επιθεώρηση των τακτικών δικαστών ενεργείται από δικαστές ανώτερου βαθμού καθώς και από τον Εισαγγελέα και τους Αντεισαγγελείς του Αρείου Πάγου, των δε εισαγγελέων από αρεοπαγίτες και εισαγγελείς ανώτερου βαθμού, σύμφωνα με τους ορισμούς του νόμου.

Άρθρο 88

1. Οι δικαστικοί λειτουργοί διορίζονται με προεδρικό διάταγμα, σύμφωνα με νόμο που ορίζει τα προσόντα και τη διαδικασία επιλογής τους και είναι ισόβιοι.

Αξιολόγηση

Ο εκπαιδευτικός με διερευνητικές ερωτήσεις και συζήτηση διαπιστώνει το βαθμό στον οποίο οι μαθητές κατανόησαν την **αξία των λειτουργιών της κρατικής εξουσίας**. Με τις βιωματικές και συνεργατικές δραστηριότητες επιτυγχάνεται η δημιουργική συμμετοχή των παιδιών σε θέματα που αφορούν όλους τους πολίτες ενός κράτους.

Κεφάλαιο 5ο: Το Ελληνικό Σύνταγμα

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να γνωρίσουν ότι ο **ανώτερος νόμος του κράτους** είναι το **Σύνταγμα**.
- Να κατανοήσουν ότι το Σύνταγμα εκτός από το **πολίτευμα** κατοχυρώνει και τα **δικαιώματα των πολιτών**.
- Να ασκηθούν, ώστε να είναι ικανοί να διαχωρίζουν τα **ατομικά** και **κοινωνικά δικαιώματα** από τα **πολιτικά**.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι ο **σεβασμός των δικαιωμάτων** των άλλων είναι υποχρέωση του κάθε πολίτη και ότι η συνταγματική κατοχύρωση κάποιων δικαιωμάτων δεν αρκεί αν οι πολίτες δεν δείχνουν έμπρακτα το σεβασμό τους στην προσωπικότητα και τα δικαιώματα των συνανθρώπων τους.
- Να αξιοποιήσουν τις διαθεματικές έννοιες **άτομο – σύνολο** και **σύστημα**.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή τις εικόνες και την ερώτηση της Ειρήνης για τον ανώτερο νόμο του κράτους, το **Σύνταγμα** και με τη βοήθεια της Ιστορίας σε συνδυασμό με τις εικόνες στο βιβλίο του μαθητή συζητάμε για το Σύνταγμα. Συγχρόνως παραθέτουμε και το απόσπασμα από το Μακρυγιάννη προκειμένου να τονιστεί η ανάγκη δημιουργίας του **Συντάγματος** για:

- Καλύτερη διαχείριση των οικονομικών
- Πολιτική οργάνωση του κράτους (δημοκρατική κυβέρνηση)

- Τιμωρία στους εχθρούς της δημοκρατίας και σε αυτούς που εκμεταλλεύονται την αναταραχή που επικρατούσε
- Καλύτερη προοπτική των συμφερόντων της χώρας

Μετά την **ιστορική αναδρομή** και την αναφορά στους αγώνες του λαού για την απόκτηση του Συντάγματος, ακολουθεί συζήτηση για τα περιεχόμενα του ελληνικού Συντάγματος.

Το ελληνικό Σύνταγμα αποτελείται από **120 άρθρα** διανεμημένα σε **τέσσερα μέρη**.

Οι διατάξεις του Α΄ Μέρους καθορίζουν το πολιτεύμα της Ελλάδας και θεμελιώνουν τη λαϊκή κυριαρχία.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ - Βασικές διατάξεις

ΤΜΗΜΑ Α΄ - Μορφή του πολιτεύματος

Άρθρο 1 - Μορφή του πολιτεύματος

1. Το πολιτεύμα της Ελλάδας είναι Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία.
2. Θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία.
3. Όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το Λαό, υπάρχουν υπέρ αυτού και του Έθνους και ασκούνται όπως ορίζει το Σύνταγμα.

Στο **Β΄ Μέρος** γίνεται αναφορά στα **δικαιώματα** των πολιτών του κράτους. Για να βοηθήσουμε τους μαθητές να κατανοήσουν τα δικαιώματα, αποσαφηνίζουμε την έννοια των **ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων** και τα διαχωρίζουμε από τα **πολιτικά**, που αφορούν τους πολίτες ενός κράτους. Δηλαδή, αυτούς που έχουν την **υπηκοότητα** είτε από τη γέννηση τους είτε έχουν πολιτογραφηθεί στο ελληνικό κράτος αργότερα. Τα **δικαιώματα** αυτά **κατοχυρώνονται** από το Σύνταγμα, όπως αποδεικνύεται και από τα άρθρα που υπάρχουν στο **CD-ROM (λογισμικό) της τάξης**.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ - Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα

Άρθρο 4 - Ισότητα των Ελλήνων

1. Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου.
2. Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις.
3. Έλληνες πολίτες είναι όσοι έχουν τα προσόντα που ορίζει ο νόμος. Επιτρέπεται να αφαιρεθεί η ελληνική ιθαγένεια μόνο σε περίπτωση που κάποιος απέκτησε εκούσια άλλη ιθαγένεια ή που ανέλαβε σε ξένη χώρα υπηρεσία αντίθετη προς τα εθνικά συμφέροντα, με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία που προβλέπει ειδικότερα ο νόμος.
4. Μόνο Έλληνες πολίτες είναι δεκτοί σε όλες τις δημόσιες λειτουργίες, εκτός από τις εξαιρέσεις που εισάγονται με ειδικούς νόμους.
5. Οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους.
6. Κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της Πατρίδας, σύμφωνα με τους ορισμούς των νόμων.
7. Τίτλοι ευγένειας ή διάκρισης ούτε απονέμονται ούτε αναγνωρίζονται σε Έλληνες πολίτες.

Τα **ατομικά δικαιώματα** θεσπίστηκαν την περίοδο της εμφάνισης της **αστικής τάξης** κατά τη **Γαλλική επανάσταση** με σκοπό τον περιορισμό των αυθαιρεσιών της μοναρχικής εξουσίας. Μια δημοκρατική κοινωνία οφείλει να σεβεται και να προστατεύει τα βασικά **ατομικά δικαιώματα**. Οφείλει με άλλα λόγια να διασφαλίσει:

- Το δικαίωμα στην προστασία της ζωής και της ασφάλειας του κάθε ατόμου.
- Το δικαίωμα στην ελευθερία, που περιλαμβάνει:
 - α) ελεύθερη συμμετοχή στην κοινωνική και οικονομική ζωή

- β) ελεύθερη επιλογή επαγγέλματος
- γ) ελευθερία γνώμης, έκφρασης, ενημέρωσης
- δ) ελευθερία θρησκευτικής συνείδησης
- Το δικαίωμα στην ισότητα, που σημαίνει προστασία από κάθε είδους διάκριση.
- Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή.
- Το δικαίωμα στην προσωπική ασφάλεια και τη νομική προστασία.
- Το δικαίωμα στην ιδιοκτησία.
- Το δικαίωμα στην ανεμπόδιστη ανάπτυξη της προσωπικότητας του.
- Το δικαίωμα στο σεβασμό της αξιοπρέπειας του.

Στο Γ΄ Μέρος καθορίζεται η οργάνωση και οι λειτουργίες της Πολιτείας

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ - Οργάνωση και λειτουργίες της Πολιτείας

ΤΜΗΜΑ Α΄ - Σύσταση της Πολιτείας

Άρθρο 26 – Άσκηση των τριών λειτουργιών

1. Η νομοθετική λειτουργία ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.
2. Η εκτελεστική λειτουργία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση.
3. Η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια. Οι αποφάσεις τους εκτελούνται στο όνομα του Ελληνικού Λαού.

Τέλος, το Δ΄ Μέρος εκτός των άλλων, περιλαμβάνει και υποχρεώσεις των Ελλήνων πολιτών.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ - Ειδικές τελικές και μεταβατικές διατάξεις

ΤΜΗΜΑ Δ΄ - Ακροτελεύτια διάταξη

Άρθρο 120 - Ακροτελεύτια διάταξη

1. Το Σύνταγμα αυτό, που ψηφίστηκε από την Ε΄ Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων, υπογράφεται από τον Πρόεδρό της, δημοσιεύεται από τον προσωρινό Πρόεδρο της Δημοκρατίας στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, με διάταγμα που προσυπογράφεται από το Υπουργικό Συμβούλιο και αρχίζει να ισχύει από τις ένδεκα Ιουνίου 1975.
2. Ο σεβασμός στο Σύνταγμα και τους νόμους που συμφωνούν με αυτό και η αφοσίωση στην Πατρίδα και τη Δημοκρατία αποτελούν θεμελιώδη υποχρέωση όλων των Ελλήνων.
3. Ο σφετερισμός, με οποιονδήποτε τρόπο, της λαϊκής κυριαρχίας και των εξουσιών που απορρέουν από αυτή διώκεται μόλις αποκατασταθεί η νόμιμη εξουσία, οπότε αρχίζει και η παραγραφή του εγκλήματος.
4. Η τήρηση του Συντάγματος επαφίεται στον πατριωτισμό των Ελλήνων, που δικαιούνται και υποχρεούνται να αντιστέκονται με κάθε μέσο εναντίον οποιουδήποτε επιχειρεί να το καταλύσει με τη βία.

Αθήνα, 18 Απριλίου 2001

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΧΡ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ

Για περισσότερα στοιχεία, ο εκπαιδευτικός μπορεί να ανατρέξει στην ιστοσελίδα της Βουλής: <http://www.parliament.gr/politeuma/default.asp>, όπου μπορεί να βρει και το **πλήρες κείμενο του Συντάγματος**.

Επίσης, κρίνεται σκόπιμο να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές ότι το Σύνταγμα δεν εκφράζει μόνο τη θέληση του **λαού, αλλά την κατοχυρώνει**, καθώς:

- Δεν μπορεί κανείς να το παραβιάσει, ούτε και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.
- Οι πράξεις της Κυβέρνησης δεν πρέπει να παραβιάζουν το Σύνταγμα και τους νόμους (**Κράτος Δικαίου**).

- Οι νόμοι που ψηφίζονται από τη Βουλή πρέπει να είναι σύμφωνοι με το Σύνταγμα, διαφορετικά θεωρούνται **αντισυνταγματικοί**.

Δραστηριότητα

Με αυτή τη δραστηριότητα οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να σχολιάσουν το περιεχόμενο **βασικών άρθρων του Συντάγματος**. Θα ήταν σκόπιμη μια εκτενέστερη αναφορά στην τελευταία παράγραφο και έμφαση στο γεγονός ότι οι πολίτες έχουν δικαίωμα, αλλά και υποχρέωση να υπερασπίζονται σε κάθε περίπτωση το **Δημοκρατικό Πολίτευμα** με την ολοκλήρωση της διδασκαλίας της ενότητας.

Επιπλέον δραστηριότητες

1. Στο πλαίσιο της διαθεματικότητας διαβάζουμε προσεκτικά τα παρακάτω άρθρα του Συντάγματος και προσπαθούμε να βρούμε ποιο δικαίωμα κατοχυρώνει το καθένα:

Άρθρο 4

1. Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου.
2. Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις.
7. Τίποτι ευγενείας ή διάκρισης ούτε απονέμονται ούτε αναγνωρίζονται σε Έλληνες πολίτες.

2. Οι μαθητές μπορούν να αναζητήσουν στο **CD-ROM (λογισμικό) του βιβλίου** τους άρθρα του Συντάγματος, που προστατεύουν τα κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί ως **σχέδιο εργασίας**.

Αξιολόγηση

Με το διάλογο, τις διερευνητικές ερωτήσεις και τις δραστηριότητες ο εκπαιδευτικός ερευνά κατά πόσο οι μαθητές έχουν κατανοήσει τη σπουδαιότητα του Συντάγματος για τη διακυβέρνηση της χώρας. Επίσης κατά πόσο γνώρισαν τα περιεχόμενα του ελληνικού Συντάγματος, τα **ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών**. Τέλος, διαπιστώνει αν οι μαθητές ανέπτυξαν στάσεις και συμπεριφορές, που αποδεικνύουν το ενδιαφέρον για το συνάνθρωπο και αν συνειδητοποίησαν ότι είναι απαραίτητη η συμβολή όλων των μελών μιας κοινωνίας για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής. Αυτή εξάλλου είναι και η **έννοια του ενεργού και συνειδητοποιημένου πολίτη**.

Κεφάλαιο 1ο: Δικαιώματα και υποχρεώσεις του πολίτη

Πριν ασχοληθούμε με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του πολίτη κρίνεται σκόπιμο να επισημάνουμε το ρόλο του πολίτη στη δημιουργία της κοινωνίας και να τονίσουμε τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από αυτή τη σχέση. Το σκίτσο που υπάρχει στο βιβλίο του μαθητή, οι διάλογοι των παιδιών και τα θέματα προς συζήτηση αποτελούν την αφορμή για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές την πραγματικότητα και να αναλύσουν το σκοπό και τη χρησιμότητα του κράτους. Οι μαθητές προβληματίζονται όχι μόνο για το μέλλον τους, αλλά και για τις αλλαγές που υπάρχουν στην κοινωνία που ζουν (**διαπολιτισμότητα**).

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να διακρίνουν τις τρεις κατηγορίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (**ατομικά, κοινωνικά, πνευματικά** και **πολιτικά**).
- Να διαπιστώσουν ότι με αυτά τα **δικαιώματα** οι πολίτες μιας δημοκρατικής κοινωνίας έχουν τη δυνατότητα να επηρεάζουν τις εξελίξεις.
- Να διακρίνουν τα πολιτικά από τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα.
- Να προβληματιστούν πάνω στο φαινόμενο του **ρατσισμού** και της **ξеноφοβίας** και να αναπτύξουν **κριτική στάση απέναντι στο διαφορετικό, αλλά με βάση πάντα την αποδοχή**, που θα τους αποτρέψει στο μέλλον από συμπεριφορές ρατσισμού και ξеноφοβίας.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Η ερώτηση της Ειρήνης είναι η αφορμή να ξεκινήσει η συζήτηση για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του κάθε πολίτη που ζει και εργάζεται σε ένα κράτος. Με βάση το κείμενο που ακολουθεί, γίνεται η διακρίση των **ατομικών, κοινωνικών, πολιτικών και πνευματικών δικαιωμάτων**.

Τα **πολιτικά δικαιώματα** εξασφαλίζουν την **ενεργό συμμετοχή** των πολιτών στο σχηματισμό της πολιτικής βούλησης και στην άσκηση της κρατικής εξουσίας, γι' αυτό και είναι **δικαιώματα συμμετοχής**. Αυτά είναι:

- Το δικαίωμα του *εκλέγειν και εκλέγεσθαι* (άρθρο 51, παρ. 3 και 5 Συντ. και άρθρο 55 Συντ.).
- Η ίδρυση πολιτικού κόμματος, η συμμετοχή σε πολιτικά κόμματα καθώς και η έκφραση πολιτικών απόψεων (άρθρο 29 Συντ.).
- Το δικαίωμα διορισμού σε δημόσια υπηρεσία (άρθρο 4 παρ. 4 Συντ.).
- Το δικαίωμα του πολίτη να παραστεί *ως ένορκος* στα δικαστήρια, συμβάλλοντας έτσι στην απονομή της δικαιοσύνης (άρθρο 97 Συντ.).
- Το δικαίωμα συμμετοχής σε απεργία και σε συνάθροιση.
- Το δικαίωμα του *συνεταιριζέσθαι*.

Τα **κοινωνικά δικαιώματα** αποτελούν αξιώσεις των πολιτών για παροχές, οι οποίες θα ενισχύσουν και θα διασφαλίσουν ορισμένα καθοριστικής σημασίας αγαθά για τη ζωή των πολιτών. Στο Σύνταγμα μας αναφέρονται:

- Στο δικαίωμα στην Παιδεία (άρθρο 16 παρ. 4 Συντ.).
- Στο δικαίωμα στην προστασία της οικογένειας, της μητρότητας, της παιδικής ηλικίας, του γήρατος, της νεότητας και της κατοικίας (άρθρο 21 Συντ.).

Τα **κοινωνικά δικαιώματα** έχουν θετικό περιεχόμενο και με αυτή την έννοια **το κράτος** ορίζεται από το Σύνταγμα ως η αρωγός δύναμη που με τα κατάλληλα νομοθετικά μέτρα προστατεύει **αγαθά**, όπως η οικογένεια κτλ. Η κατοχύρωση των δικαιωμάτων αυτών συνδέεται με τη δημιουργία του **κοινωνικού κράτους**.

Τα **κοινωνικά δικαιώματα** είναι αυτά που τελικά εκφράζουν τη διάθεση των μελών μιας κοινωνίας να συμπερασταθεί σε κάποια μέλη της που αντιμετωπίζουν δυσκολίες για λόγους υγείας, οικονομικούς και άλλους. Με τα κοινωνικά δικαιώματα αναγνωρίζεται το γεγονός ότι όλοι οι άνθρωποι πρέπει να έχουν τη δυνατότητα για μια αξιοπρεπή ζωή.

Σ' αυτό το σημείο ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να επισημάνει τη σημασία των **πολιτικών δικαιωμάτων**, που επιτρέπουν στους πολίτες μιας χώρας να συμμετέχουν ελεύθερα στη διακυβέρνηση είτε ως εκλογείς είτε ως ψηφοφόροι. Κρίνεται, επίσης, σκόπιμο να τονιστεί ότι πολίτες μιας χώρας είναι και τα μέλη των μειονοτήτων, των ομάδων δηλαδή εκείνων που διαφέρουν ως προς την καταγωγή, τη γλώσσα ή τη θρησκεία από το ευρύτερο σύνολο των συμπολιτών τους. Η παραβίαση των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των συνανθρώπων μας που οδηγούν **σε εκδηλώσεις ρατσισμού και ξενοφοβίας** εκφράζει μια καθημερινή πραγματικότητα, την οποία θα ήταν σκόπιμο να γνωρίσουν οι μαθητές.

Αυτό γίνεται καλύτερα αντιληπτό και μέσα από το διάλογο των δυο ηρώων, όπου και φαίνεται καθαρά ότι η ελληνική κοινωνία δεν αποτελείται μόνο από γηγενείς Έλληνες, αλλά και από άτομα διαφόρων εθνοτήτων.

Δραστηριότητα

Η δραστηριότητα που ολοκληρώνει τη διδακτική ενότητα έχει στόχο **να ευαισθητοποιήσει με βιωματικό τρόπο** τους μαθητές απέναντι σε θέματα **ρατσισμού και ξενοφοβίας**. Μελετώντας το σκίτσο, οι μαθητές προβληματίζονται σχετικά με το **ρατσισμό και την ξενοφοβία** και συζητούν.

Οι μαθητές ολοκληρώνουν την ιστορία αναζητώντας εναλλακτικές μορφές συμπεριφοράς, για να αποφευχθούν **ρατσιστικά φαινόμενα**. Τα παιδιά αναλαμβάνοντας ρόλους συνειδητοποιούν τι σημαίνει **ρατσιστική συμπεριφορά** και σε ένα δεύτερο επίπεδο πώς μπορούν να την αποφύγουν.

Επιπλέον δραστηριότητα

Ο δάσκαλος διαβάζει στους μαθητές την ακόλουθη **υποτιθέμενη διήγηση ενός αγοριού από την Αλβανία** και συζητά μαζί τους τις ερωτήσεις που ακολουθούν:

Τενικά μπορώ να πω ότι δεν έχω παράπονο από τους Έλληνες φίλους μου στο σχολείο και αλλού. Υπάρχουν όμως κάποιοι που, δεν ξέρω, με αντιμετωπίζουν κάπως διαφορετικά. Λες και για όλα φταίει το γεγονός ότι είμαι από την Αλβανία. Για παράδειγμα, υπάρχουν παιδιά στην τάξη που αν ας πούμε χάσουν κάτι, ο πρώτος που θα κατηγορήσουν ότι έκλεψε θα είμαι εγώ. Ή στα παιχνίδια, μόλις διαφωνήσουμε κάπου, αμέσως θα ακούσω: «Άντε φύγε ρε Αλβανέ!»! Ακόμα υπάρχουν παιδιά που δε θέλουν να καθίσουν μαζί μου, λέγοντας ότι οι γονείς τους δεν τους αφήνουν να κάνουν παρέα με Αλβανούς. Νομίζω ότι χωρίς να είναι πολύ σοβαρά τα περιστατικά δείχνουν ότι κάποιοι άνθρωποι αντιμετωπίζουν τον άλλο εαν «διαφορετικό» κι όχι εαν άνθρωπο ίσο με αυτούς με τις ίδιες ανάγκες και τα ίδια δικαιώματα. Δεν ξέρω τι φοβούνται, πάντως εμένα δε μου αρέσει να αιδάνομαι εαν ξένος τη στιγμή που αγαπάω όλα τα παιδιά και τα νιώθω φίλους μου.

- ✓ Ποια παράπονα αναφέρει ο Μάριος και πώς θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί καθεμιά από αυτές τις περιπτώσεις;
- ✓ Πού νομίζετε ότι οφείλεται το φαινόμενο του ρατσισμού και της ξενοφοβίας;
- ✓ Τι θα μπορούσατε να προτείνετε, ώστε να περιοριστούν τα κρούσματα ρατσιστικής συμπεριφοράς στην κοινωνία μας;

Αξιολόγηση

Η επίτευξη των στόχων και η ευαισθητοποίηση των μαθητών πάνω στα θέματα που πραγματεύεται το κεφάλαιο μπορεί να διαπιστωθεί κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας από τη συμμετοχή τους στις συζητήσεις, από τις απόψεις που εκφράζουν, καθώς και από την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων.

Κεφάλαιο 2ο: Πνευματικά δικαιώματα

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να διαπιστώσουν την αξία των **πνευματικών δικαιωμάτων** και της **πνευματικής ιδιοκτησίας**.
- Να κατανοήσουν ότι η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι από τα σημαντικότερα **ατομικά δικαιώματα του πολίτη** ενός κράτους.
- Να διακρίνουν τρόπους με τους οποίους το κράτος μεριμνά για την **προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων** και της πνευματικής ιδιοκτησίας του κάθε πολίτη.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή τον **διάλογο των δυο ηρώων**, τη συζήτηση και το κείμενο που ακολουθεί, γίνεται αναφορά σε ένα από τα ατομικά δικαιώματα των πολιτών ενός κράτους, την πνευματική ιδιοκτησία.

Επιπλέον δραστηριότητα

Ζητείται από τους μαθητές να αντιληφθούν και να κατανοήσουν ότι η αγορά ενός βιβλίου δεν συνεπάγεται και πνευματική ιδιοκτησία. Η **αντιγραφή του βιβλίου**, χωρίς την υπογραφή του συγγραφέα, αποτελεί **παραβίαση των πνευματικών του δικαιωμάτων**.

Αξιολόγηση

Για την αξιολόγηση της επίτευξης των στόχων και της ευαισθητοποίησης των μαθητών πάνω στο θέμα της **προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας**, ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί το διάλογο των δυο ηρώων καθώς και τις σχετικές ερωτήσεις. Όλα αυτά πραγματοποιούνται με τη μορφή του **κόμικ**, για να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των μαθητών. Η ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων βοηθάει τους μαθητές να κατανοήσουν το ατομικό δικαίωμα του κάθε πολίτη ενός κράτους για την προστασία της πνευματικής του περιουσίας.

Κεφάλαιο 3ο: Πολιτική άμυνα και Πολιτική προστασία

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να διαπιστώσουν τη σημασία της **πολιτικής άμυνας** για τους κατοίκους ενός κράτους.
- Να κατανοήσουν τη διαφορά ανάμεσα στην **Πολιτική άμυνα** και στην **Πολιτική προστασία**.
- Να αναπτύξουν και να κατανοήσουν τη χρησιμότητα του **θεσμού** του **εθελοντισμού**.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή τις εικόνες, που αναφέρονται σε **φυσικές και μη καταστροφές** (σεισμό, πλημμύρα, πόλεμο, πυρκαγιά) ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να βοηθήσει τους μαθητές να καταλάβουν τη σημασία που έχει για ένα κράτος η **Πολιτική Άμυνα** και η **Πολιτική προστασία**.

Μέσα από το σχετικό κείμενο εξηγείται ο τρόπος εφαρμογής της πολιτικής άμυνας και της πολιτικής προστασίας. Συγχρόνως παρατίθενται και τα μέτρα που λαμβάνουν οι **υπηρεσίες** της πολιτικής άμυνας και της πολιτικής προστασίας.

Με συζήτηση ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να βοηθήσει τους μαθητές να αντιληφθούν και τη σημασία του **εθελοντισμού**, ιδιαίτερα στην εποχή μας.

Τέλος, παρατίθενται και τηλέφωνα των αρμόδιων υπηρεσιών για το συγκεκριμένο θέμα.

Δραστηριότητα

Με τη δραστηριότητα που ολοκληρώνει το συγκεκριμένο κεφάλαιο θα ζητηθεί από τους μαθητές να σχεδιάσουν ένα τρόπο αντιμετώπισης μιας φυσικής καταστροφής.

Αξιολόγηση

Η επίτευξη των στόχων και η ευαισθητοποίηση των μαθητών στα θέματα, που πραγματεύεται το κεφάλαιο αυτό, μπορεί να ελεγχθεί κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας με τη συμμετοχή τους στις συζητήσεις και τις απόψεις που εκφράζουν.

Κεφάλαιο 4ο: Η ενημέρωση του πολίτη

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να εξασκηθούν στη χρήση του διαδικτύου για την αναζήτηση πληροφοριών αντιλαμβανόμενοι παράλληλα και τους **κινδύνους** που ελλοχεύουν στο μέσο αυτό.
- Να αναπτύξουν περισσότερο τις διαθεματικές έννοιες: **επικοινωνία, αλληλεπίδραση, ομοιότητα – διαφορά**.
- Να κατανοήσουν τη σημασία των **Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης** για τη δημοκρατία, και να εκτιμήσουν το ρόλο τους στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Η συζήτηση ξεκινά με αφορμή τον διάλογο των ηρώων, η συζήτηση οδηγείται στην **πολυφωνία** που χαρακτηρίζει μια δημοκρατία και στην πληθώρα των **μέσων**, με τα οποία μπορεί ο πολίτης να ενημερώνεται.

Στο κείμενο της ενότητας επισημαίνεται ο **ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης** σε μια δημοκρατική κοινωνία, καθώς και η διαμόρφωση της κοινής γνώμης, της άποψης δηλαδή της πλειοψηφίας των πολιτών πάνω σε ένα θέμα ή ένα γεγονός. Πρέπει όμως να τονιστεί ότι και οι πολίτες επηρεάζουν τη λειτουργία των **Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης** με τις επιλογές που κάνουν για την πληροφόρηση και την ψυχαγωγία τους. Η ελεύθερη λειτουργία των **Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης** αποτελεί **στοιχείο της δημοκρατίας**.

Κρίνεται σκόπιμο να προκληθεί συζήτηση σχετικά με τη λεγόμενη **δημοσιογραφική δεοντολογία** σε συνδυασμό με την ελευθερία του τύπου. Είναι απαραίτητο να τονιστεί η **ελευθερία του τύπου** ως χαρακτηριστικό της δημοκρατίας, παράλληλα όμως πρέπει να αναφερθεί ότι οι δημοσιογράφοι δεν μπορούν να παρουσιάζουν τις ειδήσεις με όποιο τρόπο επιθυμούν. Αυτό το σκοπό επιτελεί το Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο, το οποίο ελέγχει τις περιπτώσεις, όπως παραβίαση της δημοσιογραφικής δεοντολογίας.

Στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός συζητά με τους μαθητές την προσφορά των ΜΜΕ στην κοινωνία. Τα παιδιά αναφέρουν ορισμένες εκπομπές που τους ψυχαγωγούν, για παράδειγμα παιδικές εκπομπές, παιχνίδια γνώσεων, εκπομπές που τους ενημερώνουν για διάφορα θέματα (ειδήσεις, έκτακτα δελτία κ.ά.) ή εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους σε διάφορα ζητήματα (προγράμματα εκπαιδευτικής τηλεόρασης).

Δραστηριότητα

Με τη δραστηριότητα που ολοκληρώνει το κεφάλαιο αυτό και που θα πραγματοποιηθεί **ως συζήτηση** στην τάξη, επιδιώκεται να εντοπίσουν οι μαθητές τις διαφορές στον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζουν το ίδιο **θέμα διαφορετικά μέσα ενημέρωσης** και να προβληματιστούν πάνω στη **διαμόρφωση της κοινής γνώμης**. Έτσι, μέσα από τη συζήτηση αναπτύσσουν κριτική στάση απέναντι στα δημοσιεύματα και διαπιστώνουν ότι σφαιρική ενημέρωση σημαίνει ενημέρωση από πολλές διαφορετικές πηγές και διασταύρωση των πληροφοριών με στόχο τη **διαμόρφωση της προσωπικής άποψης του πολίτη για το κάθε θέμα**.

Επιπλέον δραστηριότητες

1. Οι μαθητές επιλέγουν ένα θέμα της επικαιρότητας και αναζητούν στοιχεία για αυτό στο διαδίκτυο. Συζητούν τον τρόπο με τον οποίο βρήκαν τα στοιχεία (π.χ. απευθείας από **ιστοσελίδες εφημερίδων και περιοδικών**, μέσω μηχανών αναζήτησης κτλ.), αλλά και τις διαφορές στον τρόπο παρουσίαισής.
2. Οι μαθητές καλούνται να παρουσιάσουν σύντομα τα προγράμματα της τηλεόρασης που επιλέγουν να παρακολουθήσουν και να αιτιολογήσουν τις επιλογές τους.

Αξιολόγηση

Για την αξιολόγηση της επίτευξης των στόχων και της ευαισθητοποίησης των μαθητών πάνω στα θέματα της ενημέρωσης, ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί τη συζήτηση και τις διερευνητικές ερωτήσεις, προκειμένου να διαπιστώσει αν οι μαθητές κατέκτησαν τις σχετικές έννοιες. Αξιολογεί τη **στάση των παιδιών απέναντι στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης** και ανιχνεύει το βαθμό στον οποίο τείνουν να αναπτύξουν την ικανότητα να διαμορφώνουν την άποψή τους χωρίς χειραγώγηση.

Το Άτομο και η Ευρωπαϊκή Ένωση

Στη Γ' θεματική ενότητα δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές να γνωρίσουν την **Ευρωπαϊκή Ένωση**. Η θεματική αυτή χωρίζεται σε δύο ενότητες με τα ακόλουθα κεφάλαια:

Ενότητα α': Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ελλάδα

- Κεφάλαιο 1ο: Η Ευρωπαϊκή Ένωση: όργανα και λειτουργίες της
- Κεφάλαιο 2ο: Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση
- Κεφάλαιο 3ο: Σχέσεις μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ενότητα β': Οι Ευρωπαίοι πολίτες

- Κεφάλαιο 1ο: Λαοί και πολιτισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Κεφάλαιο 2ο: Δικαιώματα και υποχρεώσεις των Ευρωπαίων πολιτών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο: Η Ευρωπαϊκή Ένωση: όργανα και λειτουργίες της

Ο **χάρτης της Ευρώπης** στην αρχή θα βοηθήσει τους μαθητές να επισημάνουν τα κράτη-μέλη της Ένωσης και να διαπιστώσουν τη θέση τους και τα μεταξύ τους σύννορα.

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να γνωρίσουν τα **κράτη – μέλη** της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Να γνωρίσουν τα **βασιικά χαρακτηριστικά της δομής** της Ένωσης.
- Να έρθουν σε επαφή με την **οργάνωση** και τη **λειτουργία** της Ένωσης καθώς και τα κυριότερα κοινοτικά όργανα.
- Να προβληματιστούν πάνω στους **στόχους** της Ένωσης και στον τρόπο με τον οποίο η οργάνωση που διαθέτει τη βοηθά να τους πραγματοποιήσει.
- Να αξιοποιήσουν τις διαθεματικές έννοιες του **συστήματος**, του **χώρου** και του **χρόνου**, καθώς και της **αλληλεπίδρασης** και του **πολιτισμού**.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή τις πληροφορίες που υπάρχουν στο βιβλίο για την **Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.)** και το κείμενο μπορεί να ξεκινήσει η συζήτηση για την οργάνωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την αναφορά στα βασικά όργανά της, δίνοντας στα παιδιά κάποιες στοιχειώδεις γνώσεις πάνω σε αυτά αλλά και την αφορμή για μια δική τους έρευνα στο διαδίκτυο (www.euroopa.eu.int) ή αλλού, όπου μπορούν να βρουν σχετικές πληροφορίες. Η διδασκαλία του μαθήματος ξεκινά με τη συμπλήρωση του χάρτη της Ευρώπης από τους μαθητές, μια δραστηριότητα που τους δίνει τη δυνατότητα να γνωρίσουν την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη – μέλη της. Στη συνέχεια μπορούν οι μαθητές να λάβουν περισσότερες πληροφορίες μελετώντας το κείμενο που ακολουθεί.

Για διευκόλυνση του εκπαιδευτικού παρατίθενται τα παρακάτω:

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Η **Ευρωπαϊκή Ένωση** είναι μια οικογένεια ευρωπαϊκών δημοκρατικών χωρών, οι οποίες έχουν δεσμευτεί να συνεργάζονται για την ειρήνη και την ευημερία.

Οι ιστορικές ρίζες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανάγονται στο Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Κατά τον Τσόρτσιλ (1946), η Ευρώπη θα έπρεπε να δημιουργήσει ένα είδος Ηνωμένων Πολιτειών. Η ιδέα όμως για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση διατυπώθηκε για πρώτη φορά από το **Γάλλο Υπουργό Εξωτερικών Ρόμπερτ Σούμαν σε ομιλία του στις 9 Μαΐου 1950.**

Αρχικά την Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελούσαν **έξι χώρες:** το Βέλγιο, η Γερμανία, η Γαλλία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο και οι Κάτω Χώρες.

Το 1973 προσχώρησαν η Δανία, η Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο, το έτος 1981 η Ελλάδα, η Ισπανία και η Πορτογαλία και το 1995 η Αυστρία, η Φινλανδία και η Σουηδία. Το 2004 πραγματοποιείται η μεγαλύτερη διεύρυνση με την **ένταξη 10 νέων κρατών** (Κύπρος, Τσεχική Δημοκρατία, Μάλτα, Πολωνία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Σλοβακική Δημοκρατία, Σλοβενία). Οι χώρες έχουν το δικαίωμα ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση μόνο εφόσον πληρούν τα κριτήρια της Κοπεγχάγης, δηλαδή **σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προστασία των μειονοτήτων, δημοκρατικό καθεστώς και κράτος δικαίου, οικονομία της αγοράς που λειτουργεί και υιοθετεί τις αρχές και τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.**

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Τα κράτη μέλη της έχουν θεσπίσει κοινά θεσμικά όργανα, έτσι ώστε να μπορούν να λαμβάνονται δημοκρατικές αποφάσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο για συγκεκριμένα θέματα κοινού ενδιαφέροντος. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει **πέντε θεσμικά όργανα**, τα οποία παρουσιάζονται στη συνέχεια.

1. ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ: Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποτελεί τη δημοκρατική φωνή των λαών της Ευρώπης. Τα μέλη του εκλέγονται απευθείας από τους πολίτες και δεν ανήκουν σε εθνικούς συνασπισμούς. Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου συνίσταται στα ακόλουθα:

- Εξέταση και έγκριση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας.
- Έγκριση του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Άσκηση δημοκρατικού ελέγχου σε όλα τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Επικύρωση σημαντικών διεθνών συμφωνιών, όπως οι συνθήκες προσχώρησης νέων κρατών-μελών και οι συμφωνίες εμπορίου ή σύνδεσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων κρατών.
- Κοινοβουλευτικές επιτροπές που ασχολούνται με συγκεκριμένα θέματα (εξωτερικές σχέσεις, προϋπολογισμός, περιβάλλον, κτλ.).
- Εκλογή του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή.

2. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΥΠΟΥΡΓΩΝ: Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ-ΜΕΛΩΝ

Το Συμβούλιο Υπουργών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκπροσωπεί τα κράτη-μέλη και είναι το κύριο θεσμικό όργανο της Ε.Ε. με αρμοδιότητα λήψης αποφάσεων.

Στις συνεδριάσεις του παρευρίσκεται ένας υπουργός από κάθε κυβέρνηση κράτους-μέλους της Ένωσης. Το ποιός υπουργός παρευρίσκεται σε κάθε συνεδρίαση εξαρτάται από τα υπό συζήτηση θέματα. Κάθε υπουργός που συμμετέχει στο Συμβούλιο είναι εξουσιοδοτημένος να αναλαμβάνει δεσμεύσεις εξ ονόματος της κυβέρνησής του. Το Συμβούλιο συνεδριάζει υπό εννέα διαφορετικές συνθέσεις. (Πηγή: <http://www.europa.eu.int>)

3. ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ: Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ-ΜΕΛΩΝ

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποτελεί την κύρια αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη θέσπιση νομοθεσίας και τη λήψη αποφάσεων. Στο Συμβούλιο συμμετέχουν εκπρόσωποι των κυβερνήσεων όλων των κρατών-μελών, οι οποίοι εκλέγονται σε εθνικό επίπεδο.

Το Συμβούλιο από κοινού με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, καθορίζει τους κανόνες για όλες τις δραστηριότητες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, που αποτελούν τον πρώτο πυλώνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο πυλώνας αυτός καλύπτει την εσωτερική αγορά και τις περισσότερες κοινές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εγγυάται την ελεύθερη διακίνηση αγαθών, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίου. Επίσης, το Συμβούλιο είναι κυρίως αρμόδιο για τη διακυβερνητική συνεργασία στον τομέα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας, όπως επίσης και στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων.

4. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Η ΚΙΝΗΤΗΡΙΟΣ ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΕΝΟΠΙΩΣΗΣ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτελεί ένα μεγάλο μέρος των καθημερινών εργασιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συντάσσει προτάσεις για νέες ευρωπαϊκές νομοθετικές πράξεις, τις οποίες υποβάλλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο. Η Επιτροπή διασφαλίζει την ορθή εφαρμογή των αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ελέγχει τον τρόπο με τον οποίο δαπανώνται οι πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρακολουθεί επίσης τη συμμόρφωση προς τις ευρωπαϊκές συνθήκες και την ευρωπαϊκή νομοθεσία. Η Επιτροπή λειτουργεί ανεξάρτητα από τις κυβερνήσεις των κρατών-μελών. Το μεγαλύτερο μέρος του προσωπικού που απασχολεί, εργάζεται στις Βρυξέλλες, στο Βέλγιο.

5. ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ: ΤΟ ΟΡΓΑΝΟ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Η θέσπιση κοινών κανόνων στην Ευρωπαϊκή Ένωση απαιτεί φυσικά την εφαρμογή τους στην πράξη, καθώς επίσης και την ομοιόμορφη ερμηνεία τους. Αυτό ακριβώς εξασφαλίζει το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων. Διευθετεί διχογνωμίες όσον αφορά την ερμηνεία των συνθηκών και της νομο-

θεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να ζητούν τη γνώμη του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, σε περιπτώσεις αμφισβήτησης της εφαρμογής των κανόνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ και μεμονωμένοι πολίτες μπορούν να προσφύγουν στο ευρωπαϊκό δικαστήριο κατά των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αποτελείται από 15 ανεξάρτητους δικαστές και εδρεύει στο Λουξεμβούργο.

Τα παραπάνω θεσμικά όργανα συμπληρώνονται από τα παρακάτω **όργανα**:

1. Το Ελεγκτικό Συνέδριο: Ορθολογική χρήση των πόρων

Οι πόροι που διατίθενται από την Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να χρησιμοποιούνται κατά τρόπο νόμιμο, οικονομικά αποδοτικό και για το σκοπό που προορίζονται. Το Ελεγκτικό Συνέδριο, ένα ανεξάρτητο όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης που εδρεύει στο Λουξεμβούργο, είναι ο φορέας που ελέγχει τον τρόπο με τον οποίο δαπανώνται οι πόροι.

2. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα: Ένα σταθερό νόμισμα για την Ευρώπη

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα είναι επιφορτισμένη με τη διαχείριση του νέου κοινού νομίσματος, του ευρώ. Κύριος στόχος της Τράπεζας είναι η εξασφάλιση της σταθερότητας των τιμών, έτσι ώστε η ευρωπαϊκή οικονομία να μην πλήττεται από πληθωρισμό. **Η Κεντρική Τράπεζα εδρεύει στη Φρανκφούρτη, στη Γερμανία.** Διοικείται από έναν Πρόεδρο και ένα διοικητικό συμβούλιο, ενώ βρίσκεται σε στενή συνεργασία με τις εθνικές τράπεζες των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

3. Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα επενδύσεων: Μακροπρόθεσμη επένδυση στο μέλλον

Η Τράπεζα χορηγεί πιστώσεις για επενδυτικά σχέδια ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος, κυρίως για σχέδια από τα οποία επωφελούνται λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές. **Η τράπεζα αυτή εδρεύει στο Λουξεμβούργο και αντλεί τους πόρους της από τις κεφαλαιαγορές.** Ως μη κερδοσκοπικός οργανισμός μπορεί να χορηγεί δάνεια με ευνοϊκότερους όρους.

4. Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή: Συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων

Πρόκειται για ένα συμβουλευτικό σώμα, το οποίο γνωμοδοτεί επί σημαντικών πτυχών των νέων πρωτοβουλιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αποτελεί μέρος της κοινής ευρωπαϊκής παράδοσης για τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στην πολιτική ζωή.

5. Η Επιτροπή των Περιφερειών: Η τοπική διάσταση

Πολλές αποφάσεις που λαμβάνονται στην ΕΕ έχουν άμεση επίδραση σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Μέσω της Επιτροπής των Περιφερειών μπορεί να ζητηθεί η γνώμη των τοπικών και περιφερειακών αρχών, πριν από τη λήψη αποφάσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η υγεία, η απασχόληση και οι μεταφορές.

6. Ο Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής

Ο ευρωπαίος διαμεσολαβητής εκλέγεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Διερευνά παράπονα που υποβάλλονται από πολίτες σχετικά με περιπτώσεις κακής διοικητικής πρακτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

(Για περισσότερες πληροφορίες στην ιστοσελίδα: http://europa.eu/institutions/index_el.htm)

Δραστηριότητα

Πρόκειται για μια **αξιολογική, εμπειρωτική δραστηριότητα** με σκοπό να διαπιστώσουν οι μαθητές και ο εκπαιδευτικός το βαθμό στον οποίο γνώρισαν κάποια από τα **βασικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης** και τη λειτουργία τους.

Αξιολόγηση

Με συνεργατικές δραστηριότητες και διερευνητικές ερωτήσεις, ο εκπαιδευτικός διαπιστώνει αν οι μαθητές κατόρθωσαν τι είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση, την οργάνωση και τη δομή της, καθώς επίσης και τους λόγους για τους οποίους συστάθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση. **Με παιχνίδια ρόλων** ο εκπαιδευτικός μπορεί να εκτιμήσει αν οι μαθητές κατόρθωσαν το βασικό έργο των κοινοτικών οργάνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να συνδέσουν τον **ελληνικό πολιτισμό** με τον **ευρωπαϊκό**.
- Να γνωρίσουν την πορεία της **Ελλάδας** προς την **Ευρωπαϊκή Ένωση**, αλλά και τη σημερινή θέση της χώρας μας μέσα σε αυτήν.
- Να προβληματιστούν σχετικά με τα **οφέλη**, τα οποία απολαμβάνει η χώρα μας ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και τη **συμβολή** της Ελλάδας στην Ένωση με τη συμμετοχή της στα όργανα και τις διαδικασίες λειτουργίας τους.

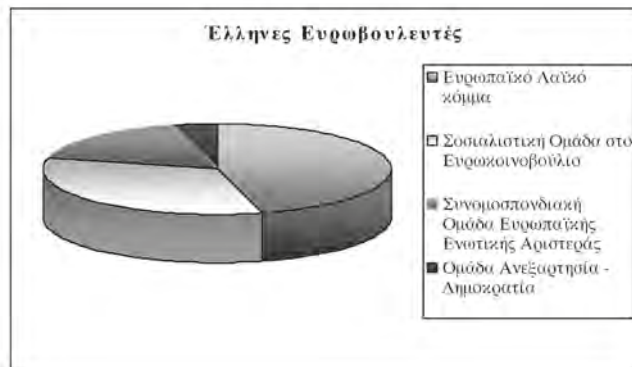
Διεξαγωγή του μαθήματος

Ξεκινώντας επιχειρούμε μια σύντομη παρουσίαση της ιστορίας του ονόματος της Ευρώπης και του ελληνικού μύθου, σχετικά με την προέλευση του ονόματός της. Έτσι συνδέουμε την **Ευρώπη** με τη ρίζα της, η οποία βρίσκεται στον **ελληνικό πολιτισμό**.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται η θέση της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και μετά από μια σύντομη αναφορά στην πορεία ένταξης της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση τονίζεται η σημερινή της θέση μέσα στην Ένωση και ο ρόλος της **ως πλήρους μέλους της**.

Για την καλύτερη πληροφόρηση του εκπαιδευτικού, παραθέτουμε επιπλέον πληροφορίες, τις οποίες μπορεί να αξιοποιήσει κατά τη διδασκαλία του μαθήματος:

- ✓ Η Ελλάδα συμμετέχει ενεργά στην **Ευρωπαϊκή Ένωση ως πλήρες μέλος της**. Ο ελληνικός λαός ελέγει στις ευρωεκλογές τους ευρωβουλευτές του. Σήμερα (2008) η Ελλάδα εκπροσωπείται στο **Ευρωκοινοβούλιο με 24 Ευρωβουλευτές**: 11 προέρχονται από τη Νέα Δημοκρατία και ανήκουν στο Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα, 8 προέρχονται από το Πα.Σο.Κ και ανήκουν στη Σοσιαλιστική Ομάδα στο Ευρωκοινοβούλιο, 4 ανήκουν στην Συνομοσπονδιακή Ομάδα της Ευρωπαϊκής Ενωτικής Αριστεράς και των Πράσινων των Βορείων Χωρών (3 προέρχονται από το Κ.Κ.Ε. και 1 από το Συνασπισμό) και 1 προέρχεται από το ΛΑΟΣ και ανήκει στην Ομάδα Ανεξαρτησία - Δημοκρατία

- ✓ Στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή η Ελλάδα εκπροσωπείται μέχρι και το 2009 από τον κ. Σταύρο Δήμα, ο οποίος είναι Επίτροπος υπεύθυνος για θέματα περιβάλλοντος.

- ✓ Επίσης, από τον Οκτώβριο του 2003 Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου είναι ένας Έλληνας, ο κ. Βασίλειος Σκουρής. Ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου εκλέγεται από τα Μέλη του κάθε **τρία χρόνια και μπορεί να ανανεώσει τη θητεία του.**⁶

Δραστηριότητα

Πρόκειται για μια δραστηριότητα, που θα μπορούσε να διεξαχθεί είτε προφορικά μέσα στην τάξη είτε με τη μορφή **μιας γραπτής ομαδικής εργασίας**, η οποία βοηθά τους μαθητές να γνωρίσουν τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και να παρουσιάσουν στοιχεία από τη δική μας χώρα (ήθη – έθιμα, παραδόσεις κτλ.) σε παιδιά από τα άλλα κράτη – μέλη.

Αξιολόγηση

Ο εκπαιδευτικός με **συζήτηση** και με **παιχνίδια ρόλων**, διαπιστώνει κατά πόσο οι μαθητές του κατέκτησαν τους στόχους του κεφαλαίου. Μπορεί για παράδειγμα να χωρίσει τα παιδιά σε ομάδες και να τους αναθέσει ρόλους εκπροσώπων της Ελλάδας σε συζητήσεις σχετικά με θέματα, όπως η παιδεία, ο αθλητισμός και η νεολαία κ.ά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: Σχέσεις μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να γνωρίσουν τους τομείς **συνεργασίας** των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Να προσδιορίσουν, όσο γίνεται, το πλαίσιο συνεργασίας των κρατών-μελών στο **πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο**.
- Να πληροφορηθούν για τις **προτοβουλίες** της Ένωσης σχετικά με την ενίσχυση της συνεργασίας σε όλους τους τομείς που προαναφέρθηκαν.
- Να ενημερωθούν για το **ρόλο** της Ελλάδας στους παραπάνω τομείς.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή τις εικόνες που παρουσιάζονται στην αρχή του κεφαλαίου, τονίζεται η αξία της **συνεργασίας** και της ποικιλομορφίας αρχίζει η συζήτηση για τους τομείς της συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δίνονται στη συνέχεια κάποιες βασικές πληροφορίες για **τον οικονομικό, τον κοινωνικό και τον πολιτιστικό τομέα**.

Αρχίζουμε με τον **οικονομικό τομέα**, τονίζοντας ότι από αυτόν ξεκίνησε η ιδέα της Ένωσης. Προχωρώντας, αναφερόμαστε στον **κοινωνικό τομέα**, σε επιμέρους τομείς του οποίου, όπως η υγεία ή η παιδεία, καταβάλλονται προσπάθειες για ενίσχυση των κρατών-μελών, έτσι ώστε να φθάσουν όλα σε ένα υψηλό επίπεδο παροχής αντίστοιχων υπηρεσιών.

Στη συνέχεια αναφερόμαστε στον **πολιτιστικό τομέα**, επισημαίνοντας το ρόλο του ελληνικού πολιτισμού στη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού πολιτισμού, καθώς και τις προσπάθειες που γίνονται για ενίσχυ-

6. Τα στοιχεία αυτά υπόκεινται σε αλλαγές, οπότε καλό είναι πριν δώσουμε οποιαδήποτε πληροφορία στους μαθητές να έχει προηγουμένως ελεγχθεί.

ση της επικοινωνίας και των πολιτιστικών ανταλλαγών μεταξύ των λαών της Ευρώπης.

Σ' αυτό το σημείο θα πρέπει να γίνει αναφορά στο σημαντικότερο ίσως εμπόδιο στην επικοινωνία μεταξύ των ευρωπαϊκών λαών που είναι βέβαια η **γλώσσα**. Γι' αυτό και οι προσπάθειες της Ένωσης αποσκοπούν μεταξύ άλλων και στην προώθηση των ευρωπαϊκών γλωσσών και στην επικοινωνία κυρίως των νέων της Ευρώπης μεταξύ τους με προγράμματα, όπως το **Comenius**, το οποίο στη δεύτερη κατηγορία δράσης του προωθεί την εκμάθηση από τους ευρωπαίους μαθητές μιας ευρωπαϊκής γλώσσας πλην της μητρικής τους. Το πρόγραμμα αυτό περιλαμβάνει και ανταλλαγές μαθητών μεταξύ των συνεργαζόμενων σχολείων. Το προϊόν που παράγουν οι συνεργαζόμενες ομάδες μαθητών είναι και στις δύο γλώσσες των εταίρων που συνεργάστηκαν.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμη σύντομη αναφορά στη συνεργασία των κρατών-μελών στον πολιτικό τομέα. Σημασία έχει να τονιστεί η **ενιαία πολιτική οργάνωση της Ένωσης** και οι προσπάθειες που καταβάλλονται, ώστε στο μέλλον ο σχηματισμός αυτός να αποκτήσει σταθερότερες πολιτικές δομές. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να αναφερθεί και στο **Ευρωπαϊκό Σύνταγμα**, που αποτελεί την τελευταία και ίσως την πιο ουσιαστική προσπάθεια πολιτικής συνεργασίας.

Πληροφορίες για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα υπάρχουν στην ιστοσελίδα:

http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_12/index_el.htm.

Δραστηριότητα

1. Η δραστηριότητα αναφέρεται στα **ευρωπαϊκά προγράμματα** για την παιδεία, στα οποία με ανταλλαγές μαθητών ή φοιτητών από διάφορα κράτη- μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενθαρρύνεται η **ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών και η συνεργασία μεταξύ νέων Ευρωπαίων**.

Επιπλέον δραστηριότητες

Αν χρειάζοταν να μιλήσεις σε συνομήλικους σου για τον πολιτισμό της Ελλάδας, τι θα διάλεγες να του πεις; Ποιο αρχαίο μνημείο θα περιέγραφες;

Αξιολόγηση

Ο εκπαιδευτικός με διερευνητικές ερωτήσεις, με συζήτηση και με τις δραστηριότητες διαπιστώνει αν οι μαθητές κατανόησαν **τα οφέλη από τη συνεργασία των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης**, την ανάπτυξη σε πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο.

Κεφάλαιο 1ο: Λαοί και πολιτισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να αποκτήσουν γνώσεις για τους **λαούς** της Ευρώπης και να διευρύνουν τις γνώσεις τους για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Να εντοπίσουν **ομοιότητες** και **διαφορές** μεταξύ των διαφόρων **πολιτισμών**, διαπιστώνοντας ταυτόχρονα την κοινή βάση των ευρωπαϊκών πολιτισμών, που είναι ο αρχαίος ελληνικός και ο ρωμαϊκός πολιτισμός.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι στόχος της **συνύπαρξης** και της **συνεργασίας** των λαών της Ευρώπης είναι η **διαφύλαξη των ιδιαιτεροτήτων των λαών** μέσα στα πλαίσια μιας πολυσυλλεκτικής Ευρώπης για όλους.
- Να αξιοποιήσουν τις διαθεματικές έννοιες της **αλληλεπίδρασης**, του **πολιτισμού**, του **χώρου** και του **χρόνου**.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή **το διάλογο** μεταξύ των ηρώων και το κείμενο που ακολουθεί, οι μαθητές θα αναζητήσουν τα **κοινά στοιχεία** μεταξύ των λαών της Ευρώπης, αυτά που μπορούν να τους ενώσουν και πάνω στα οποία στηρίχθηκε και η ιδέα της Ένωσης.

Με **το απόσπασμα από το Ανθολόγιο** που βρήκε η Ειρήνη τονίζεται ακριβώς η ιδέα της συνύπαρξης διαφορετικών στοιχείων μέσα στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής οικογένειας και η σημασία της διαφύλαξης των ιδιαιτεροτήτων μέσα από τη συνεργασία και την κοινή πορεία των ευρωπαϊκών λαών. Εύκολα οι μαθητές θα καταγράψουν **ομοιότητες και διαφορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την οικογένεια**.

Θα μπορούσε εδώ να γίνει μια αναφορά και στα στοιχεία του ελληνικού πολιτισμού που αξίζει να διατηρηθούν και **ως στοιχεία του ευρωπαϊκού πολιτισμού**. Τα παιδιά μπορούν να αναφέρουν την ελληνική μυθολογία, στοιχεία του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, όπως μεγάλες γιορτές, ολυμπιακοί αγώνες, έργα αρχαίων αλλά και σύγχρονων Ελλήνων συγγραφέων, στοιχεία ελληνικής παράδοσης, όπως ήθη και έθιμα κ. ά.

Θα ήταν, επίσης, χρήσιμο να αναφερθούμε στην **έκφραση των ιδιαιτεροτήτων** των ευρωπαϊκών λαών μέσα από τις διάφορες μορφές τέχνης. Προτείνεται, εφόσον υπάρχει η δυνατότητα, να έρθουν τα παιδιά σε επαφή με διαφορετικά είδη μουσικής, ζωγραφικής ή άλλων τεχνών από διάφορες χώρες της Ευρώπης και να συζητήσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές που παρατηρούν.

Το κείμενο που ακολουθεί αναφέρεται στο **διαπολιτισμικό διάλογο** και την **αλληλεπίδραση** μεταξύ των πολιτισμών και καλό θα είναι τα παιδιά να συζητήσουν τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιείται αυτή η αλληλεπίδραση καθώς και τα οφέλη που αποκομίζουμε από αυτήν.

Με αφορμή την παρατήρηση της Ειρήνης για τη γλώσσα οι μαθητές λαμβάνουν κάποιες πληροφορίες για **τις επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης** και τον τρόπο με τον οποίο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζει τη διδασκαλία των γλωσσών στους νέους.

Δραστηριότητα

Ουσιαστικά πρόκειται για μία δραστηριότητα, η οποία μπορεί να πραγματοποιηθεί σε **τρία στάδια**, ανάλογα με το διαθέσιμο χρόνο.

Στο **πρώτο στάδιο** τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες, επιλέγουν τον ήρωα της αρεσκείας τους και προσπαθούν μέσα από τα χαρακτηριστικά του να βγάλουν συμπεράσματα για τα χαρακτηριστικά του αντίστοιχου ευρωπαϊκού λαού.

Στο **δεύτερο στάδιο** λειτουργούν καθαρά δημιουργικά και γράφουν ένα παραμύθι αναμειγνύοντας τους ήρωες και κατ' επέκταση τα χαρακτηριστικά των αντίστοιχων λαών και χωρών. Για παράδειγμα, μπορούν να διακρίνουν την ευγένεια και τους καλούς τρόπους των Γάλλων, την ομορφιά της φύσης, τα λουλούδια και τα απέραντα λιβάδια της Ολλανδίας, την αγάπη των Ισπανών για τις ταυρομαχίες, την γενναιότητα και τη φιλοξενία των Ελλήνων, την οργανωτική ικανότητα των Γερμανών κ.ά.

Στο **τρίτο στάδιο** μπορούν να φιλοτεχνήσουν κολάζ με θέμα το παραμύθι που έφτιαξαν ζητώντας τη συνδρομή των **Εικαστικών - Τεχνικών**.

Η εργασία αυτή μπορεί να **παρουσιασθεί στο τέλος της σχολικής χρονιάς** στο πλαίσιο της **Θεατρικής Αγωγής**.

Επιπλέον δραστηριότητα

1. Ζεις και σπουδάξεις σε κάποια χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με ποιο τρόπο θα διατηρήσεις την ελληνική σου ταυτότητα;

Πιθανές απαντήσεις των μαθητών είναι:

- Θα μιλώ, όταν μπορώ, τη γλώσσα μου.
- Θα συναναστρέφομαι με Έλληνες φοιτητές και θα οργανώνουμε γιορτές με ελληνικό χαρακτήρα.
- Θα μιλώ στους ξένους φίλους μου για την Ελλάδα, την ιστορία της και τον πολιτισμό της.
- Θα καλώ στο σπίτι μου φοιτητές από άλλες χώρες και θα τους προσφέρω ελληνικά φαγητά.

Αξιολόγηση

Ο εκπαιδευτικός με τη συζήτηση και με διερευνητικές ερωτήσεις διαπιστώνει αν έχουν καλλιεργηθεί αισθήματα **συνύπαρξης, αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας**. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό οι μαθητές να κατανοήσουν ότι παρά την ύπαρξη ιδιαιτεροτήτων μεταξύ των κρατών-μελών, υπάρχουν και κοινά σημεία και ότι **ο στόχος είναι η συνύπαρξη και η συνεργασία των λαών της Ευρώπης**.

Κεφάλαιο 2ο: Δικαιώματα και υποχρεώσεις των Ευρωπαίων Πολιτών

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να γνωρίσουν τις **υποχρεώσεις** και τα **δικαιώματα** που απορρέουν από τη ιδιότητα του πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Να γνωρίσουν τη δυνατότητα που τους δίνουν τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να υπερασπιστούν τον εαυτό τους και να είναι ενημερωμένοι για ό,τι συμβαίνει στις ευρωπαϊκές χώρες.
- Να έρθουν σε επαφή με έννοιες όπως η «**ευρωπαϊκή ιθαγένεια**», η οποία συμπληρώνει και δεν ακυρώνει την ιδιότητα του πολίτη ενός κράτους μέλους.
- Να αξιοποιήσουν τις διαθεματικές έννοιες της **αλληλεπίδρασης**, της **διάστασης** (χώρου – χρόνου), όπως και το **δίπολο άτομο – σύνολο**.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με τη διαπίστωση του Δικαιόπολι και το κείμενο που παρατίθεται, αναφερόμαστε στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ευρωπαίων πολιτών. Με την επεξεργασία του κειμένου οι μαθητές γνωρίζουν τα

Βασικά δικαιώματα που έχει ο κάθε **ευρωπαίος πολίτης**, όπως του **εκλέγειν και εκλέγεσθαι, της ελεύθερης μετακίνησης** μέσα στα σύνορα κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Περισσότερα γι' αυτά τα θέματα μπορούν οι μαθητές να βρουν στο **λογισμικό του μαθήματος**, αλλά και επισκεπτόμενοι με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, τη δικτυακή πύλη της Ένωσης (www.europa.eu.int).

Για τη διευκόλυνση του εκπαιδευτικού παρατίθενται οι παρακάτω πληροφορίες, σχετικά με **τα δικαιώματα του πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης**:

Ο ΕΥΡΩΠΑΙΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Οι περισσότεροι στόχοι που καθόριζαν οι συνθήκες δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν επιτευχθεί:

- Ο ευρωπαϊκός χώρος έχει ελευθερωθεί από τους τελωνειακούς, δημοσιονομικούς και κανονιστικούς περιορισμούς.
- Όλοι οι πολίτες απολαμβάνουμε τα πλεονεκτήματα της ολοκλήρωσης της Μεγάλης Αγοράς, της πρόσβασης στην κατανάλωση ποικίλων προϊόντων, του ανταγωνισμού που περιορίζει την αύξηση των τιμών, της πολιτικής που προστατεύει καταναλωτές και περιβάλλον, των εναρμονισμένων κανόνων που τείνουν να ευθυγραμμιστούν με αποδοτικότερα κριτήρια.
- Απαγορεύτηκε για τους πολίτες των κρατών-μελών οποιοσδήποτε περιορισμός συνδέεται με την ιθαγένεια.
- Στα πλαίσια του εκπαιδευτικού και του επαγγελματικού τομέα κατέστη δυνατή η επίτευξη της αμοιβαίας αναγνώρισης των διπλωμάτων των γιατρών, των δικηγόρων, των νοσοκόμων, των κτηνιάτρων, των φαρμακοποιών, των αρχιτεκτόνων κτλ.
- Θεσπίστηκε από κοινού ένα σύστημα αναγνώρισης πτυχίων και διπλωμάτων ανώτατης εκπαίδευσης.
- Κάθε πολίτης της Ένωσης που διαμένει σε κράτος μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοος έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές και ευρωπαϊκές εκλογές.
- Θεσπίζεται η «ιθαγένεια της Ένωσης» και έτσι υπήκοος της Ένωσης είναι κάθε άτομο που έχει την υπηκοότητα ενός κράτους μέλους. Η ιθαγένεια της Ένωσης συμπληρώνει την εθνική ιθαγένεια και δεν την αντικαθιστά.
- Η Ε.Ε. διασφαλίζοντας τα δικαιώματα των πολιτών της στην εκπαίδευση, προωθεί εκπαιδευτικά προγράμματα σπουδών, όπως το ERASMUS (πρόγραμμα δράσης της Ευρωπαϊκής κοινότητας των σπουδαστών), το COMETT (κοινοτικό πρόγραμμα εκπαίδευσης και κατάρτισης στους τεχνολογικούς τομείς), το LINGUA (ενθάρρυνση της εκμάθησης ξένων γλωσσών). Επίσης παρέχονται υποτροφίες για σπουδές σε άλλες χώρες της κοινότητας. Φροντίζει ακόμα για την επανένταξη των νέων που αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες ιδρύοντας τα λεγόμενα «σχολεία της δεύτερης ευκαιρίας».
- Με την εισαγωγή του ευρώ, ο πολίτης αποκτά σαφή εικόνα της αγοράς και ρυθμίζει τις αγορές του με βάση τις καλύτερες προτάσεις, συντελώντας στην αύξηση του ανταγωνισμού και στη συμπίεση των τιμών.

Με τις πληροφορίες που έφεραν οι ήρωες δίνεται με ακόμα μεγαλύτερη σαφήνεια η ιδέα της Ένωσης ως ενιαίου οργανισμού, μιας ένωσης κρατών που με τη συνεργασία προσπαθούν να αντιμετωπίσουν τα διάφορα προβλήματά τους και να βελτιώσουν το βιοτικό επίπεδο των πολιτών τους.

Δραστηριότητα

Το ταξίδι των κοριτσιών σε κράτος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Γερμανία) δίνει την ευκαιρία στους μαθητές να ανακαλύψουν **τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ευρωπαίων πολιτών με ευχάριστο και διασκεδαστικό τρόπο**. Η δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί **ομαδικά**. Πιθανές προτάσεις που θα συμπληρώσουν οι μαθητές είναι:

- Δε χρειάζονται διαβατήριο.
- Κάνουν συναλλαγές στις τράπεζες.

Αξιολόγηση

Με διερευνητικές ερωτήσεις και συζήτηση ο εκπαιδευτικός διαπιστώνει αν οι μαθητές κατανόησαν βασικές έννοιες, όπως **Ευρωπαίος Πολίτης**, αν έγινε αντιληπτό ότι οι Ευρωπαίοι έχουν **βασικά δικαιώματα και υποχρεώσεις**. Σημαντικό είναι και μέσα από τα σύμβολα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να διασαφηνιστεί αν οι μαθητές συνειδητοποίησαν ότι **η Ευρώπη είναι ένας ενιαίος οργανισμός** που στόχο έχει τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των Ευρωπαίων πολιτών.

Το Άτομο και η Διεθνής Κοινότητα

Η θεματική χωρίζεται σε δύο ενότητες, οι οποίες παρατίθενται στη συνέχεια:

Ενότητα α': Διεθνείς Οργανισμοί και Οργανώσεις

Κεφάλαιο 1: Παγκόσμια Προβλήματα

Κεφάλαιο 2: Ο ρόλος των Διεθνών Οργανισμών

Ενότητα β': Τα ανθρώπινα δικαιώματα

Κεφάλαιο 1ο: Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Κεφάλαιο 2ο: Τα Δικαιώματα του Παιδιού

Κεφάλαιο 1ο: Παγκόσμια Προβλήματα

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να γνωρίσουν τα παγκόσμια προβλήματα, ως ζητήματα που αφορούν όλους τους ανθρώπους μέλη της **Παγκόσμιας Κοινότητας**.
- Να ευαισθητοποιηθούν πάνω στα **παγκόσμια προβλήματα** και να προβληματιστούν για τις αιτίες, τις συνέπειες και τους τρόπους αντιμετώπισής τους.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι μέσα από τη **δράση των πολιτών** του κόσμου και την ευαισθητοποίησή τους μπορεί να βελτιωθεί η κατάσταση.
- Να αναπτύξουν ακόμα περισσότερο τις διαθεματικές έννοιες **άτομο – σύνολο** και **αλληλεπίδραση**.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με το **διάλογο των ηρώων και τις φωτογραφίες στο βιβλίο του μαθητή** δίνεται το ερέθισμα για να συζητήσουμε με τους μαθητές για τα **παγκόσμια προβλήματα** και να οδηγηθούμε μαζί τους στη διαπίστωση ότι αυτά είναι προβλήματα που αφορούν **όλους τους ανθρώπους**. Επίσης μπορούμε να αναζητήσουμε τις **αιτίες** αυτών των ζητημάτων και να προβληματιστούμε πάνω στο **ρόλο** που έχει διαδραματίσει η ανθρώπινη δραστηριότητα στη δημιουργία και τη διόγκωσή τους.

Τα σημαντικότερα **παγκόσμια προβλήματα** είναι:

• **Η φτώχεια**

Πολλοί άνθρωποι στον πλανήτη ζουν κάτω από το **όριο της φτώχειας**. Αυτό σημαίνει ότι οι άνθρωποι αυτοί στερούνται αγαθά απαραίτητα για τη ζωή τους. Σε πολλές χώρες του κόσμου η **ανεργία, η υποαπασχόληση αλλά και η εργασία με πολύ χαμηλή αμοιβή**, όπως και η έλλειψη παιδείας έχουν φέρει πολλούς πολίτες σε αυτήν την κατάσταση. Ορισμένοι αναγκάζονται να μεταναστεύσουν σε άλλες χώρες για να αναζητήσουν καλύτερη τύχη κι έτσι γίνονται οικονομικοί μετανάστες.

• **Οι πρόσφυγες – Τα παιδιά πρόσφυγες**

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 ένοπλες συρράξεις και έκτακτες καταστάσεις χτύπησαν εκατοντάδες χιλιάδες παιδιά, τα οποία εκποτίστηκαν ή έγιναν πρόσφυγες. Στη δεκαετία που μεσολάβησε από την υιοθέτηση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, το 1989, πάνω από 2.000.000 παιδιά σκοτώθηκαν και πάνω από 6.000.000 παιδιά τραυματίστηκαν ή έμειναν ανάπηρα σε ένοπλες συγκρούσεις, 12.000.000 παιδιά έμειναν άστεγα, τουλάχιστον 1.000.000 έμειναν ορφανά ή αποχωρήστηκαν τους δικούς τους και 10.000.000 παιδιά απέκτησαν ψυχολογικά τραύματα. Σύμφωνα με τη UNICEF, το 50% των 57,4 εκατομμυρίων εκποτισμένων ατόμων λόγω ενόπλων συρράξεων σε όλο τον κόσμο, είναι παιδιά.

Τα παιδιά-πρόσφυγες καταβάλλουν βαρύτατο τίμημα, υποσιτίζονται, μιστίζονται από ασθένειες, δεν εμβολιάζονται και δεν πάνε σχολείο. Και μόνο η περιαγωγή τους σε κατάσταση προσφυγιάς προκαλεί ανεπούλωτες βλάβες στον παιδικό ψυχισμό. Το ενδιαφέρον για τα παιδιά αποτελεί άλλωστε και μέσο αντιμετώπισης της βίας. Οι πόλεμοι δεν πρόκειται να σταματήσουν αλλά η **UNICEF** σε συνεργασία με άλλους διεθνείς οργανισμούς - όπως η **Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού** - προσπαθούν να μετριάσουν τις συνέπειες των πολέμων στα γυναικόπαιδα.

- **Οι πόλεμοι και οι συγκρούσεις**

Παρά τον περιορισμό των ενόπλων συγκρούσεων παραμένει το πρόβλημα της επίλυσης των διαφορών μεταξύ κρατών αλλά και άλλων ομάδων ανθρώπων **με τη βία**. Οι βίαιες αυτές συγκρούσεις μπορεί να οφείλονται σε διαφορές οικονομικές, θρησκευτικές και άλλες. Οι συνέπειες των συγκρούσεων είναι πολύ σημαντικές αφού χάνονται ανθρώπινες ζωές και προκαλούνται πολλές υλικές ζημιές. Σε πολλές περιπτώσεις άνθρωποι αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους και να καταφύγουν ως πρόσφυγες σε ξένες χώρες.

Την ίδια στιγμή, υπάρχει εκτεταμένη βία τόσο στο βιομηχανικό, όσο και στον αναπτυσσόμενο κόσμο.

- **Η ρύπανση του περιβάλλοντος**

Η επιστήμη και η τεχνολογία τα τελευταία χρόνια έχουν κάνει άλματα. Το γεγονός αυτό έχει βέβαια θετικές συνέπειες, καθώς διευκολύνει τη ζωή του ανθρώπου, όμως έχει δημιουργήσει και σημαντικά προβλήματα στον ίδιο τον πλανήτη μας. **Η ατμόσφαιρα ρυπαίνεται από καυσαέρια, τα νερά από τα διάφορα είδη λύματα**, ενώ πολλά είδη ζώων κινδυνεύουν να εξαφανιστούν εξαιτίας των δραστηριοτήτων του ανθρώπου. Επιβάλλεται να βρεθούν λύσεις για το πρόβλημα με τις προσπάθειες και των κρατών αλλά και των ευαισθητοποιημένων πολιτών σε όλον τον κόσμο γιατί **η ρύπανση του περιβάλλοντος** είναι ένα πρόβλημα επιβίωσης για το ανθρώπινο είδος.

Δραστηριότητα

Η δραστηριότητα που ολοκληρώνει το κεφάλαιο έχει στόχο μέσα από ένα **παιχνίδι ρόλων** να βοηθήσει τους μαθητές να γνωρίσουν βιωματικά τα παγκόσμια προβλήματα και να αναζητήσουν λύσεις γι' αυτά. Έτσι θα οδηγηθούν στον προβληματισμό για τα ζητήματα παγκόσμιοι ενδιαφέροντος (πτώχεια, πόλεμοι, ασθένειες, μόλυνση περιβάλλοντος) και την ευαισθητοποίησή τους πάνω σε αυτά. Στη δραστηριότητα αυτή υπάρχει **σύνδεση με το μάθημα της Γεωγραφίας**.

Αξιολόγηση

Με διερευνητικές ερωτήσεις, συμμετοχικές και βιωματικές δραστηριότητες, καθώς και με τα παραδείγματα και τις εικόνες που θα επεξεργαστούν οι μαθητές διαπιστώνει ο εκπαιδευτικός το βαθμό ευαισθητοποίησης των μαθητών στα προβλήματα που απασχολούν τον πλανήτη. Η ευαισθητοποίηση των μικρών μαθητών σε **θέματα περιβάλλοντος αλλά και σε προβλήματα που αντιμετωπίζουν άνθρωποι του πλανήτη** (πτώχεια, πόλεμοι κ.ά) θα είναι η ελπίδα για τη μελλοντική εξάλειψή τους.

Κεφάλαιο 2ο: Ο ρόλος των Διεθνών Οργανισμών

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να γνωρίσουν τους κυριότερους **διεθνείς οργανισμούς και οργανώσεις**.
- Να κατανοήσουν τη **λειτουργία** των διεθνών οργανισμών και οργανώσεων.
- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία που έχει η **αλληλοκατανόηση** και η **συνεργασία** των λαών για την **ειρηνική συνύπαρξη** τους.
- Να κατανοήσουν τον **ρόλο**, τον **σκοπό** και τη **χρησιμότητα** αυτών των οργανισμών.

Διεξαγωγή του μαθήματος

(Η συγκεκριμένη διδακτική ενότητα θα ολοκληρωθεί σε δύο διδακτικές ώρες).

Με αφορμή το διάλογο μεταξύ των ηρώων, το κείμενο και τις εικόνες σχετικά με τις **Διεθνείς Οργανώσεις** αρχίζει η συζήτηση για το θέμα της ενότητας. Γίνεται κατανοητό ότι οι άνθρωποι έχουν ανάγκη **προστασίας και ασφάλειας** και γι' αυτό το λόγο κάθε κράτος φροντίζει να συνάπτει συμφωνίες με άλλα κράτη για τη σύσταση των **Διεθνών Οργανισμών**.

Στη συνέχεια χρειάζεται να γίνει ο διαχωρισμός μεταξύ Διεθνών Οργανισμών, στους οποίους συμμετέχουν **οι κυβερνήσεις**, όπως ο Ο.Η.Ε. και των **μη κυβερνητικών οργανώσεων**, όπως η Action Aid, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα κτλ. Τονίζεται ιδιαίτερα ο ρόλος και η σημασία της συμβολής όλων μας στις δραστηριότητες των οργανισμών και στην επίτευξη των στόχων τους. Για διευκόλυνση του εκπαιδευτικού, παρτίθενται πληροφορίες για τους σημαντικότερους διεθνείς οργανισμούς και τις οργανώσεις:

UNESCO

Η αποστολή της UNESCO είναι:

- Να ενθαρρύνει τα διάφορα κράτη να υπογράψουν τη Συνθήκη του 1972 και να εξασφαλίσουν την προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς τους.
- Να ενθαρρύνει τα κράτη-μέλη της Συνθήκης να προτείνουν περιοχές μέσα στην επικράτειά τους για να συμπεριληφθούν στον κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς.
- Να ενθαρρύνει τα κράτη-μέλη της Συνθήκης να δημιουργήσουν συστήματα ελέγχου, που θα αναφέρουν σε τακτική βάση την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η προστασία των χωρών της Παγκόσμιας Κληρονομιάς της επικράτειάς τους.
- Να βοηθήσει τα κράτη-μέλη να προστατεύσουν τις χώρες της Παγκόσμιας Κληρονομιάς, παρέχοντας τεχνική βοήθεια και επαγγελματική εκπαίδευση.
- Να προωθήσει την παρουσία της Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς.
- Να ενθαρρύνει τη διεθνή συνεργασία για τη διαφύλαξη της Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς.

(Πηγή: www.unesco.gr)

UNICEF

Η UNICEF, η οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά, ιδρύθηκε στις **11 Δεκεμβρίου 1946** για να βοηθήσει τα παιδιά της Ευρώπης, της Μέσης Ανατολής και της Κίνας μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Στη δεκαετία του '50, η UNICEF συμμετείχε στις διεθνείς εκστρατείες εξάλειψης των επιδημικών ασθενειών, το '60 ήταν η δεκαετία της ανάπτυξης, το '70 η εποχή των εναλλακτικών λύσεων, το '80 η εκστρατεία για την επιβίωση των παιδιών, το '90 η δεκαετία των δικαιωμάτων του παιδιού ενώ ο 21ος αιώνας θα ανήκει στα παιδιά χάρη στους υποστηρικτές της UNICEF.

Το έτος 1977 ιδρύθηκε η Ελληνική Επιτροπή της UNICEF, με σκοπό την πληροφόρηση των Ελλήνων για την κατάσταση των παιδιών και των μητέρων τους σε κάθε γωνιά του πλανήτη, την εκπαίδευση για την ανάπτυξη, την πώληση προϊόντων (κάρτες, τετράδια, παιχνίδια, είδη γραφείου κ.ά.) και τη συλλογή πόρων μέσω δωρεών για τη χρηματοδότηση προγραμμάτων ανάπτυξης ή επείγουσας ανάγκης σε σχεδόν 160 χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου και της Ανατολικής Ευρώπης.

11 Δεκεμβρίου - Ημέρα του Παιδιού: Στην Ελλάδα, η γενέθλια ημέρα της UNICEF γιορτάζεται ως Ημέρα του Παιδιού.

Στην Ελλάδα, πρώτος πρεσβευτής καλής θέλησης υπήρξε ο Αντώνης Σαμαράκης. Ο Αντώνης Σαμαράκης γεννήθηκε στην Αθήνα το 1919. Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Με μεγάλη κοινω-

νική δράση υπήρξε από τους δημοφιλέστερους Έλληνες τόσο ως συγγραφέας όσο και ως ενεργός πολίτης.

Έχει υποστηρίξει όλες τις ενημερωτικές και ανθρωπιστικές εκστρατείες της Ελληνικής Επιτροπής της UNICEF και έχει δώσει εκατοντάδες συνεντεύξεις στα ΜΜΕ για τη UNICEF και την προσφορά της προς τα παιδιά που έχουν ανάγκη. Τα πρωτότυπα σύντομα διηγήματά του κόσμησαν και εξακολουθούν να κοσμούν τα εξώφυλλα των τετραδίων της UNICEF που πωλούνται στην Ελλάδα. Για 20 χρόνια προσέφερε ανεκτίμητη βοήθεια στην UNICEF. Το 1984 ως επικεφαλής της ελληνικής εκστρατείας ενάντια στο λιμό στην Αιθιοπία έγραψε τα κείμενα της ταινίας του Παντελή Βούλγαρη "Αιθιοπία: Οδοιπορικό Θανάτου και Οδοιπορικό Ζωής". Με την ακούραστη προσφορά του βοήθησε να αναγνωρισθεί η UNICEF στη συνείδηση του κόσμου ως ένας αποτελεσματικός και αξιόπιστος οργανισμός που αγωνίζεται σκληρά για τα παιδιά. Τα βιβλία του μεταφράστηκαν σε περισσότερες από 30 γλώσσες. «Το Λάθος», «Ζητείται Ελπίς», «Σήμα Κινδύνου», «Αρνούμαι», «Το Διαβατήριο», «Η Κόντρα», «Αυτοβιογραφία 1919- », «Εν Ονόματι», είναι μερικά από τα πολυδιαβασμένα έργα του. Διαπραγματεύονται θέματα, όπως η ειρήνη, η ελευθερία, η κοινωνική δικαιοσύνη, η δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Όλο του το έργο είναι εμπνευσμένο από την αγάπη του για τα παιδιά. Διηγήματά του έχουν συμπεριληφθεί σε ελληνικά και ξένα σχολικά και πανεπιστημιακά βιβλία. Κάποια έχουν μεταφερθεί στον κινηματογράφο και την τηλεόραση. Εργάστηκε ως εμπειρογνώμων της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας των Ηνωμένων Εθνών σε πολλές χώρες για κοινωνικά θέματα. Το 1989 ανακηρύχθηκε από τη UNICEF πρώτος Έλληνας Πρεσβευτής Καλής Θέλησης για τα παιδιά του κόσμου, τίτλο που τίμησε επάξια μέχρι το τέλος της ζωής του με την αφοσίωση και ανιδιοτελή προσφορά του.

Έχει βραβευθεί από πολλούς φορείς, κυβερνητικούς και μη, τόσο για το συγγραφικό έργο του όσο και για την κοινωνική του δράση. Πέθανε τον Αύγουστο του 2003 σε ηλικία 84 ετών.

Πρέσβευρα καλής θέλησης της UNICEF στην Ελλάδα είναι επίσης η ακαδημαϊκός **Ελένη Γλύκατζη-Αρβελέρ**.
(Πηγή: www.unicef.gr)

Στο βιβλίο του μαθητή παρατίθεται η ιστορία της με τρόπο εύχρηστο και ευχάριστο για τα παιδιά.

Action Aid

Η ActionAid Ελλάς, μέλος της διεθνούς οργάνωσης ActionAid International, δραστηριοποιείται στην Ελλάδα από το **1998** με στόχο την ευαισθητοποίηση του κοινού στο **παγκόσμιο πρόβλημα της φτώχειας**, τη δημιουργία δεσμών αλληλεγγύης μεταξύ των Ελλήνων πολιτών και των κατοίκων των αναπτυσσόμενων χωρών, ενώ παράλληλα συμμετέχει ενεργά στις εκστρατείες της διεθνούς οργάνωσης για την καταπολέμηση της φτώχειας στον πλανήτη.

Η ActionAid International ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του **2004** όταν τα τοπικά γραφεία της οργάνωσης στη Μεγάλη Βρετανία, την Ελλάδα, την Ιταλία, την Ιρλανδία, τις ΗΠΑ και τη Βραζιλία ενώθηκαν σχηματίζοντας τη διεθνή ActionAid με έδρα το Γιοχάνεσμπουργκ στη Νότια Αφρική. Η ActionAid International διοικείται από Διεθνές Διοικητικό Συμβούλιο, εργάζεται μεθοδικά, με αποτελεσματικότητα και διαφάνεια και υπηρετεί τις θεμελιώδεις αρχές της ισότητας, του σεβασμού και της αλληλεγγύης μεταξύ των ανθρώπων.

Η ActionAid International αριθμεί σήμερα περισσότερους από 500.000 ευαισθητοποιημένους πολίτες σε όλον τον κόσμο που υποστηρίζουν την τοπική, εθνική και παγκόσμια δράση της οργάνωσης με σκοπό την καταπολέμηση της φτώχειας σε όλα τα επίπεδα: τοπικά, στις κοινότητες όπου ζουν οι φτωχότεροι των φτωχών, εθνικά, στις χώρες που ορίζουν την εθνική στρατηγική, αλλά και παγκόσμια, στη διεθνή κοινότητα όπου λαμβάνονται οι αποφάσεις που ορίζουν το μέλλον όλων των χωρών του κόσμου.

(Πηγή: www.actionaid.gr)

WWF (World Wide Fund for Nature)

Η περιβαλλοντική οργάνωση WWF Ελλάς αποτελεί κομμάτι της διεθνούς οικογένειας του WWF (World Wide Fund for Nature), η οποία απαρτίζεται από 50 εθνικές οργανώσεις και αγωνίζεται για την προστασία του περιβάλλοντος σε περισσότερες από 100 χώρες.

Ιδρύθηκε **το 1990 από τον Λουκ Χόφμαν με την υποστήριξη του Έλληνα αρχιτέκτονα Θύμιου Παπαγιάννη**, ως αυτόνομη εθνική οργάνωση με δικό της διοικητικό συμβούλιο. Έχει τη νομική μορφή Κοινοφελούς Ιδρύματος με έδρα την Αθήνα.

Αποστολή του WWF Ελλάς είναι να διατηρήσει **την πλούσια βιοποικιλότητα της Ελλάδας ως αναπόσπαστο στοιχείο της Μεσογείου** και να εμποδίσει – και μακροπρόθεσμα να αντιστρέψει – την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, στοχεύοντας στην αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης.

Η δράση του WWF στην Ελλάδα ξεκίνησε το 1969, πριν από τη σύσταση της εθνικής οργάνωσης, με πρώτο σταθμό τη συμβολή στην αποκατάσταση του δάσους της Καισαριανής στον Υμηττό. Στη συνέχεια, στήριξε το πρόγραμμα προστασίας Πρεσπών και βοήθησε στην πραγματοποίηση συνεδρίου για τους ελληνικούς υγρότοπους.

Από την ίδρυσή του το 1990, **το WWF Ελλάς έχει υλοποιήσει περισσότερα από 70 προγράμματα δράσης**. Αυτά αφορούν τους τομείς της ενεργούς προστασίας και διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος (προγράμματα 'πεδίου'), τη διοργάνωση εκστρατειών ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών, την τεκμηρίωση παρεμβάσεων σε θέματα περιβαλλοντικής πολιτικής της χώρας, αλλά και την υλοποίηση προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.

WWF Ελλάς

Φιλελλήνων 26, 10558 Αθήνα

Τηλ. 210-3314893, Fax: 210-3247578

e-mail: support@wwf.gr

Greenpeace

Η Greenpeace είναι ίσως η δυναμικότερη **διεθνής περιβαλλοντική οργάνωση** στον πλανήτη και ιδρύθηκε το 1971 όταν τρεις Καναδοί, οι Jim Bohlen, Irvin Stowe και Paul Cote, επιχειρήσαν να σταματήσουν τις προγραμματισμένες πυρηνικές δοκιμές των Η.Π.Α. στην περιοχή Αμτσίκ της Αλάσκα.

Οι ακτιβιστές δεν κατάφεραν να σταματήσουν τις δοκιμές και συνελήφθησαν, αλλά το τολμηρό εγχείρημά τους έγινε γνωστό σε ολόκληρο τον πλανήτη, αναγκάζοντας τις αμερικανικές αρχές να τους απελευθερώσουν και να μη χρησιμοποιήσουν ποτέ ξανά την περιοχή σαν πεδίο πυρηνικών δοκιμών.

Σήμερα, η Greenpeace έχει παρουσία σε σαράντα δύο χώρες και πάνω από τρία εκατομμύρια υποστηρικτές. Έχοντας ως αρχές τη μη-βία, την άμεση δράση και την ανεξαρτησία από κόμματα, κυβερνήσεις και οικονομικά συμφέροντα, αγωνιζόμαστε για νερό και τροφή χωρίς τοξικές ουσίες και μεταλλογόμενα, για κλίμα που ευνοεί την ανάπτυξη ζωής αντί να την καταστρέφει, για θάλασσες και δάση πλούσια σε ζωή. Αγωνιζόμαστε για έναν ειρηνικό κόσμο, όπου ο πυρηνικός εφιάλτης θα ανήκει οριστικά στο παρελθόν.

(Πηγή: www.greenpeace.org/greece)

Δραστηριότητα

Στο **πρώτο μέρος** της δραστηριότητας το αντικείμενό μας είναι η **Greenpeace και η σημασία της συμμετοχής κάθε νέου ανθρώπου σε δραστηριότητες που μπορούν να βελτιώσουν το επίπεδο της ζωής των ανθρώπων του πλανήτη**, είτε με πιο ορθολογική χρήση των πλουτοπαραγωγικών πηγών, είτε με άμεση δράση για την προστασία του περιβάλλοντος, είτε με συμβολή στην ενημέρωση του κόσμου για τα θέματα αυτά.

Σε αυτά θα πρέπει να προστεθεί η σημασία της συνεργασίας με άλλους ανθρώπους με κοινό στόχο, ενδιαφέρον και αγώνα για ένα καλύτερο μέλλον για όλους.

Στο **δεύτερο μέρος** οι μαθητές μπορούν να συζητήσουν ελεύθερα σε ποια οργάνωση θα ήθελαν να γίνουν μέλη, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους. Στόχος μας εδώ είναι να ευαισθητοποιηθούν τα παιδιά ως προς τα παγκόσμια προβλήματα και να συνειδητοποιήσουν ότι μέσα **από τη συλλογική δράση** πολλά από αυτά τα προβλήματα μπορούν να αντιμετωπισθούν σε ικανοποιητικό βαθμό, απαλύνοντας έτσι τον πόνο πολλών συνανθρώπων μας.

Αξιολόγηση

Με διερευνητικές ερωτήσεις, με διάλογο και με τη βοήθεια των εικόνων ο εκπαιδευτικός, θα εκτιμήσει αν οι μαθητές πήραν πληροφορίες για τους Διεθνείς Οργανισμούς και Οργανώσεις, αν συνειδητοποίησαν το σκοπό τους, την προσφορά και τη χρησιμότητά τους **στην προστασία και την ασφάλεια των λαών.**

Κεφάλαιο 1ο: Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να συνειδητοποιήσουν τα **κοινά δικαιώματα** όλων των ανθρώπων.
- Να κατανοήσουν ότι τα δικαιώματα αυτά πρέπει να γίνονται **σεβαστά** ανεξάρτητα από ηλικία, φύλο, φυλή, θρησκεία ή οποιαδήποτε άλλη διαφορά.
- Να προβληματιστούν σε σχέση με το **σεβασμό των στοιχειωδών δικαιωμάτων τους**.
- Να γνωρίσουν τις **δράσεις** και τις οργανώσεις που ασχολούνται με τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- Να ευαισθητοποιηθούν στο θέμα των **ανθρωπίνων δικαιωμάτων** και να αναπτύξουν το σεβασμό των δικαιωμάτων του άλλου ως κοσμοθεωρία και τρόπο ζωής.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή το **δημοσίευμα**, ο δάσκαλος κεντρίζει το ενδιαφέρον των μαθητών για συζήτηση σχετικά με τα **βασικά ανθρώπινα δικαιώματα**. Εκτός από το **δικαίωμα στη ζωή**, μπορεί να αναφερθεί στο **δικαίωμα της αξιοπρέπειας του ανθρώπου**, στο **δικαίωμα της ιδιοκτησίας** κ.ά.

Η συζήτηση συνεχίζεται με την επισήμανση ότι αυτά τα δικαιώματα πρέπει να προστατεύονται και να γίνονται **σεβαστά** από όλα τα κράτη και για όλους τους ανθρώπους. Αυτό συμφωνήθηκε στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το **Δεκέμβριο του 1948**, όταν υπογράφηκε η **Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου**.

Παραθέτουμε βασικές πληροφορίες:

Οικουμενική διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Η **Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου** συντάχθηκε το 1948 με σκοπό τη **διαφύλαξη των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων** σε έναν κόσμο που μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο είχε αρχίσει να συνειδητοποιεί την ανάγκη της ειρηνικής συμβίωσης των λαών, αλλά και τη σημασία του σεβασμού του κάθε ατόμου ως ξεχωριστής οντότητας. Με αυτό επιχειρήθηκε η αποφυγή πράξεων βαρβαρότητας που προσβάλλουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και την αξία της ανθρωπίνης προσωπικότητας. Μερικά από τα **βασικά άρθρα της Διακήρυξης** είναι:

Άρθρο 1

Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφοσύνης.

Άρθρο 2

Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλεστεί όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμιά απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες ή οποιοδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση. Επίσης δεν είναι επιτρεπτό να γίνεται καμιά διάκριση εξαιτίας του πολιτικού, νομικού ή διεθνούς καθεστώτος της χώρας από την οποία προέρχεται κανείς, είτε πρόκειται για χώρα ή εδαφική περιοχή ανεξάρτητη, υπό κηδεμονία ή υπό εξουσία ή που βρίσκεται υπό οποιοδήποτε άλλο περιορισμό κυριαρχίας.

Άρθρο 3

Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την προσωπική του ασφάλεια.

Ολόκληρη η Διακήρυξη υπάρχει στο **λογισμικό του μαθήματος**, αλλά και στην ιστοσελίδα του ελληνικού τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας, στη διεύθυνση:

www.amnesty.org.gr; www.fa3.gr/nomothesia_2/nomoth_gen/1_dikaiomata_antropou.htm

Στη συνέχεια συζητάμε για το **έργο της Διεθνούς Αμνηστίας** στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η συζήτηση αυτή ξεκινά με αφορμή το διάλογο μεταξύ των ηρώων, το κείμενο και τις εικόνες.

Διεθνής Αμνηστία

Η Διεθνής Αμνηστία είναι ένα παγκόσμιο κίνημα ανθρώπων που αγωνίζονται για το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε όλον τον πλανήτη.

Τα μέλη και οι υποστηρικτές της Διεθνούς Αμνηστίας απευθύνουν έκκληση να σταματήσουν οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Κινητοποιούν την κοινή γνώμη για να ασκήσει πίεση, ώστε να προληφθούν οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στηρίζουν τη δράση της οργάνωσης μέσω των οικονομικών συνεισφορών των μελών.

Τα μέλη της Διεθνούς Αμνηστίας προέρχονται από πολλούς διαφορετικούς πολιτισμούς και έχουν διαφορετικές πολιτικές και θρησκευτικές πεποιθήσεις. Τους ενώνει η αφοσίωσή τους να εργαστούν για έναν κόσμο, όπου όλοι οι άνθρωποι θα ζουν με αξιοπρέπεια, ελεύθεροι και πραγματικά ασφαλείς.

(Πηγή: www.amnesty.org.gr)

Με αφορμή τις εικόνες και τις πληροφορίες για τη συμμετοχή και την υποστήριξη σε δράσεις της Διεθνούς Αμνηστίας, συζητάμε με τα παιδιά και γράφουμε κάρτες για να δηλώσουμε και τη δική μας υποστήριξη στο έργο της Διεθνούς Αμνηστίας.

Οι μαθητές σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό μπορούν να αναζητήσουν επιπλέον υλικό στο διαδίκτυο, **στις ιστοσελίδες** που αναφέρονται στο βιβλίο του μαθητή και στο **λογισμικό** που συνοδεύει το βιβλίο.

Δραστηριότητα

Με τη δραστηριότητα που ολοκληρώνει την ενότητα οι μαθητές καλούνται να προβληματιστούν ως προς το θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που παραβιάζονται, όταν προκύπτουν **μαζικές καταστροφές**, όπως αυτή του Τσερνομπίλ. Συζητούν ελεύθερα και αναζητούν ίσως τρόπους ανακούφισης της συγκεκριμένης περιοχής από τα προβλήματα που ακόμα αντιμετωπίζει.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση στη συγκεκριμένη ενότητα θα πραγματοποιηθεί με τη διεξαγωγή του διαλόγου που προκαλεί η δραστηριότητα στο βιβλίο του μαθητή. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να παρατηρήσει και το βαθμό κατάκτησης της έννοιας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά και το βαθμό ευαισθητοποίησης των μαθητών του πάνω σε αυτά. Σημαντικό είναι επίσης να κατανοήσουν οι μαθητές τη σημασία της ύπαρξης της Διεθνούς Αμνηστίας και να συνειδητοποιήσουν τη σπουδαιότητα των δράσεών της.

Κεφάλαιο 2ο: Τα δικαιώματα του παιδιού

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να συνειδητοποιήσουν ότι τα **παιδιά** ως ευαίσθητη **κοινωνική ομάδα** έχουν ανάγκη από ειδική προστασία και μέριμνα τόσο πριν όσο και μετά τη γέννησή τους.
- Να γνωρίσουν ότι τα δικαιώματα του παιδιού προστατεύονται σήμερα από τη **Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού**, η οποία έχει επικυρωθεί από τα περισσότερα κράτη στον κόσμο.
- Να γνωρίσουν τα **βασικά δικαιώματα** που έχουν ως παιδιά και να ευαισθητοποιηθούν απέναντι σε κάθε περίπτωση **παραβίασής** τους.
- Να αναπτύξουν ακόμα περισσότερο τις διαθεματικές έννοιες **άτομο – σύνολο** και **αλληλεπίδραση**.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή το διάλογο μεταξύ των ηρώων, τις εικόνες και το κείμενο που ακολουθεί, ξεκινά η συζήτηση για τα δικαιώματα του παιδιού. Κρίνεται σκόπιμο να γίνει εκτενής αναφορά στη **Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού**, που υπάρχει στο **λογισμικό του μαθήματος** και στην **ιστοσελίδα της Unicef** (www.unicef.gr).

Η **Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού** υιοθετήθηκε ομόφωνα από τη **Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 20 Νοεμβρίου του 1989**. Έως σήμερα έχει επικυρωθεί από **191 χώρες**, ενώ δεν την έχουν επικυρώσει δύο. **Η Ελλάδα την επικύρωσε στις 2 Δεκεμβρίου του 1992**. Περιλαμβάνει τέσσερις βασικές κατηγορίες δικαιωμάτων, όπως υποδεικνύονται στο βιβλίο του μαθητή. Οι κατηγορίες αυτές είναι:

- A. Δικαιώματα επιβίωσης**
- B. Δικαιώματα ανάπτυξης - εξέλιξης**
- Γ. Δικαιώματα προστασίας**
- Δ. Δικαιώματα συμμετοχής**

Η παρατήρηση των εικόνων και η συμπλήρωση των βασικών δικαιωμάτων που εικονίζονται, θα είναι η αφορμή να προβληματιστούν οι μαθητές σχετικά με **τα δικαιώματα των παιδιών** που παραβιάζονται και για τους τρόπους αντιμετώπισης τέτοιων καταστάσεων.

Συνεχίζοντας, αναφερόμαστε στους φορείς εκείνους που μπορούν να υπερασπιστούν τα δικαιώματα των παιδιών, όπως ο **Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού** από το **Συνήγορο του Πολίτη**. Μπορούμε να βρούμε μαζί με τους μαθητές περισσότερα στοιχεία στην **ιστοσελίδα** που παρατίθεται στο βιβλίο του μαθητή.

Δραστηριότητες

1. Η δραστηριότητα ευαισθητοποιεί τους μαθητές σε θέματα παραβίασης των δικαιωμάτων του παιδιού ειδικά σε περιόδους πολέμου. Το σημείωμα του **A. Σαμαράκη** λειτουργεί ως ερέθισμα για να ξεκινήσει η συζήτηση και να καταγράψουν τα παιδιά τα δικαιώματα που παραβιάζονται σε περιπτώσεις πολεμικών συγκρούσεων, όπως **το δικαίωμα στη ζωή, στο παιχνίδι, στην ασφάλεια, στην προστασία της ιδιωτικής ζωής, στην ελευθερία της έκφρασης, στην εκπαίδευση κ.ά.**
2. Η δραστηριότητα αυτή έχει στόχο να προβληματίσει τα παιδιά πάνω στο **θέμα της παραβίασης**

των δικαιωμάτων του παιδιού και των δράσεων που μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση της κατάστασης.

Αξιολόγηση

Με τη συζήτηση που θα γίνει με αφορμή τις δραστηριότητες στο βιβλίο του μαθητή, ο εκπαιδευτικός μπορεί να εκτιμήσει το βαθμό επιτυχίας των στόχων της διδασκαλίας. Με διερευνητικές ερωτήσεις και συμμετοχικές δραστηριότητες ο εκπαιδευτικός ελέγχει κατά πόσο οι μαθητές συνειδητοποίησαν ότι όλα τα παιδιά έχουν ανάγκη προστασίας και ασφάλειας και ότι τα δικαιώματά τους διασφαλίζονται από όλα σχεδόν τα κράτη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ)

Α. ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Αγγελάκος, Κ. (2003) (επιμ.). *Διαθεματικές προσεγγίσεις της γνώσης στο ελληνικό σχολείο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Αθανασίου, Λ. (2000). *Αξιολόγηση της επίδοσης του μαθητή στο σχολείο και του διδακτικού έργου*, Ιωάννινα: (χ.ό.)
- Αλαχιώτης, Σ. (2002). Το δημιουργικό σχολείο δεν είναι ουτοπία, στο: *Βήμα της Κυριακής* (19/05/2002).
- Αλαχιώτης, Σ. (2002). Για ένα σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα, στο: *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 7, 5-18. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Αλαχιώτης, Σ. (2003). Η δύναμη της μάθησης, στο: *Το Βήμα της Κυριακής* (29/06/2003).
- Αναγνωστοπούλου, Δ. (1995). Κοινωνικές Αναπαραστάσεις για την οικογένεια στα βιβλία «Γλώσσα μου». Αθήνα: Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης.
- Banks, O. (1987). *Η Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*. μτφρ. Τ. Δαρβέρης. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Βίννικος, Ντ. (1990). *Το παιδί, το παιχνίδι και η πραγματικότητα*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Βιτσιλάκη-Σορωνιάτη, Χ. (1999). Η εκπαίδευση ως μηχανισμός αναπαραγωγής του κοινωνικού αποκλεισμού. Θεωρητικός προβληματισμός και εμπειρικά δεδομένα, στο: Χ. Κωνσταντίνου & Γ. Πλειός (επιμ.). *Σχολική αποτυχία και κοινωνικός αποκλεισμός*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ. 567-593.
- Βουσιάδου, Στ. (2004). *Εγκατάλειψη του σχολείου*. Αθήνα: Δαρδανός.
- Βούρη, Σ. (1992). *Εκπαίδευση και Εθνικισμός στα Βαλκάνια. Η περίπτωση της βορειοδυτικής Μακεδονίας (1870-1904)*. Παρασκήνιο, Αθήνα 2006.
- Βρεττός, Ι. & Καψάλης, Α. (1994). *Αναλυτικά Προγράμματα*, Θεσσαλονίκη: Art of text.
- Canivez, P. (2000). *Ποια αγωγή για τον πολίτη;* μτφρ. Λ. Σκουριλιάκου, Αθήνα: Scripta.
- Charlot, B. (1999). *Η σχέση με τη γνώση. Στοιχεία για μια θεωρία*. μτφρ. Μ. Καραχάλιος, Ε. Λινάρδου-Καραχάλιου. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Γαλάνης, Γ. & Καραφύλλης, Γ. (1993). Ο κοινωνικός αποκλεισμός. Γενικό διάγραμμα του προβλήματος και επιγραμματικές ανακριτικές προτάσεις, στο: *Χρονικά 6*, σσ. 31-44.
- Γαλανάκη, Ε. (2003). *Θέματα αναπτυξιακής Ψυχολογίας*. Αθήνα: Ατραπός.
- Γεωργίου, Στ. (1993). Ο ρόλος της οικογένειας στη σχολική επίδοση, στο: *Παιδαγωγική Επιθεώρηση* 19, σσ. 347-368.
- Γεωργίου, Στ. (1996). Γονεϊκή συμπεριφορά και σχολική επίδοση, στο: *Παιδαγωγική Επιθεώρηση* 23, σσ. 131-156.
- Γερμανός, Δ. (1993). *Χώρος και Διαδικασίες Αγωγής – Η παιδαγωγική ποιότητα του χώρου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Γκλιάου - Χροιστοπούλου, Ν. (2002). Η μέθοδος Project, στο: *Σύγχρονο Νηπιαγωγείο*, 30, 70-73.
- Γραμματάς, Θ. & Τζαμαργιάς, Τ. (2004). *Πολιτιστικές εκδηλώσεις στο σχολείο*. Αθήνα: Ατραπός.
- Δαμανάκης, Μ. (1990). *Διδακτική της Πολιτικής Αγωγής, Επετηρίς της Φιλοσοφικής Σχολής*. Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Δανασής - Αφεντάκης, Α. (1993). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική – Η εξέλιξη της Παιδαγωγικής και διδακτικής πράξης*. Αθήνα: αυτοέκδοση.
- Δήμου, Γ. (2002). *Εκπαιδευτική Ψυχολογία*. Αθήνα: Δαρδάνος.
- Δήμου, Γ. (1989). Η λογική των επιδόσεων και οι αποκλίσεις στο σχολείο, στο: *Επιστημονική Επετηρίδα του Π.Τ.Δ.Ε. Ιωαννίνων* 2, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα, σσ. 123-151.
- Δελμούζος, Α. (1958). *«Από το σχολείο εργασίας»*, Μελέτες και Πάρεργα, Αθήνα.

- David, D. & Cuadra, C. & Miel, R.(2002). Το Λαβωμένο νερό. Αθήνα: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα.
- Dowling, E. & Osborne, E. (2003). *Η οικογένεια και το σχολείο*. Αθήνα: Δαρδάνος.
- Έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής για την Εκπαίδευση στον 21ο αι., υπό την προεδρία του J. Delors, (2002). Εκπαίδευση. *Ο θησαυρός που κρύβει μέσα της*, UNESCO, μτφρ. ΚΕΕ, Αθήνα: Gutenberg.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2005). *Οδηγός Ευρωπαϊκής Πληροφόρησης στην Ελλάδα, Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα*, Αθήνα: Ευρωπαϊκή Επιτροπή Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα.
- Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (2000). *Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα, Αθήνα: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα.
- Ζομπανάκης, Γ. Η Αγωγή του Πολίτου στο: *Μεγάλη Παιδαγωγική Εγκυκλοπαίδεια*, Τόμος Α', 60-62.
- Fontana, D. (2004). *Ψυχολογία για εκπαιδευτικούς*. Αθήνα: Σαββάλας.
- Fontana, D. (2004). *Ο εκπαιδευτικός στην τάξη*. Αθήνα: Σαββάλας.
- Fontaine, Pascal. (2007). *Η Ευρώπη σε 12 μαθήματα*. Αθήνα: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα.
- Frey, K. (1999). *Η μέθοδος Project: μια μορφή συλλογικής εργασίας στο σχολείο ως θεωρία και πράξη*, μτφ. Κλ. Μάλλιου, Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Θεοφιλίδης, Χ. (1997). *Διαθεματική προσέγγιση της διδασκαλίας*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Θεριανός, Κ. (2003). Η «διαθεματικότητα» στην εκπαίδευση: Μπορούν να αλλάξουν το σχολείο τα ΔΕΠΠΣ και η Ευέλικτη Ζώνη, αν δεν καταργηθούν οι εξετάσεις και οι βαθμοί, στο: *Εκπαιδευτική Κοινότητα*, 67, 18-23.
- Καλογιαννάκη, Π. (2005). *Ο «Κόσμος της Εκπαίδευσης». Μια όψη του σύγχρονου συγκριτικού παιδαγωγικού λόγου στα τέλη του 20ού και στις αρχές του 21ου αι.* Αθήνα: Ατραπός.
- Κανάκης, Ι. (1987). *Η οργάνωση της διδασκαλίας – μάθησης σε ομάδες εργασίας*. Αθήνα: αυτοέκδοση.
- Καραθανάση-Κατσαούνου, Α. (2002). *Είμαι έφηβος. Ψυχολογική Θεώρηση της Εφηβείας*. Αθήνα.
- Καρακατσάνη, Δ. (1998). Το μάθημα πολιτικής διαπαιδαγώγησης στη Μεταπολεμική Ελλάδα. Η «Αγωγή του Πολίτου», στο: *Μνήμων*, 20, 133-150.
- Καρακατσάνη, Δ. (2004). *Εκπαίδευση και πολιτική διαπαιδαγώγηση. Γνώσεις, αξίες, πρακτικές*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Καρακατσάνη, Δ. (2003). *Εκπαίδευση και πολιτική διαπαιδαγώγηση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Καρατζιά – Σταυλιώτη, Ε. (2002). Η διαθεματικότητα στα Αναλυτικά Προγράμματα: Παραδείγματα από την ευρωπαϊκή εμπειρία και πρακτική, στο: *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 7, 52-65. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Καραφύλλης, Γρ. (1994). Παιδεία και Κοινωνικοί Αποκλεισμοί. Ο ρόλος του μορφωτικού επιπέδου στην κοινωνική διαστρωμάτωση και στον τύπο των πολιτών, στο: *Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών* 15, σσ. 125-141.
- Καραφύλλης, Γ. (2002). *Αξιολογία και Παιδεία – Φιλοσοφική Θεώρηση του Ζητήματος των Αξιών στο χώρο της Παιδείας*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Κασιμάτη, Κ. & Ψημμένος, Ι. (2003). *Οργανωτική Κουλτούρα και Κοινωνικός αποκλεισμός*. Αθήνα: Επιθεώρηση Κοινωνικής Πολιτικής.
- Κατούλλης, Ι. & Αλεξόπουλος, Χ., Μουτσαΐρας, Π. & Σκαρτίλας, Π.(1997). Η Ισότητα Εκπαιδευτικών Ευκαιριών και η Κοινωνική Ισότητα. Έννοια, Θεωρία, Πράξη, στο: Θ. Μυλωνάς, (επιμ). *Κοινωνιολογία της Ελληνικής Εκπαίδευσης*. Πάτρα: Αχαϊκές Εκδόσεις, σελ. 48-60.
- Καψάλης, Γ. (1993). *Τα Αριστουργήματα της Παγκόσμιας Λογοτεχνίας* (Κώστας Αθ. Μιχαηλίδης), Αθήνα.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κολλιάδης, Ε. (1989). *Μαθησιακές Δυσκολίες και προβληματική συμπεριφορά στο χώρο του σχολείου: Συμπληρωματικές Σημειώσεις*. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Π.Τ.Δ.Ε.
- Κολλιάδης, Ε. (1997). *Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτική Πράξη*. τόμοι Β' και Γ', Αθήνα: αυτοέκδοση.
- Κοντογιαννοπούλου – Πολυδωρίδη, Γ. (1995). *Κοινωνιολογική ανάλυση της Ελληνικής εκπαίδευσης*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κοσσυβάκη, Φ. (2003). *Εναλλακτική Διδακτική. Προτάσεις για μετάβαση από τη Διδακτική του Αντικειμένου στη Διδακτική του Ενεργού Υποκειμένου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κουστουράκης, Σ. (1994). Η κοινωνική και πολιτική αγωγή στο δημοτικό σχολείο. *Κοινωνιολογική – Διδακτική προσέγγιση*, στο: *Νέα Παιδεία*, 71, 54-66.
- Κριαράς, Ε. (1995). *Νέο Ελληνικό Λεξικό*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- Κρίβας, Σπ. (2002). *Παιδαγωγική Επιστήμη. Βασική θεματική*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κυρίδης, Α. (1996). *Εκπαιδευτική Ανισότητα. Οριοθέτηση και προσπάθειες θεωρητικής προσέγγισής της*, Θεσσαλονίκη.
- Κωνσταντίνου, Χ. Ι. (2000). *Σχολική Πραγματικότητα και Κοινωνικοποίηση του Μαθητή. Σκιαγράφηση των Κοινωνικοποιητικών Μηνυμάτων του Σχολείου και των Εκπαιδευτικών*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κωνσταντίνου, Χ. Ι. (1994). *Το σχολείο ως γραφειοκρατικός οργανισμός και ο ρόλος του εκπαιδευτικού σ' αυτόν*. Αθήνα: Συμρινωτάκης.
- Κωνσταντίνου, Χ. (1998). *Σχολική πραγματικότητα και κοινωνικοποίηση του παιδιού*. Αθήνα: Gutenberg.
- Λάμνις, Κ. & Τσατσαρώνη, Α. (1999). Σχολική Γνώση και Πρακτικές Αξιολόγησης: ο ρόλος τους σε σχέση με την αποτυχία στο σχολείο και τον κοινωνικό αποκλεισμό, στο: Χ. Κωνσταντίνου & Γ. Πλειός (επιμ.), *Σχολική αποτυχία και κοινωνικός αποκλεισμός*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ. 125-154.
- Μαλιζιώση-Λουτζου, Μ. (1993). Ο ρόλος του φυσικού και κοινωνικού σχολικού περιβάλλοντος στη διαμόρφωση του παιδιού, στο: *Νέα Παιδεία*, 67, 47-63.
- Μαραγκουδάκη, Ε. (1991). *Εκπαίδευση και διάκριση των φύλων. Παιδικά αναγνώσματα στο νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Οδυσσεάς.
- Μαραγκουδάκη, Ε. (1995), Τα στερεότυπα για τα φύλα σε παιδικά βιβλία προσχολικής ηλικίας, στο: *Πρακτικά Ευρωπαϊκού Συνεδρίου «Εκπαίδευση και ισότητα ευκαιριών»*, Αθήνα 7-9 Απριλίου 1994, Αθήνα: Γενική Γραμματεία Ισότητας, σσ. 139-151.
- Ματσαγγούρας, Η., & Τζάνη, Μ. (1995). *Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία: για το καθημερινό μάθημα και τις συνθετικές εργασίες*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Ματσαγγούρας, Η. (2000). *Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Ματσαγγούρας, Η. (2002). *Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Ματσαγγούρας, Η. (2001). *Η σχολική τάξη*. τομ. Α', Αθήνα: Γρηγόρης.
- Ματσαγγούρας, Η. (2002). *Ευέλικτη Ζώνη Διαθεματικών Προσεγγίσεων: Μια εκπαιδευτική καινοτομία που αλλάζει στο σχολείο*, στο: *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 6, 15-30. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Μίλεση, Χ. Π. (2006). *Οι Αλλοδαποί Μαθητές από την Αλβανία στη Σχολική Κοινότητα*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Μίλεση, Χ. & Πασχαλιώρη, Β. (2003). «Η Εκπαιδευτική Πολιτική της Γερμανίας, Αγγλίας και Ελλάδας στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση» (σσ. 82-96). Στο *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, τχ. 8. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Μίλεση, Χ. & Πασχαλιώρη, Β. (2006). «Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Αντισταθμιστική Αγωγή: Παιδαγωγική Παρέμβαση του Εκπαιδευτικού» (σσ. 81-91). Στο Γεωργιογιάννης, Π. (επιμ.), *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση: Ελληνικά ως Δεύτερη ή Ξένη Γλώσσα*, Πρακτικά του 9ου Διεθνούς Συνεδρίου, Τόμος Β'. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών (Π.Τ.Δ.Ε.) – Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης.
- Μπαμπάλης, Θ. (2005). *Παιδιά μονογονεϊκών οικογενειών*. Αθήνα: Ατραπός.

- Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Μπασέτας, Κ. (2002). *Ψυχολογία της μάθησης*. Αθήνα: Ατραπός.
- Μπεζέ, Λ. (1998) (επιμ.). *Βία στο σχολείο... Βία του σχολείου...* Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μπουζάκης, Σ. (1989). *Σύγχρονα Παιδαγωγικά και εκπαιδευτικά Προβλήματα*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπουζάκης, Σ., (επ.), *Συγκριτική Παιδαγωγική ΙΙΙ*, Gutenberg, Αθήνα, 1986.
- Μουζέλης, Ν. (2000). *Η κρίση της κοινωνιολογικής θεωρίας. Τι πήγε λάθος; Διάγνωση και θεραπεία*, μτφρ. Β. Καπετανγιάννης. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Μπουζός, Α. (1995). *Ο εκπαιδευτικός ως λειτουργός Συμβουλευτικής Προσανατολισμού*. Αθήνα: Λύχνος.
- Μυλωνάς, Θ. (1996). Η πολιτική παιδεία μέσω των σχολικών πρακτικών, στο: *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, 18, τόμος Ε', 63-83.
- Νικολάου, Γ. (2000). *Ένταξη και Εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο Δημοτικό Σχολείο – Από την «ομοιογένεια» στην πολυπολιτισμικότητα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Νικολάου, Σ.-Μ. (2006). *Θεωρητικά Ζητήματα στην Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Gutenberg.
- Νόβα – Καλτσούνη, Χ. (1994). Εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα ως μια δεύτερη μορφή κοινωνικοποίησης, στο: *Εκπαιδευτική Κοινότητα* 26, 14-16.
- Νομική Βιβλιοθήκη (1997). *Κώδικας Αστικού Δικαίου*. Αθήνα: Σάκκουλας.
- Ο.Ε.Δ.Β. (1992). *Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή ΣΤ' Δημοτικού – Βιβλίο Δασκάλου*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- Ο.Ε.Δ.Β. (2000). *Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή Γ' Γυμνασίου – Βιβλίο Δασκάλου*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- Παλαιολόγου, Ν. & Ευαγγέλου, Ο. (2002). *Διαπολιτισμική Παιδαγωγική*. Αθήνα: Ατραπός.
- Παμουκτσόγλου, Α. (2001). *Εννιάχρονη Υποχρεωτική Εκπαίδευση–Ζήτημα Πολιτικής Επιλογής και όχι μόνο*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Παμουκτσόγλου, Α. & Νικολάου, Σ.Μ. (2004). Οικογένεια και Ολοήμερο σχολείο. Μια πρώτη αξιολογική προσπάθεια, στο: *Πρακτικά 4ου Πανελληνίου Συνεδρίου Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος, «Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα»*, 28-30 Μαΐου Αλεξανδρούπολη: Ατραπός, σσ. 257-266.
- Πανταζής, Σ. (2002). Οι αλλαγές στη σύγχρονη κοινωνία και η σχολική μάθηση, στο: Γ. Δ. Καψάλης & Α. Ν. Κατσίκης (επιμ.). *Σχολική Γνώση και διδασκαλία στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*, τ. Α', Ιωάννινα: Επιστημονική Επετηρίδα Π.Τ.Δ.Ε., σσ. 193-200.
- Παντελίδου–Μαλούτα, Μ. (2002). Το φύλο της Δημοκρατίας, Ιδιότητα του Πολίτη και Εμφύλια Υποκειμένα. Αθήνα: Gutenberg.
- Παντίδης, Σ. & Παισιάς, Γ. (2003). *Ευρωπαϊκή Διάσταση στην εκπαίδευση*. Τόμος Α', Αθήνα: Gutenberg.
- Παπαδάτου, Δ.& Μαμαντάκη, et.al. (2004). *Στηρίζοντας το παιδί που θρηνεί το θάνατο αγαπημένου του προσώπου*. Αθήνα: Μέριμνα (Εταιρία για τη Φροντίδα Παιδιών και Οικογενειών στην Αρρώστια και στο Θάνατο).
- Παπαδιώτη-Αθανασίου, Β. (2000). *Οικογένεια και όρια. Συστημική προσέγγιση*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Παπαδοπούλου, Σ. (2004). *Η Συναισθηματική Γλώσσα, βιβλία που μιλούν σε μαθητές που σιωπούν*, Αθήνα: Τυπωθήτω-Δαρδανός.
- Παπαθανασίου, Σ. (1988). Κοινωνική και πολιτική αγωγή στο δημοτικό σχολείο: Κοινωνική και πολιτική χειραγώγηση, στο: *Σύγχρονη Εκπαίδευση* 40, 82-94.
- Παπακωνσταντίνου, Π. (1993). *Εκπαιδευτικό έργο και αξιολόγηση στο σχολείο: κριτική ανάλυση, υλικό στήριξης*. Αθήνα: Έκφραση.
- Παπαναούμ – Τζίκια, Ζ. (1989). *Πολιτική κοινωνικοποίηση και σχολείο*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Παπανούτσος, Ε. (1949). Η Πολιτική Αγωγή, στο: *Παιδεία*.
- Παπάς, Α. (1988). *Σύγχρονη θεωρία και πράξη της παιδείας*. Αθήνα: αυτοέκδοση.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Παπάς, Α. (2001). *Σχολική παιδαγωγική*. Αθήνα: Ατραπός.
- Παπάς, Α. (2001). *Διαπολιτισμική παιδαγωγική και διδακτική*. Αθήνα: Ατραπός.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, (2002). Οδηγός σχεδίων εργασίας, στο: www.pi-schools.gr.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, (2002). Αφιέρωμα στην Ευέλικτη Ζώνη (Ε.Ζ.), στο: *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, (2002). *Αφιέρωμα στη Διαθεματικότητα*, στο: *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο «ΔΕΠΠΣ» <http://www.pi-schools.gr>.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο «Συγγραφή εκπαιδευτικού υλικού» <http://www.pi-schools.gr>
- Παράρτημα (2003). *Συμπληρωματικές προδιαγραφές εκπαιδευτικού υλικού για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο*. Τόμος Γ', τεύχος α', σελ. 93-99.
- Παράρτημα (2003). *Συμπληρωματικές οδηγίες για συγγραφείς και εκπαιδευτικούς*. Τόμος Γ', τεύχος δ', σελ. 33-35.
- Παράρτημα (2003). *Γενικές προδιαγραφές, κριτήρια αξιολόγησης και δείγματα γραφής*. Τόμος Γ', τεύχος γ', σελ. 44-47.
- Παισιάς, Γ. (2004) «Η «ευρωπαϊκή ταυτότητα» και ο «Ευρωπαίος πολίτης»: Επίκαιρες αναγνώσεις», στο *Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση*, τ. 3, σσ 92-9.
- Πουρνάρη, Μ. (1998). Η Παιδαγωγική της Τηλεεκπαίδευσης, στο: Γ. Τσαμασφύρος (επιμ.), *Τηλεεκπαίδευση, Η Σημερινή Πραγματικότητα στην Ελλάδα*, Αθήνα, σσ. 43-55.
- Ράπτης, Α. & Ράπτη, Α. (1998). *Πληροφορική και Εκπαίδευση – Συνολική Προσέγγιση*. Αθήνα: αυτοέκδοση.
- Σακκάς, Β. (2002). *Μαθησιακές δυσκολίες και οικογένεια*. Αθήνα: Ατραπός.
- Σολομών, Ι. & Ασημάκη-Δημακοπούλου, Α. & Βλάχος, Φ. (1996). Κοινωνική και πολιτική αγωγή και οι προσεγγίσεις της (έννοιας) του έθνους, στο: *Σύγχρονη Εκπαίδευση* 90 και 91, 43-54.
- Σούλης, Σ. Γ. (2002). *Παιδαγωγική της ένταξης*, τ. Α', Από το «σχολείο του διαχωρισμού» σε ένα «σχολείο για όλους». Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Σούλης, Σ. Γ. (2008). *Ένα σχολείο για όλους*. Αθήνα: Gutenberg.
- Σωτηρόπουλος, Σ. & Φελώνης, Ν. (1988). Η πολιτική κοινωνικοποίηση των παιδιών της Στ' Δημοτικού μέσα από τα σχολικά εγχειρίδια: «Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή», στο: *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 41 και 42, 39-45 και 45-52.
- Τεγόπουλος – Φυτράκης. (1999). *Μείζων ελληνικό λεξικό*. Αθήνα: Τεγόπουλος – Φυτράκης.
- Τριλιανός, Α. (2002). *Η Παρώθηση του μαθητή για μάθηση*. Αθήνα: Ατραπός.
- Τριλιανός, Α. (2002). *Η Κριτική σκέψη και η διδασκαλία της*. Αθήνα: Ατραπός.
- Τσαούσης, Δ. Γ. (1984). *Χρηστικό Λεξικό Κοινωνιολογίας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Τσαούσης, Δ. Γ. (1989). *Η Κοινωνία του Ανθρώπου. Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Τσιάκαλος, Γ. (1996). Εκπαίδευση για την Ειρήνη, στο: *Το σχολείο του μέλλοντος* 18, σ. 28.
- Τσιπλητάρης, Α. (2004). *Ψυχοκοινωνιολογία της σχολικής τάξης*. Αθήνα: Ατραπός.
- Φ.Ε.Κ., (2003). Τεύχος Β', αρ. φύλλου 303/13-3-2003, Παράρτημα τόμος Α', σελ. 3962 και 3967-3976.
- Φ.Ε.Κ., (2003). Τεύχος Β', αρ. φύλλου 304/13-3-2003, Παράρτημα τόμος Β', σελ. 4366-4390.
- Φερό, Μ. & Ζαμμέ, Φ., (2002). *Ποιες γνώσεις και ποιες αξίες πρέπει να μεταδώσουμε στα παιδιά μας;* επιστ. επιμ. Κ. Αγγελάκος, μτφρ. Π. Μαρκέτου. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Φράγκος, Χ. (1984), *Ψυχοπαιδαγωγική*. Αθήνα: Gutenberg.
- Χατζηγεωργίου, Γ (2004) *Γνώθι το Curriculum*, Ατραπός, Αθήνα.
- Χατζηδήμου, Χρ. (1987), *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*, Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Χατζηχηρίστου, Χ. (1999). *Ο χωρισμός των γονέων, το διαζύγιο και τα παιδιά*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Χέλμης, Σ. (1994). *Ανάλυση του προγράμματος και των διδακτικών υλικών του μαθήματος της Κοινωνικής και Πολιτικής: μια πρώτη προσέγγιση*. Ρέθυμνο.
- Χρηστάκης, Κ. (2001). *Προβλήματα συμπεριφοράς στη σχολική ηλικία*. Αθήνα: Ατραπός.
- Χριστιάς, Ι. (1983). Θεωρία και πράξη της πολιτικής αγωγής. στο: *Νέα Παιδεία* 25, 70-80.
- Χρυσαιφίδης, Κ. (1994). Βιοματική – Επικοινωνιακή Διδασκαλία. Εισαγωγή της μεθόδου Project στο σχολείο. Αθήνα: Gutenberg.
- Χρυσαιφίδης, Κ. (2003). *Η αγωγή στην εποχή του μεταμοντέρνου*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Ψημμένος, Ι. (1999). *Μετανάστευση και Εργασία στην Ευρώπη: Η δημιουργία νέων κοινωνικών χώρων*. Αθήνα: Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής (ΚΕ.ΔΑ.).

B. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Alahiotis, S. (2001). "Towards a modern school", *Review of Educational Issues*, No 7, pp. 5-18, Hellenic Pedagogical Institute. Athens (in Greek).
- Alahiotis, S. (2003) "The power of learning". *To Vima of Sunday*, 29/6/03, Athens (in Greek).
- Alahiotis, S. (2004). "Towards a modern educational system: Cross- curricularity and Flexible Zone change education and improve its quality", in Aggelides, P & G. Mavroides (eds) *Educational innovations for the school of tomorrow*, Tipothito, G. Dardanos, Athens (in Greek).
- Bernstein, B. (1971). "On the classification and framing of educational knowledge" M. Young (ed.) *Knowledge and control*. London: Collier and McMillan.
- Bernstein, B. (1999). "Vertical and Horizontal Discourse: An essay" *British Journal of Sociology of Education*, Vol. 20, pp. 157-173.
- Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Cambridge: Polity Power.
- Bourdieu, P. (1999). "Principles for reflecting on the curriculum in France" Moon, B. & P. Murphy (eds) *Curriculum in Context*, London: Paul Chapman Publishing.
- Bottomore, T. (1990). *Classes in modern society*, (2η εκδ.), Λονδίνο: Unwin Hyman.
- Dunne, E. & Bennet, N. (1990). *Talking and Learning in Groups*. London: Macmillan.
- European Commission (1996). *Teaching and learning towards the learning society. White paper*. Luxemburg: Office for publications.
- European Commission (1998). *General Report on the Activities of the European Union*. Luxerburg: Office of Official Publications.
- European Commission (2001). *Cross Curricular Themes (Conference Proceedings)*. Brussels: Directorate General for Education and Culture.
- Falk, R. (χ.χ.). *The making of global Citizenship*, London: SAGE Publications.
- Field, J. (2000). *Lifelong Learning and the New Educational Order*, Oakhill: Trentham Books.
- Frey, K. (1991). *Die Projektmethode*. Beltz, Weinheim.
- Galton, M. & Williamson, J. (1992). *Group work in the Primary Classroom*, London: Routledge.
- Gardner, H., Feldman, D. & Krechevsky, M. (1998). *Bulding on children's strengths: The experience of project spectrum*. Teachers College. Columbia University: New York and London.
- Hahn, C. (1983). Bulding the Foundation of Global Citizenship: A Pilot Project, στο: *Modern Language Journal*, 672, 152-158.
- Kaiser, A. & Kaiser, F.J. (1977). *Projektstudium und Projektarbeit in der Schule*. Klinkhardt. Bad Heilbrunn OBB.
- Katsillis, J.M. & Robinson, R. (1990). Cultural Capital, Student Achievement and Educational

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Reproduction: The Case of Greece, στο: *American Sociological Review* 55, σσ. 270-279.
- Katz, L. & Chard, S. (1989). *Engaging Children's mind. The Project approach*, Norwood, N.J. & Ablex.
- Lane, R. (1985). *Project Work in the Primary School*, London, Routledge.
- Marshall, T.H. & Bottomore, T. (1995). *Ιδιότητα του Πολίτη και Κοινωνική Τάξη*, μτφ. Ο. Στασινοπούλου. Αθήνα: Gutenberg.
- Nikolaou, S.M. (2004). Schule und Familie in Griechenland: Konsequenzen und Empfehlungen im Rahmen der interkulturellen Bildung, στο: *Pädagogische Rundschau* 58, 593-603.
- OECD (1994). *Lifelong Learning for all*. Paris.
- OECD (2001). *Schooling for tomorrow: What schools for the future?* Paris: OECD, CERI.
- OECD (2004). PISA: Results and analysis <http://www.oecd.com>.
- Piaget, J. (1964). *Judgement and reasoning of the child*. Totowa, NJ: Littlefield Adams.
- Piaget, J. (1969). *The mechanisms of perception*. New York: Basic Books.
- Piaget, J. (1970). *Science of education and the psychology of the child*. New York: Viking Compass.
- Piaget, J. (1971). *Understanding causality*. New York: Norton.
- Struck, P. (1980). *Projektunterricht*. Kohlhammer. Stuttgart.
- Vygotsky, L. S. (1981). The Genesis of Higher Mental Functions in V. Wertsch (ed.). *The Concept of Activity in Soviet Psychology*. Armonk, New York: Sharpe.
- Waters, D. (1982). *Primary schools projects*. London: Heinemann.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

<http://www.in.gr>, <http://www.parliament.gr>, www.amnesty.org.gr, www.alfavita.gr,
<http://www.auth.gr/virtualschool>, <http://www.unicef.gr>, www.uoa.gr,
<http://www.culture.gr>, <http://www.kec.gr>, <http://www.keda.gr>,
<http://www.ekke.gr>, <http://www.euridice.gr>, www.europarl.europa.eu/athens,
<http://www.ericecece.org>, <http://www.earlychildhood.com>,
<http://www.eduplace.com>, <http://www.ypepth.gr>,
<http://www.daskalos.gr>, <http://www.geocities.com>,
<http://www.trapezounta.com>, <http://www.6gymnasio.gr>,
<http://library.thinkquest.org/10388/school.html>, <http://www.edra.gr>,
<http://reference.allrefer.com/country-guide-study/India/india44html>,
<http://reference.allrefer.com/country-guide-study/India/india45html>,
<http://www.teacher.gr>, <http://www.pi-schools.gr>, <http://www.dyslexia.gr>.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ)

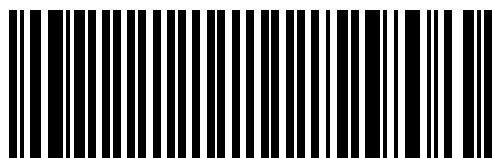
- Γκάμπε, Ντόρα. *Εγώ, η μητέρα μου κι ο κόσμος*. Αθήνα: Κέδρος.
- Γκόργκι, Μαξίμ. *Στα ξένα χέρια*. Αθήνα: Μίνωας.
- Γρηγοριάδου – Σουρέλη, Γαλάτεια. *Παιχνίδι χωρίς κανόνες*. Αθήνα: Πατάκης.
- Εσκαρπίτ, Ρομπέρτ. *Οι διακοπές του Ρουλταμπός*. Αθήνα: Πατάκης.
- Λάλα – Κριστ, Δέσποينا. *Ένας μικρός Θεός περίσσεψε*. Αθήνα: Κέδρος.
- Μαλό, Έκτωρ. *Με Οικογένεια*. Αθήνα: Μίνωας.
- Μαλό, Έκτωρ. *Χωρίς Οικογένεια*. Αθήνα: Μίνωας.

- Μπακ, Περόλ. *Η Μάνα*. Αθήνα: Μίνωας.
- Ντίκενς, Κάρολ. *Δαβίδ Κόππερφηλντ*. Αθήνα: Μίνωας.
- Ντίκενς, Κάρολ. *Όλιβερ Τουίστ*. Αθήνα: Μίνωας.
- Ντωντέ, Αλφόνς. *Ιστορία ενός παιδιού*. Αθήνα: Μίνωας.
- Παπαδοπούλου – Μανταδάκη, Σ. (2002). Η Ιστορία των 8 Αστεριών. Παραγωγή λογοτεχνικού κειμένου με εκπαιδευτικό οδηγό (Ασκήσεις για το μαθητή, οδηγίες για το δάσκαλο). Αθήνα: Τυπωθήτω-Δαρδανός.
- Πέτροβιτς – Ανδριτσοπούλου, Λότη. *Στο τσιμεντένιο δάσος*. Αθήνα: Πατάκης.
- Σίνου, Κίρα. *Στη χώρα του μαμούθ*. Παιδικό μυθιστόρημα από την προϊστορική Ελλάδα. Αθήνα: Κέδρος.
- Σίνου, Κίρα. *Στο σκοτάδι της σπηλιάς*. Αθήνα: Κέδρος.
- Σολωμού – Ξανθάκη, Βάσια. *Τα δίδυμα*. Αθήνα: Κέδρος.
- Φακίνου, Ευγενία. *Αστραδενή*. Αθήνα: Κέδρος.

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων/ ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0168
ISBN 978-960-06-2633-9

(01) 000000 0 10 0168 6